

VREME

Srbija
Osam godina
bez Šešelja

24. februar 2011.

broj 1051

SAHARSKA OLUJA

PUKOVNIK ILI POKOJNIK

ДОБРИЦА ЋОСИЋ

Пријатељи мога века

ВРЕМЕ РАЗГОВОРА

Тешко је бити човек разговора у временима несреће.
Огледало људског у људима су пријатељства.

Разговори са пријатељима су најинтимније Ћосићево
сведочанство о временима разговора.

Упознајте Ћосића приватно...

**Искористите ПРОМОТИВНИ ПОПУСТ ОД 30%
и поручите књигу по цени од 530,00 РСД**

Посетите књижаре *Гласника* или поручите књиге
на телефоне: 011/ 36 444 52, 36 310 49
или e-mail: prodaja@slglasnik.com

ЖИКИЦА ЈОВАНОВИЋ ШПАНАЦ, КРИСТА ЂОРЂЕВИЋ, АНТОНИЈЕ ИСАКОВИЋ, МИЋА ПОПОВИЋ, БОРИСЛАВ МИХАЈЛОВИЋ МИХИЗ, ВОЈИСЛАВ ЂУРИЋ, БАТА МИХАЈЛОВИЋ, ПЕТАР ОМЧИКУС, ЖИКА СТОЈКОВИЋ, ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ, МИХАИЛО ЂУРИЋ, МЕША СЕЛИМОВИЋ, МОМО КАПОР, ЉУБОМИР ТАДИЋ, ЈОВАН РАШКОВИЋ, МИХАИЛО МАРКОВИЋ, ОСКАР ДАВИЧО, ПЕТАР ЦАЦИЋ, ЗОРАН ГАВРИЛОВИЋ, ТАНАСИЈЕ МЛАДЕНОВИЋ, МИЛАН ДЕДИНАЦ, МИОДРАГ Б. ПРОТИЋ, НЕБОЈША МИТРИЋ, ЛАЗАР ТРИФУНОВИЋ, НЕНАД МИХАЈЛОВИЋ, ПЈЕР МАРИ ГАЛОА, НИКША СТИПЧЕВИЋ, АЛЕКСАНДАР ДЕСПИЋ, СРЕТЕН МАРИЋ, ВЛАДИМИР ДИМИТРИЈЕВИЋ, РАДОЈЕ КРСТИЋ, МОНАХ МИТРОФАН

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Mišarska 12-14, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,

Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),

Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,

Sonja Čirić, Jovan Dulović,

Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,

Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),

Andrej Ivanji (svet@vreme.com),

Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,

Tatjana Jovanović,

Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),

Zoran Majdin, Saša Marković,

Ivana Milanović Hrašovec,

Milan Milošević, Teofil Pančić,

Ana Radić, Saša Rakezić (strip@vreme.com),

Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,

Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,

Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić,

Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)

Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinić,

Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,

Slobodan Tasić; korektori: Stanica

Milošević, Marija Halupka;

lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,

Ivana Smolović; daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Libija: Do poslednjeg čoveka, žene i metka

16 Portret savremenika: Moamer el Gadafi

20 Krizni menadžment:

Rekonstrukcija vlade u zimskom periodu

24 Politika na daljinu:

Telefonske žice bruje, Voja Šešelji poručuje

27 Dve uloge Vojislava Šešelja u političkom životu
Srbije: Publicista i atentator

28 Desničarski pokreti postaju stranke:
Selektivna pravda

30 Reagovanje povodom teksta
"Srbi, nezaštićeni u Srbiji i šire"

32 Zadnja kuća, Srbija: Odlaze ljudi, dolazi šuma

36 Gašenje Bi-Bi-Sijevog programa na srpskom:
Rekvijem za jedan radio

39 Vreme Beograda

47 Nuspojave:
Istraživanje dijaspor i gubljenje vremena

48 Ljudi i vreme

51 Lisica i ždral: Krizis žanra

KULTURA

52 Kratak vodič kroz Fest: U kom si ti filmu

56 Intervju: Nikola Ristanovski, glumac

58 Razgovor sa Milošem Tomićem, filmadžijom:
Čudo svakidašnjeg

61 TV manijak: Pesma iz kontejnera

SVET

62 Hrvatsko-srpski odnosi:
Žalosni slučaj građanina Purde

64 Srpsko-evropska posla

65 Meridijani

MOZAIK

66 Prilog kulturi sećanja: Sto godina Hajduka

69 Vreme nauke: Proleće humanoida

77 Pošta

78 Vreme uživanja: Putopis, Arača

Ljajić preuzima zdravstvo, što znači da će zaposlene poslati na lečenje dok ne dođu u nadležnost patologa Stankovića, a ministarka za sport će učiti privrednike da preskaču prepone na putu do vlade i agencija za razvoj...

Piše: Milan Milošević

Kao i svake godine, "Vreme" i ovoga puta donosi izbor od deset filmova koje vredi pogledati na predstojećem Festu

Piše: Dejan Petrović

Trideset hiljada gledalaca koji su domaćinu OFK Beogradu doneli rekordan prihod u njegovoj istoriji nije moglo ravnodušno gledati radost armije navijača splitskih 'majstora baliuna', svi su prihvatili pesmu Marjane, Marjane, ispratili su pobednika gromkim aplauzom

Piše: Zvonimir Krstulović

Na naslovnoj strani: Moamer el Gadafi
Foto: Reuters

U vreme ručka, 22. februara zemljotres jačine 6,3 stepena Rihterove skale pogodio je grad Krajstčerč na jugu Novog Zelanda. Izazvao je ljudske žrtve i odlamanje oko 30 miliona tona leda sa najvećeg novozelandskog glečera. U Krajstčerču živi tridesetak srpskih porodica. Medicinska sestra iz Srbije, koja se pominjala kao jedna od žrtava, spasena je nakon 12 sati provedenih u ruševinama. Najmanje 65 njenih novih zemljaka nije bilo te sreće.

foto: Reuters

24/02/11 - 02/03/11

prognoza vremena

22/02/11
<http://www.meteos.rs>

min°C	max°C	četvrtak		petak		subota		nedelja		ponedeljak		utorak		sreda								
Beograd		-4		-2	-5		-1	-4		0	-5		1	-3		4	-1		2	-2		2
Vojvodina		-5		-1	-7		0	-6		1	-6		2	-5		3	-2		1	-3		2
centralna i južna Srbija		-3		-1	-4		-2	-5		-2	-6		0	-6		3	-3		5	-2		3

Prva tri dana **nepovoljna** biometeorološka situacija, koja će uslovi **uobičajene tegobe** kod meteoropata i hroničnih bolesnika. Za vikend **povoljnija** biometeorološka situacija uz smanjenje i izostanak tegoba, a poslednja dva dana **ponovo pogoršanje** biometeoroloških prilika. Zbog hladnijeg vremena u prvih nekoliko dana je **neophodno adekvatno odevanje**, posebno u jutarnjim satima.

broj nedelje

200.012

Osmaci su dobili zbirke zadataka iz matematike. Među onim banalnim je i zadatak u kome se od učenika traži da slovima napiše – 200.012 dinara.

YTONG®

I LETI I ZIMI
IDEALAN TERMOBLOK

EU I SRBIJA

foto: Tanjug

Azilanti prizivaju vize i "crni šengen"

Zbog velikog broja državljana Srbije, koji u državama Evropske unije traže azil, iz Evropskog parlamenta stiže upozorenje da bi naša zemlje mogla da se vrati na crnu Šengen listu.

"Ta mogućnost postoji i bojim se da će, bez ozbiljne odgovornosti vlade u Beogradu i građana, taj postupak vraćanja viza biti i kraći, jer pojedine zemlje, kao što su Francuska i Holandija, žele da ubrzaju proceduru." To je u intervjuu za "Večernje novosti" rekla Tanja Fajon, izvestilac Evropskog parlamenta za vizni režim zadužena za zemlje zapadnog Balkana. Ona je još rekla da je Evropska komisija početkom ove godine uvela poseban mehanizam, kojim će se pratiti šta se dešava u vezi sa viznom liberalizacijom.

I politički funkcioneri Srbije svesni su problema sa azilantima, međutim, tvrde da nema razloga za paniku. "Nije u pitanju nešto što se tiče Srbije, ali mi svakako moramo da poštujemo obaveze koje proizilaze iz šengenskog sporazuma i da kod kuće eliminišemo uzroke koji dovode do povećanog broja azilanata", rekla je direktorka Kancelarije za evropske integracije Milica Delević. Božidar Đelić, potpredsednik srpske Vlade zadužen za evropske integracije, u razgovoru sa nemačkim ministrom za spoljne poslove Gidom Vesterveleom rekao je da će Vlada Srbije sledeće sedmice formirati radnu grupu koja će pratiti situaciju u vezi sa belim šengenom. On je još rekao da Srbija nikada neće dozvoliti da jedna mala grupa ljudi ugrozi slobodu kretanja svih

građana.

Na predlog Francuske i Holandije, u četvrtak, 24. februara, Savet ministara unutrašnjih poslova i pravosuđa EU raspravljaće o problemu azilanata. Kako beogradski mediju od svojih izvora u Briselu saznaju, evropski ministri na tom zasedanju neće odlučivati o suspenziji viznog režima zemljama iz kojih dolazi ogroman broj azilanata, već o mogućnosti da određene mere budu primenjene po skraćenoj proceduri, ukoliko to bude potrebno.

Ako bi na Savetu ministara došlo do konsenzusa, bezvizni režim ne bi bio potpuno ukinut. "To bi, praktično, bila odluka da se vizna liberalizacija samo 'zaledi', i to za određeno vreme. Možda na nekoliko nedelja ili meseci", rekla je za "Novosti" Tanja Fajon. Ako ni nakon takvih mera Srbija ne bi počela odgovornije da ispunjava svoje obaveze o sprečavanju iseljavanja svojih građana, mogla bi ponovo da izgubi mesto na beloj šengenskoj listi.

Aleksandra Štiglmajer iz Evropske inicijative za stabilnost, 8. februara je za "Politiku" rekla da Srbija, ali i Abanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Makedonija moraju da nastave "ozbiljan posao" u skladu sa uslovima propisanim u "Mapama puta": "Posebno je važno da se ispune uslovi koji predviđaju mere protiv diskriminacije i zaštite manjina. To bi pomoglo smanjenju priliva azilanata, jer su oni uglavnom pripadnici manjina – Romi ili etnički Albanci iz Srbije."

M. RUDIĆ

novogovor

Rijaliti

Savet Republičke radiodifuzne agencije naložio je prošle nedelje televizijama Pink i Hepi da iz rijaliti programa "Dvor" i "Parovi" uklone svaki sadržaj koji teško ugrožava fizički, mentalni i moralni razvoj maloletnika i narušava dostojanstvo ličnosti.

Jedan evropski TV kanal se nekad zvao Reality TV, pa je iz toga valjda postao i naziv TV žanra koji kažu poznavaoči, potiče još iz ranih dana televizije, iz četrdesetih i pedesetih, iz "Skrivene kamere" (Candid Camera, Allen Funt 1948), koja je na TV prenetas radija, gde se zvala Candid Microphone, i u kojoj su ljudi hvatani u glupim situacijama, ili iz kultne TV emisije "Vi ste to tražili" (You Asked For It, 1950–1959). Kažu da je rijaliti šou kao globalni fenomen eksplodirao devedesetih preko serija "Američki idol" (American Idol), "Veliki brat" (Big Brother) i "Preživeli" (Survivor).

Sam izbor tih naziva je politička manipulacija. "Veliki brat" u "1984." Džordža Orvela personifikuje grozotu društva totalno kontrolisanog preko tele-ekrana. "Survivor" (1965) je bila angažovana naučnofantastična priča Voltera Mudija o "Olimpijskim ratnim igrama" 2050. između Rusije i SAD u kojoj je svaka strana poslala u divlju arenu po stotinu vojnika da se bore do uništenja puškama, topovima i mitraljezima.

Mada se u nekim rijaliti programima ljudi iz edukativnih razloga dovode u situaciju da žive kao za vreme okupacije ili u doba kraljice Viktorije, najpopularniji TV rijaliti najčešće su daleko od stvarnosti, po kojoj je nastao naziv tog žanra. Ljudi dobrovoljno pristaju da se nađu u nestvarnim, nekad i nadrealnim situacijama, lako ih navode da se istaknu bezobrazlukom ili pornografijom, ili da otkrivaju najgore strane svoje ličnosti, da pred milion ljudi pričaju o svojim mračnim tajnama, o kojima se, inače, ne bez nekog razloga, priča samo psihijatru ili svešteniku.

Zvezde šou-biznisa, oguglale na tabloidni voajerizam, pristaju "u roku službe" da budu zamorčići tih komercijalnih projekata. Obični ljudi su privučeni nagoveštajima da bi i oni mogli postali instant zvezde, kao u "Američkom idolu", ili da zarade pare.

Rijaliti najčešće nije dokumentarna drama o zapretanim ljudskim tajnama, već rujanje učesnicima (mockudrama) kojim se podilazi sadističkom porivu gledalaca da i po cenu potkopavanja i ono malo domaćeg vaspitanja vlastite dece uživaju u tuđem poniženju, kako bi im njihovi mali životi, van televizije, izgledali podnošljivo. To je politička manipulacija, "besedin za mase".

MILAN MILOŠEVIĆ

Potkivanje žaba

Arijana Hafington napravila je sajt pre samo šest godina i nazvala ga, prilično pretenciozno, Hafington Post. Po prezimenu koje je uzela udajom za drugog, sada već bivšeg muža Majkla Hafingtona. Inače je Grkinja, devojačko Stasinopulos.

Hafington Post je glas liberalne Amerike, bio je jedan od motora Obamine predsedničke kampanje. Vrlo interesantan koncept gde su rubrike o politici i razvodu istog značaja jer i jedno i drugo igra podjednako bitnu ulogu u životu modernih Amerikanaca, baš kao i zdravlje, hrana, putovanja i estrada.

I blogovi, naravno. Oko devet hiljada blogera redovno piše na ovim stranicama.

Pre dve nedelje Arijana je kompletirala svoj američki san. Amerika Onlajn kupila je njen sajt, sada već ugledni američki medij, za 315 miliona dolara. Ona je ostala na funkciji glavne urednice, ali to svakako nije više ista priča. Bolje rečeno, nije ista bajka.

Jer, upravo je Hafington post usamljeni primer velikog uspeha novinarskog (uslovno rečeno) rada na internetu. Većina drugih medija, i novih i starih, bori se u okviru nečega što bi se moglo nazvati prvobitna akumulacija kapitala od onlajn sadržaja. Nakon godina u kojima je sajt bio samo podrška glavnom izdanju, bilo ono štampano, kao u slučaju novina ili elektronsko, u slučaju radija i televizije, sada su se prioriteta preokrenuli. Kod svih ozbiljnih svetskih medija posećenost sajta nadmašuje ostala izdanja, samo nema održivog modela za opstanak.

Trenutno je najaktuelnije i najdramatičnije preganjanje sa Eplom oko toga da li sme za svoju uslugu distribucije štampe preko Ajtjuns-a da uzima čak trećinu prihoda od pretplate. Koju nije lako naplatiti u startu. Diskusija je zaoštrena, mešaju se i vlasti SAD i EU, ulog je veliki. U pitanju je, zaista, preživljavanje štampanih medija. Epl kaže da je proizveo i platformu (Ajped) i prodavnicu (Ajtjuns) pa i interes kod publike i da to ima svoju cenu izraženu u procentima.

Ne ide im na ruku što taj model sada dobija jeftiniju konkurenciju. Gugl je prošle nedelje pustio OnePass sistem, koji za deset odsto ušura distribuira novinarsku muku i ponos uobličenu u neki medijski proizvod. Prvi čovek te kompanije Erik Šmit kaže da im je cilj samo da pokriju troškove, o želji da uzdrma Epl-ov model za sada ne govori.

Mi u Srbiji, iako suočeni sa istim problemima, možda i gorim, nekako sa strane gledamo na ovu bitku. Primer Hafington posta nam je nestvaran. Ne postoji sličan primer onlajn medija nastalog iz entuzijazma i finansiranog pre svega ličnom energijom. Ili nekim, sve tanjim, fondovima i donacijama. Niti bih mogao da pretpostavim ko bi (od provajdera) bio spreman da ga otkupi, pa makar i za neku desetinu hiljada evra, jer se ovde celo tržište meri u milionima, jednocifrenim.

Još gore je što domaći mediji ne proizvode sopstvene aplikacije za tablete, ni za Ajtjuns ni za Guglov OnePass, što pokazuje da smo od ideje da se ozbiljno prodajemo na internetu predaaleko, čak i u mašti. Tako da kada kritikujemo političare i privredu da ne umeju na pravi način da iskoriste internet, možda nije loše da se malo osvrnemo i na sopstvenu bezidejnost.

Ne mislim da bi pravljenje aplikacije za Ajped za neki srpski medij danas bilo pretenciozno. Jer sam prilično ubeđen da će i u toj Evropskoj uniji uskoro sve medijske žabe biti potkovane.

Odzvonilo i mobilnim telefonima

Srpska napredna stranka platila je Organizaciji proizvođača fonograma Srbije (OFPS) 12.390 dinara za korišćenje muzike pred početak mitinga 5. februara. Toliko, kažu iz OFPS-a, košta dnevno korišćenje fonograma na javnom skupu. Ovom uplatom, SNS se, međutim, nije ratosiljao tužbe bendova S.A.R.S. i Marčelo i Filteri, koju će “zbog neovlašćenog korišćenja pesama Buđav lebac i Kuća na promaji”, podneti protiv te stranke. Autorska prava, kažu u OFPS-u, nisu u njihovoj, već u nadležnosti SOKOJ-a i samih autora. OFPS se, da-

kako, bavi prvenstveno zaštitom prava proizvođača fonograma. Prema zakonskoj definiciji, fonogram je “zapis zvuka na nosaču zvuka”, a prema zakonu naknada za emitovanje se plaća ukoliko se muzika pušta javno sa mobilnog telefona, televizora, radio-aparata ili bilo kog drugog uređaja za slušanje muzike. Kako je svojevremeno objasnio predsednik ove organizacije, Petar Đurić, javno emitovanje je “svako puštanje muzike u prostoru u kome se nalazi više od jedne osobe”. Ovo ne bi trebalo da se odnosi na “obične” građane. Inače, naknada za javno saopštavanje fonograma na godišnjem nivou kreću se od 8000 dinara za zanatske radnje, do 57.360 dinara za ugostiteljske objekte, a OFPS je u prošloj godini uspeo da naplati oko tri miliona evra na ime naknade od emitovanja, reemitovanja i javnog saopštavanja fonograma.

Ovaj podatak ohrabruje, ukoliko uzmemo u obzir da je došlo krajnje vreme da se autorska prava u Srbiji ozbiljno uzmu u zaštitu. Pre mesec dana, međutim, došlo je do naplate

koja je izazvala polemiku, ali i pitanje – koliko precizno organizacije tarifiraju reprodukciju muzike? Vlasnica jednog frizerskog salona iz Beograda, naime, morala je da plati čak 11.000 dinara kao naknadu za “korišćenje fonograma” zbog – zvonjave na mobilnom telefonu radnice u salonu, pošto je kontrolor OFPS-a tu melodiju procenio kao muzičku numeru koja podleže zaštiti autorskih i srodnih prava. Iako su advokati mišljenja da se autorska prava moraju poštovati, ali da signal na mobilnom telefonu ne

može da spada u fonogram, u Zavodu za zaštitu intelektualne svojine kažu da pod tarifnik spada “bilo koji uređaj koji reprodukuje muziku”. Da li to znači da bi svaka četiri takta, koja predstavljaju zvono na mobilnom telefonu, mogla da podležu

ovom tarifniku, kao i dokle bi nas to dovelo, ne zna niko. Nezvanično, ovaj slučaj je iskomentarisao kao način da se, ipak, nešto naplati i od onih koji su iz svojih lokala izneli sve muzičke uređaje kako bi se oslobodili suvišnih troškova. Da li je radnica frizerskog salona kontinuirano glumila “džu-boks” sa svojim telefonom, ili se potrefilo da to sokočalo zazvoni baš, nezgodno, u prisustvu kontrolora, samo ona zna. Za one koji poštuju pravila OFPS-a i privilegije. Tako je, na primer, na sastanku sa zamenikom predsednika SNS-a Aleksandrom Vučićem dogovoreno da “naprednjaci” potpišu ugovor sa OFPS-om, kako bi ostvarili popust od 33 odsto za svako dalje korišćenje fonograma na svojim skupovima. Baš kao i ostala pravila OFPS-a, i ovaj ustupak važi za sve.

foto: Reuters

Srpski patent od 1.300.000.000 evra

Jovan Nikolić, jedan od troje prvoplasiranih na poslednjem "Lafaržovom" konkursu za tehnološku inovaciju ("Lafarge Invention Awards 2010"), fascinirao je međunarodni žiri u Lionu decembra prošle godine svojim patentom. Naime, primenom Nikolićeve inovacije jedna sedmospratnica, umesto za uobičajenih 360 dana, može da se izgradi za svega dva meseca. Kako? U pitanju je naročiti monolitni sistem gradnje – betonski paneli se slažu kao domine, a potom se zalivanjem betonom povezuju u celinu. Svaki panel nastaje tako što se u multifunkcionalni alat lije beton, ekološka izolacija, postavlja okvir za prozor, radiator i armatura. Pojedinačni alat, koji je nalik na kalup, košta oko 6000 evra, teži blizu dve i po tone, a najveći deo bi se, po planu ovog inovatora, proizvodio u Srbiji. Za izgradnju stana od 75 kvadrata potrebno je oko 60 ovakvih alata, dok bi sa njih 1000 bilo moguće izgraditi oko 15 stanova dnevno. Inače, Nikoliću je kao inspiracija za patent poslužio tradicionalni princip gradnje srpskom talpom.

Pored brzine prilikom izvođenja radova, ova inovacija je revolucionarna i zbog svojih izuzetnih ekoloških odlika te i velike ekonomičnosti. Gradnjom ovim sistemom postiže se ogromna energetska efikasnost – čak 80 odsto (nezavisno od vremenskih uslova), pri čemu se smanjuje i emisija štetnih gasova nastalih zagrevanjem, a takođe je i izuzetan zvučni izolator. Dakle, umesto da račun za grejanje platite 20.000, u stanu koji je izgrađen ovim novim sistemom platili biste ga 4000 dinara. Takođe sjajna vest za sve one koji žive u trusnim područjima jeste da patent našeg stručnjaka garantuje da objekat može da izdrži seizmičke pomeraje od preko deset Merkalija (razorni zemljotres koji je 22. februara pogodio novozelandski grad Krajsičerč, na primer, iznosio je nepunih osam Merkalija, dok bi potres koji bi dosegao 12. podeok na ovoj skali značio kataklizmu, prim. aut.). Nakon dobijanja prestižnog priznanja od francuskog giganta, inače prisutnog u 78 zemalja, interesovanje za patent je značajno poraslo. "Zasad ne želimo da preciziramo koja, ali jedna država je zainteresovana za 100.000 stanova godišnje", objašnjava Jelena Nikolić, glavni asistent Nikolićevog razvojnog tima. Ona je takođe istakla da je pre pobeđe na takmičenju bilo teže zainteresovati ljude za patent. Međutim,

Jovan Nikolić (desno) prima nagradu

zahvaljujući Privrednoj komori Srbije i Ministarstvu ekonomije saznali su i prijavili se na "Lafaržov" konkurs, za koji im je beočinski odsek ove francuske firme bio od velike pomoći u pripremama. Takođe bi trebalo naglasiti da je Nikolićev patent, koji je, budući da je pobednik na konkursu, "Lafarž" zaštitio u celom svetu, procenjen na čak 1.300.000.000 evra. Izvozni potencijal novog monolitnog metoda gradnje je ogroman. "Pošto bismo u inostranstvu podizali stambene objekte po sistemu "ključ u ruke", mi bismo ugovarali cenu kvadrata, a uposlili bismo srpske firme i radnu snagu", objašnjava Nikolić svoju poslovnu strategiju. On je dodao da bi kineske fabrike sa najsavremenijom tehnologijom gradile postrojenja u Srbiji, te da bi kao većinski vlasnik imao pravo da izvozi te proizvode kao srpske. Naš građevinski inovator je naglasio da su se mnogi kineski industrijalci već složili sa ovim uslovima. On je izrazio želju da svojim planom postigne unapređenje srpskog neimarstva, te da Srbija postane vodeća zemlja u sektoru visokogradnje. "Ovim sistemom gradnje, zalivanjem panela i stvaranjem monolita nema nigde prekida izolacije. Mi smo nakon 130 godina rešili taj problem", objasnio je konstruktor značaj ovog revolucionarnog patenta. Beogradski inovator predviđa da bi

nastupom u inostranstvu u roku od pet godina punio 15 do 20 odsto srpskog godišnjeg budžeta. Ukoliko ovaj sistem zaživi kod nas, oborio bi aktuelne cene kvadrata za četvrtinu. Dobra vest, nije još definitivno da li za Beograđane ili Novosađane, jeste da se uz tehničku podršku "Lafarža" već radi na planu za izgradnju ogledne zgrade. Inače, Jovan Nikolić i njegov tim u želji da doprinesu stvaranju perspektive za mlade stručnjake, pripremaju nagradni konkurs za mlade arhitekte i studente arhitekture za nove projekte individualne i stambene izgradnje primenom ove revolucionarne tehnologije. Valjalo bi pomenuti da su društvo u finalu našem pobedniku "Lafaržovog" konkursa pravila još dva srpska inovatora. Srećko Stefanović sa projektom "Oblikovani betonski blok" i Milenko Milinković sa izumom "Objekti od specijalnih prefabrikovanih ferocementnih elemenata" plasirali su se u prvih deset.

BOŠKO ŠTULIĆ

Do poslednjeg čove

Teško je predvideti šta čeka Libiju u narednim danima, a po dosadašnjim događajima se sa sigurnošću može reći samo da Moamer el Gadafi neće nikome mirno prepustiti vlast i da zemlja srlja u krvoproliće i haos. U utorak uveče Gadafi se na državnoj TV obratio naciji: “Ovo je moja zemlja. Neću napustiti Libiju... Boriću se do poslednje kapi svoje krvi.” Pukovnik je naoružanim demonstrantima zapretio smrtnom kaznom i dodao: “Libija želi slavu. Ja sam borac, revolucionar i umreću kao mučenik”

Svako ko je ikada boravio u zemljama od Magreba do Kineskog zida zna da tamo vreme teče sporije i da su i za najmanje promene potrebne decenije. Međutim, u poslednja dva meseca šokantne vesti iz “vatre-nog pojasa” od Maroka do Irana pristižu svakodnevno, a eksplozije nasilja u tom lancu su sve jače.

Posle pada Ben Alija u Tunisu i Mubaraka u Egiptu, demonstracija i sukoba koje nedeljama

eka, žene i metka

potresaju Bahrein, Jemen, Maroko, Iran, Alžir, pažnja sveta fokusirana je na Libiju, zemlju koja je za samo nekoliko dana skliznula u nepredvidiv haos.

Protesti u Libiji počeli su pre šest dana, u Bengaziju, drugom gradu po veličini u Libiji, i nekoliko drugih gradova u istočnoj oblasti Sirenajka, i brzo prerasli u krvave sukobe demonstranata sa snagama bezbednosti. Proverenih informacija o onome što se dešavalo i

broju poginulih nema, a svetski mediji izveštavaju o preko 500 mrtvih u sukobima u Libiji.

U subotu su demonstracije počele i u glavnom gradu Tripoliju. Sukobi između pristalica Moamera el Gadafiga i njegovih protivnika su planuli na Zelenom trgu, centralnom trgu u Tripoliju, posle televizijskog obraćanja naciji Seifa al-Islama, jednog od Gadafiginih sinova. Mlađi Gadafi je u svom govoru priznao da je vojska napravila neke greške tokom protesta

u Bengaziju zato što vojnici nisu obučeni da se suočavaju sa demonstrantima, najavio pokretanje reformi, ali i upozorio da Libiji preči građanski rat i poručio da će se režim boriti “do poslednjeg čoveka, žene i metka”. “Mi nismo Tunis i Egipat”, dodao je Seif al-Islam. U arapskom svetu se krupne reči često koriste, ali da navode Seifa al-Islama o građanskom ratu treba shvatiti ozbiljno, potvrdilo je ono što se posle toga dešavalo.

Preciznih vesti o onome što se dešava u Libiji nema, u stanju potpunog haosa kruži bezbroj informacija. Svetske agencije prenele su izjave očevidaca da su se demonstranti i bezbednosne snage borili za kontrolu nad centrom grada, da su snajperi pucali s krovova, da je u Tripoliju bilo pljački, paljevina i oružanih napada. Televizija Al Džazira, pozivajući se na bolničke izvore, javila je da je u nemirima u Tripoliju u noći između nedelje i ponedeljka ubijena 61 osoba.

AP je javio da su demonstranti slavili na ulicama Bengazija, tvrdeći da su preuzeli kontrolu nad ovim gradom, što je kasnije potvrdila i državna televizija. U ponedjeljak uveče, BBC je preneo vest da su dva libijska vojna aviona sletela na Maltu, i da su piloti izjavili da su pobjegli jer im je bilo naređeno da bombarduju demonstrante u Bengaziju. Televizija Al Džazira javila je da je vojni avion gađao demonstrante u Tripoliju. Libijska državna televizija Al Džamahirija demantovala je te navode, nazvavši ih širenjem laži u okviru psihološkog rata, a Gadafijev sin Seif al-Islam rekao je da mete vojnih aviona nisu bili demonstranti, već vojna skladišta van Tripolija. Veliki broj libijskih ambasadora u svetu otkazao je podršku Gadafiju i zatražio njegovu smenu, tvrdeći da "predstavljaju narod, a ne režim". Ostavku je podneo i ministar pravde u znak protesta zbog prekomerne upotrebe sile protiv demonstranta.

IFORMACIJE I DEZINFORMACIJE: Šire se nepotvrđene vesti da snage bezbednosti nasumice ubijaju ljude ispred njihovih kuća, da se otvara snajperska vatra na demonstrante, na koje se puca i iz kola u pokretu, da Gadafijeve snage u borbi koriste i strane plaćenike iz afričkih zemalja. Zapadni mediji i pojedini zvaničnici su spekulisali da je Gadafi pobjegao u Venecuelu, što je on sam demantovao javljajući se iz Tripolija. Čini se da u ionako katastrofalnoj situaciji mnogi mediji podgrevaju histeriju objavljajući potpuno neproverene vesti, poput one o brojnim plaćenicima i totalnom prekidu interneta i telefonskih veza, što često demantuju naši sugrađani koji žive i rade u Libiji. U nedelju je objavljena vest da demonstranti drže pod kontrolom i grad Sirt, u čijoj blizini je rođen Moamer el Gadafi. Međutim, naš sugrađanin Miroslav Đerić, koji u Libiji radi za kiparsku firmu GMP, telefonom je za "Vreme" rekao da u

Vesti iz Sirta

Miroslav Đerić, koji za kiparsku kompaniju GMP radi na izgradnji brodogradilišta u Sirtu, nalazi se u kampu kod ovog grada sa četvoricom kolega iz Srbije i velikim brojem kolega iz Grčke, Kipra i nekih drugih evropskih i azijskih zemalja. Đerić je u utorak po podne za "Vreme" u telefonskom razgovoru rekao da je situacija u Sirtu mirna, snabdevanje normalno, ali da je prethodne noći naoružana grupa pokušala da ukrade vozila iz kampa. "Srećom, u blizini kampa je bila policijska stanica, pa je policija pucnjavom oterala napadače", kaže Đerić. "Nije prijatno kada se ispod prozora u pet ujutru čuje rafal, kao prošle noći, ali valjda će se sve smiriti." Đerić kaže da za dve i po godine, koliko radi u Libiji, nikada nije čuo da su se dešavale pljačke i napadi poput ovih, ali da su stanovnici veoma ljubazni prema stranim radnicima i da ih pozivaju da idu kod njih kući ako budu imali problema. Sa svojim kolegama je kontaktirao Ambasadu Srbije i prijavili su se za odlazak, ali je problem što će avioni poleteti iz Tripolija, a put od Sirta do Tripolija je u prekidu kod grada Misurate. Đerić smatra da će se svi radnici verovatno evakuisati avionom koji će na aerodrom u Sirtu poslati Grčka. "Telefoni povremeno rade. Čuli smo se i sa kolegama koji su grupisani po kampovima u Tripoliju, gde čekaju transport iz zemlje", kaže Đerić. "Niko nije mogao da nasluti da će se ovako nešto desiti, jednostavno je počelo odjednom, prvo u Bengaziju, onda u drugim mestima." U utorak uveče kada je ovaj tekst otišao u štampu, bilo je rečeno da će u sredu za Tripoli iz Beograda poleteti tri aviona kojima će se evakuisati građani Srbije, ali i Crne Gore.

NA IVICI GRAĐANSKOG RATA: Narod se naoružava

LIBIJSKI RUDOLF PEREŠIN: Prebegli avion libijskog vazduhoplovstva na Malti

Sirtu nije bilo nikakvih sukoba, osim manjih demonstracija (vidi okvir). Ministar odbrane Srbije Dragan Šutanovac morao je čak da odgovori na novinarsko pitanje da li su avioni koji bombarduju demonstrante po Tripoliju naši, a nemački “Špigl” je objavio da na demonstrante navodno pucaju i srpski snajperisti.

Uz vesti o sukobima i žrtvama, neke druge informacije pokazuju da se situacija u Libiji potpuno otela kontroli. Iz zatvora u Bengaziju pobjeglo je oko 1000 zatvorenika. Više stotina Libijaca, naoružanih noževima i pištoljima, napalo je južnokorejsko gradilište u Tripoliju, pri čemu je povređeno najmanje četvero stranaca. U Bengaziju je napadnuto i opljačkano nekoliko gradilišta turskih firmi, kamp kompanije Petrolkomet kod grada Ras Lanuf, između Tripolija i Bengazija, u kome je pedesetak srpskih

radnika, takođe je bio napadnut i opljačkano, kao i više drugih kam-pova strane kompanija. Za Libiju, zemlju u kojoj prethodnih decenija gotovo da nije zabeležen nijedan teži kriminalni akt prema strancima, ove vesti su šokantne. Vlade država članica Evropske unije spremne su na evakuaciju svojih državljana iz Libije, a evakuaciju svojih građana planira i Srbija.

Ako je sve što se dešavalo tokom prethodnih meseci u Tunisu, Egiptu i drugim arapskim zemljama bilo za čitav svet iznenađenje, onda je ono što se dešava u Libiji pravi šok. Paradoksalno je da je Moamer el Gadafi iz težih kriza u prethodnim decenijama izlazio mnogo

lakše nego iz pobune koja je počela pre nekoliko dana.

LIBIJSKA REVOLUCIJA: A kriza i pobuna je i te kako bilo, još od kada je 1. septembra 1969. rušenjem kralja Idriza počela libijska revolucija, koju je predvodio tada 27-godišnji kapetan Gadafi. Svaki kutak zemlje je tada iz korena promenjen. Gadafi je zatvorio američke i britanske vojne baze, pohapsio ili proterao oficire povezane sa bivšim režimom, zamenio gotovo kompletno sveštenstvo u džamijama jer je bilo na strani kralja, nacionalizovao banke, proterao iz zemlje 30.000 Italijana naseljenih u vreme tridesetogodišnje italijanske okupacije Libije. Sproveo je društvene reforme koje su dovele do značajnog skoka standarda običnih Libijaca, školovanje i

NESVRSTANI: Tito i Gadafi (gore)

UGROŽEN, U BORBI I SVRGNUT:
Predsednik Jemena, Saleh; pukovnik Gadafi
i bivši predsednik Egipta, Mubarak (desno)

ANTIGADAFIJEVSKI PROTESTI U
ARAPSKOM SVETU: Gaza, februar 2011. (skroz desno)

zdravstvena zaštita su postali besplatni, drastično se promenio i položaj žena, bar na papiru. Libija je vodila višegodišnji iscrpljujući rat sa Čadom oko graničnog pojasa bogatog uranijumom, koji je počeo sedamdesetih, a okončao se tek krajem osamdesetih. Zapadne zemlje optuživale su Gadafiga da pomaže terorističke pokrete širom sveta (on ih je nazivao revolucionarnim i oslobodilačkim), od palestinskih organizacija do IRA. Za podmetanje bombe koja je 5. aprila 1986. eksplodirala u jednom berlinskom klubu i ubila dva američka vojnika, SAD optužuju Libiju. Američki avioni su 15. aprila te godine bombardovali Tripoli i Bengazi, poginulo je oko 130 ljudi, među njima i usvojena Gadafigeva ćerka Hana. SAD i Velika Britanija su 1991. optužile Libijce Alija Amina Fimaha i Abdal Baseta al Megrahija za obaranje PAN AM-ovog aviona 1988. nad škotskim selom Lokerbi.

Zbog odbijanja da izruči optužene, međunarodne sankcije protiv Libije uvedene su u aprilu 1992. Sankcije su teško pogodile zemlju, rasla je nezaposlenost, privreda je počela da se urušava, standard stanovništva je ubrzano opadao, raslo je nezadovoljstvo u zemlji. Gadafi je 1995. i 1998. godine preživeo atentate od strane islamskih militantata čija je baza bila u pokrajini Sirenajka, kao i brojne pobune i pokušaje pučeva. U julu 1996. su telohranitelji jednog od Gadafigevih sinova pucali na stadionu tokom fudbalske utakmice na one koji su

uzvikivali parole protiv Gadafiga. Tom prilikom ubijeno je 50 ljudi.

U zemlji živi i oko pet odsto Berbera, prastanovnika Severne Afrike, islamiziranih dolaskom Arapa. Iako su zvanično ravnopravni i potpuno integrisani u društvo, tinjajuće nezadovoljstvo zbog diskriminacije oduvek postoji. Sredinom osamdesetih, pobuna Berbera u primorskom gradu Zuari surovo je ugušena. Dok je omladina po Tripoliju zvala Gadafiga "Man", pukovnik je za mnoge Berbere bio poznat kao "Šejtan".

Sankcije su pale 1999, kada je Gadafi pristao da se Megrahiju i Fimahu sudi u Škotskoj, i brzo su uspostavljeni odnosi sa zemljama EU. Pukovnik je 2003. najavio da odustaje od programa razvoja oružja za masovno uništenje, a te godine je Libija prihvatila i da isplati odštetu porodicama 270 žrtava iz slučaja Lokerbi.

Diplomatski odnosi sa bivšim arhineprijateljem, SAD, uspostavljeni su 2006. Lideri mnogih zapadnih zemalja, poput Nikole Sarkozyja, Silvija Berlusconi, Tonija Blera, bivše državne sekretarke SAD Kondolize Rajs, Vladimira Putina, izređali su se u Gadafigevoj rezidenciji ili je on podizao svoj šator u njihovim prestonicama, a pri svakom susretu potpisivali su se poslovni ugovori vredni milijarde dolara.

Činilo se da je Gadafigev revolucionarni žar utihnuo, a ekscentričnost poprimila podnošljivu formu. Saif al-Islam, koji je prethodne večeri izgovorio dramatične reči o građanskom ratu

i 'borbi do kraja', često je bio smatran Gadafigevim naslednikom. Seif, poznat u Libiji kao "inženjer", arhitekta obrazovan u Britaniji, koji govori engleski, nemački i francuski jezik, smatran je i jednim od zagovornika otvaranja Libije prema svetu.

POLUČVRSTA RUKA: Šta je tačan uzrok strahovite eskalacije nasilja u Libiji baš sada teško je reći, čak i kada se imaju na umu nagomilana nezadovoljstva koja su u zemlji sigurno postojala i prevrati koji se kao požar šire arapskim zemljama. Gadafi vlada Libijom 42 godine čvrstom rukom, ali ta ruka poslednjih godina nije ni izbliza tako gvozdена kao što je u prošlosti umela da bude. Libija je daleko od savršene zemlje, cvetaju korupcija i nepotizam, za mnogo brojne mlade rođene posle revolucije, obrazovane uz internet i satelitske programe, nema više obezbeđenog posla sa sigurnim prihodima, kao u vreme pre sankcija (libijska populacija je izuzetno mlada, a sadašnjim tempom će se broj stanovnika udvostručiti za 20 godina). Sistem obrazovanja je ipak besplatan i u prethodnim decenijama je davao šansu za obrazovanje svima, bez obzira na poreklo. I pored decenijskih sukoba sa Zapadom, režim u Libiji pružao je mogućnosti svojim građanima da putuju po svetu, elita društva obrazovana je na najboljim evropskim univerzitetima. Mnogo toga je, poput alkohola, zvanično zabranjeno, ali u realnom životu atmosfera u Libiji je bila mnogo opuštenija nego u većini drugih arapskih zemalja, a ekonomija u zemlji se osetno popravila posle ukidanja sankcija.

Na sistem u Libiji su godinama režali mnogi njeni stanovnici, i oni koji su hteli više demokratije, para i slobode, i oni koji su smatrali da je slobode već previše za jednu muslimansku zemlju. Svi oni tvrdili su da bi bez Gadafiga bilo bolje, ali niko nije mogao da kaže šta će biti posle njega. Teško je predvideti šta čeka Libiju u narednim danima, a po dosadašnjim događajima se sa sigurnošću može reći samo da Moamer el Gadafi neće nikome mirno

prepustiti vlast i da zemlja srlja u krvoproliće i haos. Libija očigledno nije ni Tunis ni Egipat, gde se režimi ostarelih diktatora jesu urušili uz sukobe, ali ti sukobi ne izgledaju tako traagično kada se uporede sa onim što se u Libiji trenutno dešava.

PLODOVI GNEVA: Od 17. decembra, kada se mladi Mohamed Buazizi u Tunisu zapalio u znak protesta što mu nije dozvoljeno da prodaje povrće na ulici, čini se kao da je veći deo

arapskog sveta eksplodirao. Preovlađuje mišljenje da je primer Tunisa uticao na ljude u drugim zemljama da shvate da mogu nešto da učine na ulicama, da nateraju svoje vladare i vlade da nešto promene. Pominje se i mlada "fejsbuk generacija" (mladi u svim arapskim zemljama čine ogromnu većinu zbog velikog priraštaja), koja zna sve o svetu i želi da živi kao njihovi vršnjaci u bogatim zemljama.

Na ulicama pobunjenih gradova u svim zemljama vide se brojni mladi ljudi, i sigurno je da je internet mnogima približio svet, ali su očigledno u mnogo većem broju oni koji su željni posla i boljeg života, besni zbog skoka cena hrane, siromaštva, korupcije, besramnog bogatstva vladajućih elita, manje ili više represivnih. U horskom nezadovoljstvu javljaju se i oni koji misle da je slobode previše – u Jordanu protestuju i muslimanski sveštenici tražeći zatvaranje noćnih klubova i iskorenjivanje prostitucije. Uzrok nezadovoljstva je i neravnopravnost zbog vere, nacije, zajednički imenitelj za sve je gnev, a svaka zemlja ima i sopstvene kosture koji sada ispadaju iz ormana.

U Bahreinu je jedno od gorućih pitanja zahtev šiitske većine (70 odsto stanovnika) da budu ravnopravni sa sunitima, kojima pripada i kraljevska dinastija. U Alžiru demonstranti uz socijalne zahteve traže i odlazak predsednika Abdelaziza Buteflikia. Predsednik je obećao ukiđanje vanrednog stanja koje je na snazi još od

Buđenje islama?

U ekscentričnom libijskom sistemu vlasti islam je bio jedan od važnih faktora, bezbroj novih džamija podignuto je i za vreme Gadafigeve vladavine, ali se oduvek znalo ko je zaista na vrhu i čija reč se ne poriče. Fundamentalisti u Libiji smatrali su Gadafigu i njegov "islamski socijalizam" bezbožnim, baš kao i radikalni muslimanski pokreti širom sveta, ali su decenijama nemoćno i besno škrgutali zubima i morali da čute. Rojters je javio da je koalicija libijskih muslimanskih vođa Mreža slobodne uleme Libije izdala deklaraciju u kojoj poručuje svim muslimanima da je njihova dužnost da se pobune protiv libijskog vođstva. Inače, u oblasti Sirenajka, gde se nalaze Bengazi i gradovi u kojima je počela pobuna, u XIX veku živeo je i delovao islamski teolog Said Mohamed Ali Sanusi (Veliki Sanusi). Al Bajda, jedan od gradova u kojima je počela pobuna, bio je glavni centar Sanusi pokreta, koji se proširio po celoj Libiji. Kralj Idris, koga je Gadafi srušio pučem 1969, bio je unuk Velikog Sanusija.

ŽESTOKI OBRAČUN: Jemen

1992, uvedenog pošto je 1991. na izborima pobedila islamistička partija Islamski front spasa, da bi potom izbori bili poništeni, a partija zabranjena, uz prećutnu saglasnost Zapada. U krvavim godinama koje su usledile ubijeno je 150.000 ljudi, ali se preko vesti o masakrima u Alžiru širom sveta nekako čuteći i nelagodno prelazilo. Režim jemenskog predsednik Ali Abdulaha Saleha suočava se sa najvećim dosadašnjim izazovom. Saleh je na vlasti od 1978. godine, a Jemen je najsiromašnija arapska zemlja, iscrpljena dugogodišnjim građanskim ratom koji se formalno okončao 1990, bez nafte i prirodnih resursa, razjedena verskim i političkim borbama (suniti i šiiti čine po pola stanovništva).

Mnogi su povezali ono što se dešava u arapskim zemljama sa sukobima pristalica opozicije i snaga bezbednosti koji su izbili u Iranu. Iran je ipak poseban slučaj, ne samo zato što nije arapska zemlja. Nemiri u ovoj zemlji počeli su još 2008, kada je režim surovo ugušio demonstracije koje su otpočele zbog optužbe opozicije da je pobeda Ahmadiježada na predsedničkim izborima lažirana. Brutalan odgovor na demonstracije, hapšenja i egzekucije koje su usledili posle toga, turobna atmosfera u zemlji u poslednje dve godine, pokazali su da vlast u Iranu nije ostavila nikakvu mogućnost za kompromis sa onima koji bi da u zemlji nešto promene. Poslednje demonstracije, kojima je podrška Egipćanima bila samo povod, pokazale su još jednom da je unutrašnje nezadovoljstvo u Iranu tempirana bomba za koju se ne zna kada će opet eksplodirati.

Reakcije velikih sila, pre svega SAD, na sve što se u poslednja dva meseca dešava bile su kontradiktorne. Od početka dešavanja u Egiptu videla se nelagodnost Stejt departmenta. Na jednoj strani je bio Mubarak, saveznik već 30 godina, pa ni 300 poginulih nije bilo dovoljno da se upotrebe teže reči od deklarativnog pozivanja na mir, dijalog i demokratiju. Slične reakcije iz SAD bile su i na brutalno ponašanje policije i vojske u Bahreinu, utočištu američke Pete flote, kao i na kaos u Jemenu, još jednom važnom savezniku. Zato mnogima cinično zvuče reči osude surovosti vlasti u Libiji i Iranu prema mirnim demonstrantima. Međutim, da se politika velikih sila zasniva na principima, a ne na golim interesima, neko bi se već zapitao zašto nema nikakvih naznaka promena u Saudijskoj Arabiji, ultrakonzervativnoj kraljevini prebogatoj naftom, u kojoj po drakonskoj verziji šerijatskog zakona ne može ni

Oficiri i kraljevi

Za "Vreme" iz Kaira

Počelo je u Egiptu kada je u julu 1952. godine grupa mladih oficira odlučila da im je dosta monarhije i kralja. Na čelu sa pukovnikom Nagibom i kapetanima Naserom, Sadatom i El Safeijem izvedena je "Julska revolucija". Monarhu Faruku bilo je saopšteno da "više nije kralj Egipta, da se odmah pakuje, da sa sobom može da ponese sav kraljevski nakit i da u izgnanstvo može da otputuje kraljevskom jahtom "Marusa".

Faruk se odlučio za Italiju. Jedne večeri u Rimu je otišao u restoran i, nakon što je otpustio telohranitelje, naručio italijanski specijalitet prase sa ruzmarinom. Posle nekoliko zalagaja kriknuo je i pao mrtav sa glavom u tanjiru. U to vreme predsednik Egipta Gamal Abdel Naser plašio se da bi u narodu veoma popularan Faruk mogao da se vrati u zemlju i pravi mu glavobolje.

U susednoj Libiji čovek koji se domogao vlasti bez ijednog ispaljenog metka, danas tu vlast brani od naroda oružjem. Svoju "belu revoluciju" u to doba 29-godišnji kapetan u garnizonu u Bengaziju Moamer el Gadafi izveo je u gradu u kojem se Libijci danas okupljaju sa željom da ga svrgnu.

Bila je rana jesen 1969. godine, sedamnaest godina posle egipatske "Julske revolucije", kada je libijski kralj Idris sa svojim haremom fruštukovao u jednom restoranu u Istanbulu dok mu adutant nije došapnuo: "Vaše veličanstvo, pa više niste kralj Libije." Građanin Idris odlučio je da mu ubuduće Egipat bude domovina. Tu je u miru doživio duboku starost. U Libiji je mlađani kapetan odmah sebe unapredio u pukovnika i vlada već pune 42 godine. Za njegovu bezbednost bio je zaslužan i Makedonac Meta, kuvar i degustator. Gadafi ni zalagaja ne bi okusio pre nego što ga Meta proba.

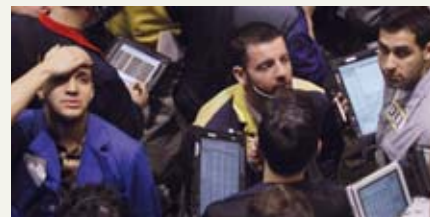
Miroslav Višnjić

da se pomisli na bilo kakve verske ili političke slobode, o ženskim pravima da ne govorimo.

Mnogo je razmišljanja u svetu na šta će posle svega što se dešava ličiti arapski svet. Neki strahuju od dolaska radikalnih islamista na vlast u čitavom "vatreom pojasu", drugi "arapsko proleće" porede sa padom Berlinskog zida. Čini se da su takva predviđanja ipak preterana. Pre svega, "arapski svet" je imaginarni pojam, arapsko jedinstvo i bratstvo ne postoje niti su ikada postojali, osim deklarativno. Isto važi i

Kriza u Libiji, svet i Evropa

Cene nafte skočile su u utorak na blizu 93 dolara za barel zbog pobune u Libiji. Libijske rezerve nafte su 11. na svetu i država je članica OPEK-a. Evropa bi se zbog situacije na severu Afrike mogla suočiti i sa ozbiljnom izbegličkom krizom. Libija je godinama bila tranzitna zemlja za imigrante iz podsaharske Afrike, koji su se brodovima sa njene obale prebacivali u Italiju i na Maltu, sve dok Gadafi sa Italijom i EU nije potpisao ugovor kojim se obavezao da će Libija pojačati kontrolu morskih granica i na svoju teritoriju primati imigrante koje vrati Italija. Od 6,5 miliona stanovnika Libije, danas je skoro 20 odsto stranaca, od kojih su većina siromašni afrički emigranti. Na italijansko ostrvo Lampeduza se prošle nedelje iskrcalo nekoliko hiljada izbeglica iz Tunisa, a situaciju na ostrvu italijanske vlasti opisuju kao "humanitarnu katastrofu".

za solidarnost o kojoj bi, na primer, mnogo mogli reći imigranti iz Egipta, Iraka i drugih siromašnih i razorenih zemalja koji su u Libiji ili nekoj bogatijoj arapskoj zemlji zarađivali nasušni

TUNIS 17. decembar
hiljade povređenih
najmanje 234 mrtva

ALŽIR 5. januar
desetine povređenih
najmanje 2 mrtva

EGIPAT 26. januar
hiljade povređenih
najmanje 365 mrtvih

JEMEN 10. februar
desetine povređenih
najmanje 12 mrtvih

JORDAN 11. februar
desetine povređenih
najmanje 5 mrtvih

BAHREIN 14. februar
desetine povređenih
najmanje 4 mrtvih

IRAN 14. februar
desetine povređenih
najmanje 2 mrtva

LIBIJA 16. februar
hiljade povređenih
najmanje 500 mrtvih

OMAN 18. februar
protesti bez preciznih
podataka o povređenima

MAROKO 20. februar
128 povređenih
najmanje 5 mrtvih

Bahrein: Američka pomorska baza

Poučen primerima u Tunisu i Egiptu kralj Bahreina Hamad bin Isa al Kalifa nije oklevao da vojsci izda naređenje da silom razbije demonstrante koji su se pre desetak dana okupili na Trgu perli u Manamu. Najmanje četvoro ljudi je ubijeno, više desetina je povređeno, a mnogo stotina uhapšeno. Tek nakon što je demonstrirao brutalnu silu, kralj je pomirljivo pozvao opoziciju na dijalog. Vojaska je privremeno povučena sa ulica, a Bin Isa je pomilovao 25 šiita koji su bili optuženi za organizovanje puča i vezu sa terorističkim organizacijama. Proteste protiv režima predvodili su nezadovoljni šiiti koji čine dve trećine stanovništva, dok zemljom vladaju suniti. Kritike Vašingtona na račun vlasti u Bahreinu bile su uzdržane: ovo ostrvo u Persijskom zalivu – i po veličini teritorije i po broju stanovnika najmanje u arapskom svetu – strateški je važna luka vojske SAD u kojoj se nalazi 5. flota koja operiše u Zalivu, Arapskom i Crvenom moru i kontroliše i štiti puteve kojima se transportuje nafta.

Američka državna sekretarka Hilari Clinton i u slučaju Bahreina bila je uhvaćena na pogrešnoj nozi, baš kao što se stekao utisak da spoljna politika SAD u arapskom svetu luta od kako je u decembru prošle godine počeo talas “Jasmin

SAHRANA POBUNJENIKA: Manama

revolucija” u Tunisu. Nema ni tri meseca da je Klintonova na sva usta hvalila Bahrein, čija je vlast “spremna da ide putem demokratije”. Klintonova je tada bila “zadivljena” reformskim uspesima Bahreina. Pre samo nekoliko dana morala je da “prijatelje i saveznike” pozove na uzdržanost u primeni sile i nastavku demokratskih procesa. Baš kao u slučaju Egipta, činilo se da Stejt department pojma imao nije šta se sprema u po američke nacionalne interese važnom Bahreinu. Za razliku od savezničkih autokratskih režima, Klinotonova je u slučaju Irana odmah isticala “hrabrost iranskog

naroda” i nedopustivu brutalnost režima. Na rubu Manama nalazi se glavni štab američke 5. flote *Navcent*. Tamo je stacionirano oko 3000 američkih vojnika. *Navcent* ima komandu nad 30 ratnih brodova i 30.000 mornara. Američka vojska je ovo ostrvo počela da koristi posle Drugog svetskog rata, a preuzela je baze britanske mornarice kada se ova povukla 1971. godine. Bahrein je kao vojna baza imao ključnu ulogu u Zalivskom ratu 1991. i ratu u Iraku 2003. godine. Trenutno se tu nalaze dva američka nosača aviona *Carl Vinson* i *Enterprise*.

A.I.

hleb. Promene će se, nabolje ili nagore, dešavati u svakoj zemlji pojedinačno. Istorija nas, na žalost, uči da se promene nabolje u ovom delu sveta dešavaju retko, uz mnogo truda i sreće i

podršku velikih sila, ako im te promene odgovaraju. Mnogo je realnije da će stvarnost uglavnom ostati ista, možda malo našminkana, a iz mnogih država će, poput Libije i Tunisa, novi

talasi nevoljnika krenuti ka Lampeduzi i ostalim obodima Evrope i bogatog sveta, svako noseći svoj gnev sa sobom.

Momir Turudić

Zbogom, smešni skupe

Poznat kao čovek sa mnogo imena, Moamer el Gadafi poseban je i po tome što se njegovo ime sa arapskog na engleski navodno može transkribovati na više od 600 načina. Za četiri decenije vladavine njegova unutrašnja, a naročito spoljna politika, prošla je kroz transformacije koje se po broju približavaju broju nadimaka koje ima

NAKON GLASINA DA je napustio Libiju i potražio utočište u Venecueli, Moamer el Gadafi saopštio je da je i dalje u svojoj zemlji i da nema nameru da ode. U utorak, 22. februara, obratio se svojim pristalicama na Zelenom trgu u Tripoliju i poručio im da neće otići sa čela države i da želi da umre kao mučenik u svojoj zemlji. U energičnom govoru koji je održao, Gadafi je demonstrante nazvao “đavoljim slugama” i poručio da će “neprijatelji Libije biti ubijeni”. “Nemam službeni položaj sa kog bih mogao da dam ostavku, ostajem vođa revolucije”, rekao je i pozvao one “koji vole Moamera Gadafija” da se ne boje “bandi”, da izađu na ulice i podrže ga. “Izađite i napadnite ih. Sklonite svoju decu sa ulica, oni drogiraju i opijaju decu, pa ih šalju u pakao”, grmeo je Gadafi, zapretivši da će, ako bude potrebno, koristiti silu, ali u skladu sa međunarodnim pravom i libijskim ustavom i da bi zemlja mogla da uđe u stanje građanskog rata ako protesti budu nastavljeni.

Poznat kao čovek sa mnogo imena, Moamer el Gadafi poseban je i po tome što se njegovo ime sa arapskog na engleski navodno može transkribovati na više od 600 načina. Samoproklamovani “vođa masa”, “besni pas sa Bliskog istoka”, kako ga je nazivao Ronald Regan, “vitez revolucionarnih fraza” po Jaseru Arafatu, “otac Afričke unije” za afričke diplomate, “ostareli *enfant terrible*” prema zapadnim medijima, među mladim generacijama Libijaca nazivan jednostavno Čovek, dok je za one starije ostao Pukovnik.

Godinu dana nakon dolaska na vlast, 1970. godine, odlučio se za titulu premijera, ali je dve godine kasnije odustao od toga, pa je njegova zvanična funkcija “vođa prvoseptembarske Velike revolucije Socijalističke narodne libijske arapske džamahirije”, dok je u medijima i zvaničnim saopštenjima jednostavno označen kao “vođa revolucije”. Za razliku od većine vojnika koji se u puču domognu vlasti i dodele sebi

generalski ili maršalski čin, Gadafi to nije učinio. Ostao je pukovnik. Na primedbe da je neobično da sa tim činom vodi zemlju i bude na čelu njenih vojnih snaga, odgovara tvrdnjom da Libijom upravlja narod i da mu ne treba zvučna titula ni visok vojni čin.

Za četiri decenije vladavine njegova unutrašnja, a naročito spoljna politika, prošla je kroz transformacije koje se po broju približavaju broju nadimaka koje ima.

Od 1969. godine kada je kao dvadesetsedmogodišnjak poveo revoluciju protiv libijskog kralja Idriza do danas, prešao je put od mladog ekscentričnog revolucionara koga niko nije shvatao previše ozbiljno, do jednog od najdugovečnijih lidera na svetu. Nakon smrti gabonskog predsednika Omara Bonga 2009. godine postao je nemonarhistički lider sa najdužim stažom na čelu jedne zemlje. Za skoro 42 godine, koliko je prošlo od Gadafijevog dolaska na vlast, Libija je preživela višegodišnju izolaciju zbog optužbi za terorizam, bombardovanje od strane američkih snaga, preokret u Gadafijevoj međunarodnoj politici. Činilo se da su je zaobišli zimski nemiri iz Egipta i Tunisa, njenih zapadnih i istočnih suseda, međutim, ovih dana čovek koji je na vlast došao pomoću državnog udara bez kapi krvi, krvavo se obračunava sa svojim protivnicima.

ŠATOR I DEVICE: Gadafi je rođen 1942. godine, u blizini libijskog grada Sirta, mada oko tačnog mesta njegovog rođenja postoji izvesna doza misterije. Roditelji su mu bili siromašni beduini, pa je Gadafi rođen u šatoru, čime se objašnjava jedna od njegovih ekscentričnosti: i danas spava u šatoru koji čuvaju mlade telohraniteljke, navodno device. Priča se da je prvi član svoje porodice koji je naučio da čita i piše. U mladosti je bio opčinjen egipatskim predsednikom Gamalom Abdelom Naserom i njegovom pan-arapskom i socijalističkom ideologijom.

Još u ranoj mladosti pokazao je sklonost ka revolucionarnim akcijama. Iz srednje škole u Sebi izbačen je zbog političkog delovanja. Školovalanje je nastavio u Misrati, a 1961. organizovao je demonstracije protiv sirijskog kršenja sporazuma sa Egiptom. Planove za zbacivanje monarhije počeo je da kuje u prvim danima vojnog obrazovanja, koje je sticao u Libiji, Egiptu, Grčkoj i Velikoj Britaniji, a legenda kaže da se školovao i u Sarajevu i Mostaru, mada o tome nema zvaničnih podataka.

Dok se libijski kralj Idriz nalazio na bolničkom lečenju u Turskoj, mala grupa mladih oficira predvođena Gadafijem, 1. septembra 1969. izvela je državni udar, stavivši Idrizovog naslednika princa Saida u kućni pritvor i proglasivši Libijsku Arapsku Republiku. Dvadesetsedmogodišnji Gadafi, sa već tada razvijenim ukusom za odeću egzotičnih dezena u kombinaciji sa naočarima za sunce, imao je ambiciju da bude Če Gevara svog doba. Libija, devastirana siromaštvom, posledicama Drugog svetskog rata i genocidom koji je izvršila italijanska vojska, zahvaljujući ekonomskom procvatu baziranom na otkriću nafte 1959. godine, postala je neka vrsta “obećane zemlje”. Nakon Gadafijevog dolaska na vlast, strane kompanije, pod pretnjom zatvaranja, bile su prisiljene da prihvate učešće vlade od 50 odsto u svojim polovima, za razliku od drugih naftaških zemalja u kojima je odnos 75 odsto – 25 odsto u korist stranaca. Ogroman broj stanovnika slio se iz sela u gradove, školovanje je postalo besplatno, ustavom su garantovana prava ženama. Izvedene su značajne socijalne reforme, standard običnih ljudi je osetno porastao, stopa siromaštva bila je među najnižima u svetu.

RAJ ZA FANATIKE: Istovremeno, Gadafi je pretvorio Libiju u raj za sve ekstremne protivnike Zapada. Finansirao je i naoružavao koga je stigao, od PLO-a do grupa čiji su stavovi i uverenja često bili sasvim suprotni njegovima, ali je time zbunjivao Zapad. Praktično, bilo koja

Na ovoj stranici u štampanom
izdanju nalazi se reklama

grupa fanatika koja bi ustvrdila da se bori protiv imperijalizma, izdašno je snabdevana libijskim novcem i naoružanjem. Napetost na relaciji Libija–Sjedinjene Američke Države kulminirala je polovinom osamdesetih godina, u vreme Reganove administracije. Označivši Gadafiu kao glavnog finansijera terorista, Ronald Regan bio je odlučan u nameri da ga svrgne. Reganova administracija videla je Libiju kao neprijateljsku državu, zbog podrške koju je Gadafi pružao nezavisnosti Palestine i Iranu tokom rata sa Irakom. Pod nazivom “Operacija El Dorado Kanjon”, 15. aprila 1986. američke snage izvršile su vazdušne napade na Tripoli i Bengazi. U napadima je poginulo 45 vojnih i vladinih zvaničnika i 15 civila. Neposredan povod za bombardovanje bila je teleks poruka iz libijske ambasade u Istočnoj Nemačkoj, koju su presreli američki obaveštajci, a koja je svedočila o umešanosti Libije u teroristički napad koji se dogodio u Zapadnom Berlinu deset dana ranije. U diskoteci *La Belle*, koju su često posećivali službenici američke ambasade, eksplodirala je bomba. Jedna od meta američkog bombardovanja bila je Gadafijeva rezidencija u Tripoliju. Među civilnim žrtvama napada bila je Gadafijeva petnaestomesečna usvojena ćerka Hana. Dvadeset godina kasnije, 15. aprila 2006, na godišnjicu bombardovanja, u Tripoliju je održan veliki koncert za mir. Zbog Gadafijevog diplomatskog zaokreta koji se u međuvremenu dogodio, bilo je moguće da tu nastupi i američki pevač Lajonel Riči, koji je rekao: “Večeras ćemo odati počast Hani, jer ste večeras spojili mir sa njenim imenom.”

ČUDOVIŠTE IZ LOKERIJA: Tenzije iz osamdesetih godina, kulminirale su krajem decenije. Francuska je 1989. optužila Libiju za obaranje njenog putničkog aviona nad Saharom, a SAD i Velika Britanija su 1991. optužile Libijce Alija Amina Fimaha i Al Megrahiju za obaranje Pan Amerikenovog aviona 1988. nad škotskim selom Lockerbi. Savet bezbednosti UN-a u januaru 1992. zatražio od Libije da izruči optužene. Libija je zatražila suđenje u nekoj neutralnoj zemlji, što SAD i Velika Britanija nisu prihvatile, i međunarodne sankcije protiv Libije uvedene su u aprilu 1992. Pod teškim udarom sankcija, došlo je do pogoršanja opšte ekonomske situacije i uslova života, a glas su podigli i radikalni islamisti koji su u dva navrata pokušali atentat na Gadafiu. On je postao svestan da nešto mora da se menja, pa je Libija 1999. prihvatila da se suđenje održi u Škotskoj. Došlo je do popuštanja sankcija prema Libiji, osim

američkih, i otopljanja odnosa sa Evropom. U avgustu 2003. Libija je uputila pismo Ujedinjenim nacijama, u kom je zvanično priznala da snosi odgovornost za postupke svojih zvaničnika, prihvativši da plati odštetu od po deset miliona dolara porodicama svake od 270 žrtava obaranja aviona. Ubrzo su Velika Britanija i Bugarska, s kojom je Libija poremetila odnose 1998. godine kada je pet bugarskih medicinskih sestara osuđeno na smrt pod optužbom da su odgovorne za inficiranje 426 beba HIV virusom, podržale rezoluciju kojom su Libiji konačno ukinute sankcije.

► **Gadafi je pretvorio Libiju u raj za sve ekstremne protivnike Zapada. Finansirao je i naoružavao koga je stigao, od PLO-a do grupa čiji su stavovi i uverenja često bili sasvim suprotni njegovima, ali je time zbunjivao Zapad**

Početkom novog milenijuma Gadafi je nastao sa potezima iznenađujućim za Zapad. Posle 11. septembra 2001. bio je prvi lider jedne muslimanske zemlje koji je osudio terorističke napade na SAD, nudeći saradnju u borbi protiv Al kaide. Najavio je da odustaje od programa razvoja oružja za masovno uništenje u avgustu 2003. Toni Bler, premijer Britanije, posetio je Tripoli 2004, u Libiju su pohrlili evropski zvaničnici na prijateljske i poslovne razgovore. Kada je Bugarska 2007. postala članica EU, Libija je pristala da oslobodi osuđene medicinske sestre. Francuska je u tome odigrala veliku ulogu, a odmah posle oslobađanja francuski predsednik Nikola Sarkozy posetio je Libiju. Kakve je sve povlastice od EU dobio Gadafi za ovaj potez, nikada nije objavljeno. U avgustu 2008. tadašnja američka državna sekretarka Kondoliza Rajs došla je u prijateljsku posetu Gadafiju. U istoj onoj rezidenciji koju su američke snage bombardovale 2008. Rajsova je provela prijatne trenutke, a Gadafi joj je poklonio medaljon sa svojim ugraviranim portretom i jedan primerak svoje *Zelene knjige*.

Odnose sa Italijom, Gadafi je izgladio 2008. godine, kada je u Bengaziju sa italijanskim premijerom Silvijom Berlusconiem potpisao sporazum kojim je precizirano da Italija Libiji isplati pet milijardi dolara na ime ratne odštete (jedan od prvih Gadafijevih poteza po dolasku na vlast u Libiji bilo je proterivanje 30.000 Italijana). Sve u svemu, 2008. godina bila je dobra za Libiju i za Gadafiu. A onda je, na četrdesetu

godišnjicu revolucije, opet došlo do izvesnog zahlađenja. Proslavi u Tripoliju prisustvovalo je više od 40 šefova država ili vlada, uglavnom iz afričkih zemalja i Pokreta nesvrstanih. Evropske zemlje, uključujući Rusiju, predstavljali su funkcioneri drugog ešalona – ministri, državni sekretari, ambasadori. Naime, 20. avgusta je odlukom škotskog ministra pravde Kenija Mekaskila iz zatvora pušten Libijac Abdelbaset al Megrahi, osuđen na doživotnu robiju zbog postavljanja bombe u avion kompanije Pan Ameriken. Po dolasku u Tripoli, na hiljade ljudi pozdravilo je Megrahiju na aerodromu

(kao znak zahvalnosti Škotskoj, na proslavi godišnjice revolucije svirao je gajdaški orkestar sa Novog Zelanda). Ogorčeni komentari u javnosti zapadnih zemalja osudili su “doček teroriste kao heroja”, izjave rođaka poginulih iznad Lockerbija preplavile su medije.

Jedini šef države neke evropske zemlje na godišnjici revolucije bio je predsednik Srbije Boris Tadić. Poslovično dobri odnosi između Libije i ovog, našeg dela sveta, započeti još u vreme Josipa Broza Tita, poživeli su do danas. Iako je održavao dobre odnose sa Miloševićevim režimom, Gadafi je od sveg srca pozdravio njegovo svrgavanje 5. oktobra 2000. godine i uputio tadašnjoj SR Jugoslaviji finansijsku pomoć. Prijateljstvo sa Miloševićevim režimom bilo je toliko da mu je Zoran Lilić u vreme dok je bio predsednik SRJ dodelio počasni doktorat Megatrend univerziteta. Libija je bila i prva vanevropska zemlja koja je priznala Hrvatsku. Zadržao je veze i među bosanskim muslimanima, pokušavajući da posreduje u smirivanju rata.

Kako će se dalje razvijati sukobi u Libiji i kojim će tokom krenuti sudbina Moamera Gadafija, u ovom trenutku nije lako proceniti. Možda će se Gadafi zaista boriti do smrti, kako je poručio. A možda, kao 1989. godine, na Samitu nesvrstanih u Beogradu, teatralno ode uz povik: “Zbogom, smešni skupe!” Za sada izgleda odlučan u nameri da ostane na vlasti, međutim, ako postoji ikakva trajna karakteristika njegove politike, onda je to poslovična prevrtljivost. ◀

Jovana Gligorijević

Rekonstrukcija vlade u zimskom periodu

Ljajić preuzima zdravstvo, što znači da će zaposlene poslati na lečenje dok ne dođu u nadležnost patologa Stankovića, a ministarka za sport će učiti privrednike da preskaču prepone na putu do vlade i agencija za razvoj...

KURTOAZNO RAZUMEVANJE:
Premijer Mirko Cvetković kod
predsednika Evropskog saveta
Hermana van Rompeja

Foto: Tanjug

NAOKO SE STIŠAVA, mada se ne završava, drama oko smenjivanja potpredsednika Vlade Srbije i ministra ekonomije i regionalnog razvoja Mladana Dinkića. (Njega smo greškom autorovog pera u prošlom broju "Vremena" nazvali "ministrom finansija", zbog čega se autor izvinjava, a na kraju ovog uvodnika će se videti da ta greška, uključujući tu i urednika koji je tekst čitao, možda i nije nastala slučajno i da zapravo otkriva da redakcija krije neku duboku sumnju u stanje naše ekonomije i naš krizni menadžment).

Poslanici Skupštine Srbije konstatovali su 21. februara ostavke troje ministara iz stranke G17 plus, Mladana Dinkića, Verice Kalanović i Tomice Milosavljevića. Jasna Matić, Rasim Ljajić i Snežana Samardžić-Marković će privremeno, do izbora novih ministara, uz sva ovlašćenja voditi resore ekonomije, zdravstva

i nacionalnog investicionog plana. To privremeno rešenje u crnohumornoj varijanti liči na trajno: Ljajić preuzima zdravstvo, što znači da će zaposlene poslati na lečenje dok ne dođu u nadležnost patologa Stankovića, a ministarka za sport će učiti privrednike da preskaču prepone na putu do vlade i agencija za razvoj...

Poslanici prema skupštinskom poslovniku nisu mogli da raspravljaju o ostavkama ministara, već su ih mogli samo konstatovati, što su i učinili. Opozicija, koja je zbog krize vladajuće koalicije živnula i manje-više shvatila da je zapravo počela predizborna kampanja, likovala je nad tim da vlast nije imala 126 poslanika u sali da usvoji predlog Demokratske stranke o objedinjavanju rasprave o davanju garancija za zaduženje Jugoimporta-SDPR i o zaduživanju Srbije kod Sosisjete ženeral banke. Oni su prebacivali vladajućoj većini da je do pre

nekoliko dana ubeđivala sve da vlada funkcioniše, da se rešavaju svi problemi i da je sve u redu, a da sada tvrdi da je Mladan Dinkić najodgovorniji i jedini odgovoran za 400.000 ljudi koji su ostali bez posla (Radojko Obradović iz Demokratske stranke Srbije) i da vladajuća većina raspravu o vladi vodi iza zatvorenih vrata, čime poručuje da se ne nadamo da ćemo u parlamentu dobiti ozbiljnu raspravu o dešavanjima u vladi (Ivan Andrić iz Liberalno demokratske stranke). Predstavnici vladajuće većine su tvrdili da nije reč o problemima u vladi, da su odnosi u vladajućoj koaliciji normalni, uobičajeni i stabilni (potpredsednica DS-a Jelena Trivan), da će većine biti u danu za glasanje, a da je do problema došlo zato što su neki poslanici bolesni ili su na putu. Postupak za verifikaciju poslaničkog mandata Dinkića i Kalanovićeve biće završen do početka redovnog

Šta su rekli Evropljanima o deagrarizaciji i deindustrijalizaciji Srbije

PITANJE 1: Molimo dostavite pregled i analizu ekonomske situacije u vašoj zemlji, a posebno stanje u industriji i industrijskom sektoru. Pri pružanju ekonomskih podataka, molimo vas, koliko je moguće, u svakom pitanju istaknite ne samo najnovije brojčane podatke već i prošla i buduća kretanja (u poslednje tri godine, kao i predviđanja za narednih tri do pet godina).

ODGOVOR: Period 2001–2008. karakteriše konstantan rast privredne aktivnosti sa prosečnom stopom rasta BDP-a od 5,4 odsto. Za dinamičan rast BDP-a Srbije u ovom periodu najzaslužniji je segment usluga sa prosečnom stopom rasta bruto dodate vrednosti od 6,6 odsto na godišnjem nivou. Takođe, sektor usluga je povećao učešće u BDP-u (u tekućim cenama) sa 46,7 odsto u 2001. na 53,4 odsto u 2008. U okviru ovog sektora, najveću ekspanziju su ostvarili sektor saobraćaja i telekomunikacija, trgovine i finansijskih usluga. S druge strane, tokom istog perioda, došlo je do izraženog trenda *deagrarizacije* i *deindustrijalizacije* (prvenstveno prerađivačke industrije) u privredi Srbije, nastalog prevashodno kao posledica tranzicionih reformi i privatizacije društvenog sektora. Učešće sektora industrije u BDV-u je sa 22,2 odsto iz 2001. opalo na 19,2 odsto u 2008...

zasedanja 2. marta. Tada će se videti ko ostaje u poslaničkoj grupi G17 plus i da li su tačne glasine da su demokrate već zavrbovale deo Dinkićevih poslanika.

O rekonstrukciji vlade se špekuliše, mada još nema konkretnog predloga. U roku od 15 dana premijer Cvetković treba da predloži Skupštini Srbije nove ministre koji se biraju većinom glasova svih poslanika (126). Iz vladajuće većine će verovatno pojačati već započetu priču o tome kako će sada u vladi moći da se radi normalno, mada je pažljivijim čitaocima novina vidljivo da u proteklom periodu nije bilo medijskog spinovanja radi međusobnog potkopavanja samo između Dinkića i demokrata, već i između nekih funkcionera Demokratske stranke. Na stranu taj folklor naše političko-medijske scene – čak i ako popravi svoj imidž, pitanje je kako će ta vlada, koja posle prvog potresa izgleda toliko ranjivo, da napravi zaokret u vitalnim oblastima ekonomskog života. Iz onoga što je pisala Evropljanima vlada se nada da će joj u pomoć stići konjica (u vidu oporavka svetske privrede). Nekad se o takvim nadama govorilo: “Ne lipši magarče do zelene trave.” Slika koju je vlada o stanju privrede poslala Evropljanima sadrži, naime, dve ključne reči koje bi trebalo da zvone na uzburku. Te dve reči su *deagrarizacija* i *deindustrijalizacija*, a pominje se i pad profita u trgovini i u građevinarstvu. Šta je onda, u tranziciji, ostalo? Samo špekulacija? ◀

Milan Milošević

Krajem 2008. i tokom cele 2009. privreda Srbije je bila pod snažnim uticajem svetske ekonomske krize, tako da dolazi do prekida u uzlaznom trendu BDP-a iz prethodnih godina. U 2009. stopa pada BDP-a iznosi 3,1 odsto.

Sektori koji su najviše pogođeni ekonomskom krizom su upravo oni sektori koji su u prethodnom periodu beležili najniže stope rasta: industrija (posebno prerađivačka) i građevinarstvo. Stope pada BDV-a ova dva sektora u 2009. iznose -12,2 odsto i 14,3 odsto, respektivno.

Od sektora usluga, značajan pad dodate vrednosti jedino je beležila trgovina, -8,9 odsto, dok su saobraćaj i telekomunikacije ostali i dalje najpropulzivniji sektor, sa stopom rasta od 6,5 odsto.

Sektor poljoprivrede kao veoma specifičan, i sa stanovišta ekonomske krize u dobroj meri autonoman sektor, ostvario je pozitivnu stopu rasta od 0,7 odsto.

Tokom 2010. privreda Srbije se konstantno oporavlja od uticaja svetske ekonomske krize, te je procenjena međugodišnja stopa rasta BDP-a na nivou od 1,5 odsto do 1,8 odsto. U 2010. ne dolazi do značajnih promena u sektorskoj strukturi jer je tempo razvitka sektora pre eskalacije svetske ekonomske krize nastavljen na gotovo istovetan način. Sektor industrije koji je pretrpeo najveći pad dodate vrednosti u 2008. i 2009. (apsolutno gledano) je sektor koji u 2010. ostvaruje najveći oporavak, dok sektor usluga zadržava skoro identičnu stopu rasta kao i u 2009.

U prvom polugođu 2010, u odnosu na isti period prethodne godine, BDP beleži stopu rasta od 1,24 odsto. Najbitniji sektori formiranja BDV-a izuzev trgovine (-2,6 odsto) i poljoprivrede (-1 odsto) beleže pozitivne stope rasta BDV-a u prvoj polovini 2010. Sektor industrije ostvaruje stopu rasta od 3,1 odsto, sektor saobraćaja i telekomunikacija 7,2 odsto, sektor finansijskog posredovanja 6,1 odsto.

I dalje, sektor sa najvećim padom BDV-a je sektor građevinarstva, sa stopom pada od -12,2 odsto u prvih šest meseci 2010.

Analizirajući realne stope rasta BDP-a, tokom tranzicionog perioda 2001–2009, primećuje se da je BDP u Srbiji rastao sličnim tempom kao i kod zemalja u okruženju. S druge strane, posmatrajući 2009. vidi se da je Srbija imala najmanji pad BDP-a, kako od svih zemalja u okruženju, takođe i od grupe zemalja EU-27, što ukazuje na slabiji uticaj ekonomske krize na Srbiju u odnosu na ostale zemlje...

U periodu 2011–2020 procenjuje se stopa rasta sektora industrije na nivou od oko 6,9 odsto. Strukturno prilagođavanje privrede, a posebno industrije u novom modelu rasta prevashodno se zasniva rastu investicija i izvozu.

Karakteristike industrijske proizvodnje u tranzicionom periodu su: tehnološko-ekonomsko ▶

zaostajanje većine kapaciteta, nezadovoljavajući nivo kvaliteta proizvoda i usluga po svetskim standardima, visok uvoz, nizak nivo marketing menadžmenta i upravljanja proizvodnjom, viškovi radne snage, nelikvidnost, nedostatak investicija itd. Osnovni cilj reformi započetih 2001. godine bio je stvaranje moderne tržišne privrede, uključivanje i integracije u evropske i svetske tokove, kao i normalizacija odnosa sa svetskim finansijskim institucijama. Tokom posmatranog perioda ostvareni su određeni pozitivni pomaci, posebno u sektoru prerađivačke industrije, koja ima najveći uticaj na ukupnu industrijsku proizvodnju.

Nivo industrijske proizvodnje u 2008. u odnosu na 2000. povećan je za 17 odsto (prosečna stopa rasta u periodu 2001–2008. iznosila je 2 odsto), a prerađivačke industrije 18,6 odsto (prosečna stopa rasta 2,2 odsto). Najveći rast u 2008. u odnosu na 2000. godinu ostvarile su: proizvodnja koksa i derivata nafte (155,7 odsto), proizvodnja osnovnih metala (111,8 odsto), proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda (88,5 odsto), proizvodnja nameštaja (61,1 odsto), proizvodi od gume i plastike (43,6 odsto), proizvodnja električnih mašina i aparata (40,1 odsto), proizvodnja duvanskih proizvoda (25,9 odsto), reciklaža (23,7), proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića (22,9 odsto), proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava (17,5 odsto) i izdavanje, štampanje i reprodukcija zapisa (5,9 odsto), dok su najveći pad ostvarili: proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme (87,4 odsto), proizvodnja odevnih predmeta (72 odsto), proizvodi od drveta i plute (63 odsto).

Zbog posledica svetske ekonomske i finansijske krize industrijska aktivnost ostvarila je osetan pad u 2009. godini, usled značajnog pada aktivnosti u sektoru razmenjivih dobara (tj. sektoru koji najviše zavisi od izvoza).

Trend pada industrijske proizvodnje koji je započet u poslednjem kvartalu 2008. (beležen) je do sredine 2009. godine, tako da je fizički obim ukupne industrije u 2009. u odnosu na 2008. godinu zabeležio pad od 12,1 odsto. Pad je ostvaren u dva industrijska sektora: vađenju ruda i kamena 4,3 odsto i u prerađivačkoj industriji 15,8 odsto, dok je u sektoru proizvodnje i distribucije električne energije, gasa i vode ostvaren minimalan rast od 0,6 odsto...

Industrijska proizvodnja u drugoj polovini 2009. godine zabeležila je povoljnije rezultate – ublažen je pad koji u drugom polugođu iznosi -7 odsto, a u prerađivačkoj industriji -9,8 odsto. To je rezultat preduzetih mera Vlade RS za ublažavanje posledica svetske ekonomske i finansijske krize tokom 2009. godine i blagog početka oporavka svetске ekonomije.

Industrijske oblasti koje su u periodu 2001–2008. bile nosioci proizvodnje i izvoza (zbog uticaja svetske ekonomske i finansijske krize), ostvaruju u 2009. godini pad proizvodnje u odnosu na 2008. godinu: proizvodnja koksa i derivata nafte (9,1 odsto), proizvodnja osnovnih metala (28,8 odsto), proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda (20,8 odsto), proizvodnja nameštaja (36,5 odsto), proizvodi od gume i plastike (19 odsto), proizvodnja električnih mašina i aparata (16,2 odsto), proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića (7,6 odsto) i proizvodnja

duvanskih proizvoda (2,1 odsto)...

ZAPOSLENOST: Višegodišnja tendencija opadanja broja zaposlenih u ukupnoj privredi prisutna je u sva tri sektora industrije. Veliki pad broja zaposlenih u industriji rezultat je procesa svojinske transformacije, restrukturiranja preduzeća, odnosno oslobađanje privatizovanih firmi od ranijeg viška zaposlenih i krize u 2009. godini. Brži pad broja zaposlenih u industriji, od ukupnog, doveo je do smanjenja učešća u ukupnoj zaposlenosti.

U periodu 2007–2010. ukupna zaposlenost, prema Anketi o radnoj snazi, smanjena je za 9,2 odsto (243.630 lica), a u industriji za 22,6 odsto (140.327 lica).

Smanjenje broja zaposlenih u industriji ostvareno je u sva tri sektora: vađenju ruda i kamena (49,7 odsto), prerađivačkoj industriji (22,3 odsto) i proizvodnji i distribuciji električne energije, gasa i vode (6,1 odsto).

Smanjeno je učešće zaposlenih u industriji u odnosu na ukupan broj zaposlenih sa 23,4 odsto u 2007. na 19,9 odsto u 2010. (u prerađivačkoj

**JESTE PUSTO, ALI
NIJE TURSKO:
Fabrika u Srbiji**

Foto: Milovan Milenković

industriji sa 19,6 odsto na 16,8 odsto)...

Relativno brz privredni rast u prethodnom periodu nije bio praćen rastom zaposlenosti zbog tranzicije i restrukturiranja, teškog nasleđenog stanja, ali i institucionalnih i strukturnih ograničenja...

U periodu 2001–2010. realizovan je povoljniji ambijent za poslovanje i investiranje privrednih subjekata. Procenjuje se da su investicije u 2008. ostvarile realan rast od oko 72 odsto u odnosu na 2000. godinu (prosečan godišnji rast 7 odsto), dok je BDP realno porastao 53 odsto (prosečno godišnje 5,4 odsto). Održivi razvoj zahteva, međutim, više investicija u proizvodni sektor, posebno u sektor razmenjivih dobara...

Usled ekonomske krize u 2009. smanjena je vrednost izvedenih građevinskih radova 21,5 odsto, proizvodnja i uvoz opreme (22,1 odsto, odnosno 30,4 odsto), usporeno je kreditiranje privrede, kako dugoročno tako i kratkoročno. Sve ovo ukazuje na smanjenje investicione aktivnosti u 2009. godini. Procena Republičkog zavoda za razvoj je da su investicije u 2009. realno manje za oko 20 odsto u odnosu na 2008. godinu.

Zahvaljujući preduzetim merama od strane Vlade i izgradnji infrastrukturnih projekata procenjuje se da je u 2010. zabeležen rast investicione aktivnosti...

*Izvor: "Odgovori na upitnik Evropske komisije",
Poglavlje 20: Preduzetnička i industrijska politika.*

39. међународни филмски фестивал

25. фебруар - 6. март 2011.

39th international film festival

25th february - 6th march 2011

оснивач

Београд
www.begrad.rs

покровитељ

министарство
културе
републике
србије

У КОМ СИ
what is your movie? ФИЛМУ??

генерални спонзор

NIS
GAZPROM NEFT

спонзори

Telekom Srbija

DELTA SPORT Grupa

AIRFRANCE

Yo D'Oro

Telefonske žice bruje, Voja

Koliko dugo i koliko uspešno se izdaleka – naročito iz pritvora – može voditi politika u zemlji, najbolje pokazuje primer Vojislava Šešelja. Evo, već osmu godinu čovek pokušava da održi svoj uticaj i autoritet u Srbiji, a postigao je da mu se stranka rascepi na veći, raskolnički, i na manji, lojalni, deo; da postane pojava marginalna i neozbiljna; da od njega dignu ruke oni od kojih je najviše očekivao – Rusi i “antiglobalisti”

foto: M. Milenković

Počnimo od Radio Jerevana: “Pitaju nas slušaoci: da li je moguća ljubav na daljinu? U principu jeste, ako je mogućnost duža od daljine.” Isto važi i za politiku na daljinu. Retko je kome uspelo da iz izgnanstva, a kamoli iz zatvora u tuđini, vodi uspešnu politiku, pa nije ni Vojislavu Šešelju, predsedniku Srpske radikalne stranke. Nikola Pašić znao je da je u izgnanstvu privremeno, da spase glavu, a vreme će već doneti svoje. Kraljevska vlada u Londonu takođe je proigrala svoje šanse kladeći se na pogrešnog konja; kad su se 1944. setili – bilo je prekasno. General De Gaulle i njegovi Slobodni Francuzi bili su em pametniji, em veoma prisutni u okupiranoj domovini i vratili su se kao pobednici. Za Voju Šešelja nema nade, jer ga nikakvi Rusi neće dovesti iz zatvora i postaviti ga za šefa države, kao što su to umeli da rade u svoje vreme. Njemu je preostalo da čeka presudu Haškog tribunala, onog istog za koga je rekao da će ga rasterati kao mačke s jebišta čim stigne tamo. Evo već osam godina to traje; bilo je s početka zabavno; onda je Šešelj oslabljenu pažnju javnosti

privlačio vulgarnostima, ispadima i štrajkom gladu; sada jedva da je vest, osim ako ne napravi neku novu scenu, ali i to je čudo za tri dana. Dok su Šešelj i sudija Antoneti razmenjivali komplimente (koje za Antonetiju ima i hrvatski general Praljak), vreme je neumitno prolazilo. Daleko od očiju – daleko od srca; koji ga nema, bez njega se može, kažu na jugu.

NAUKA I TEHNIKA: Srbija je još jednom preplavljena plakatima na kojima piše “Srbija čeka Šešelja”, sa istom onom slikom iz fotošopa na kojoj doktor Voja liči na dobroćudnog punačkog čikicu. Srpska radikalna stranka svako malo trijumfalno najavljuje dolazak svog predsednika iz “haškog kazamata” gde akrepe memla davi, organizuje “međunarodne naučne skupove” na kojima se pojavljuju kojekakvi jurodivi Rusi i uopšte ostaci one mahnite ekipe iz devedesetih od koje se nije moglo živeti, ali ništa od toga ne pomaže.

Radikali sve više izgledaju kao ljudi u panici koji vide da čamac pušta vodu, a nemaju dovoljno prstiju da sve rupe začepi. Vidi se to iz javnih nastupa, ali i u Skupštini gde pričaju i

pričaju stalno iste banalnosti iz svog programa, sa sve manje uverenja i uz sve više skeptičnih pogleda ostalih poslanika i uz otvoreni podsmeh Tome Nikolića i njegovih. Nije radikalima lako. Uostalom, ko im je kriv? Sve i da sutra Vojislav Šešelj bude pušten na slobodu, pošto ode i ono što bude dobio za uvredu suda, a što se ne računa – šta će se promeniti? Ništa, osim što će politički život biti malo veseliji – do narednih izbora, kada će se videti gde je ko i čija nana crnu vunu prede. Štogod ko mislio o “doslednosti” i “principijelnosti” Tome Nikolića, Ace Vučića i njihove nove stranke (a znamo ih koji su), svaki mogući savez sa Šešeljem isključen je: suviše se dobro poznaju. Eventualni povratak Šešelja u srpsku politiku doneo bi samo još žešće sukobe sa naprednjacima. Voja Šešelj upropastio je sve šanse svoje stranke, sam i bez ičije pomoći. Kako je u tome uspeo?

Pre svega nije uopšte jasno zašto se svoje vreme toliko gurao da se dokopa Haga i zašto je Hag popustio. Razumni ljudi lepo su ih upozoravali da ne nasedaju i da ga ne optužuju, jer da će se gorko pokajati; ne znaju oni

Šešelj poručuje

Vuju. Da sada ne ulazimo u to – duža je to priča – tek oni su ga optužili, čini se u posljednjem trenutku, jer je već bio počeo da ga hvata neizdrž. Nekako baš posle onog neuspelog atentata na Zorana Đinđića, 24. februara 2003, dakle, Voja Šešelj trijumfalno beži u Hag i pritom laže da odavno ima kartu; nema: kupio ju je dan-dva ranije. Oko toga šta je sve svojima ostavio u amanet ne slažu se svi izvori, ali to je druga priča. Opšta je procena da je lukavi Hercegovac naslutio šta će biti i odlučio da se udalji, mada su mu Duća i Zemunci velikodušno nudili da ga negde sakriju kao što su i Dragoljuba Milanovića. Da li je Voja Šešelj zaista verovao i veruje da će pobediti Tribunal? Da li je u to verovala njegova stranka? Da li je mislio i misli da će se vratiti na belom konju i postati šef države plebiscitarno i aklamacijom? Da će mu svi Staleži, Crkva i Vojska podastreti poniznu molbu da se primi teške dužnosti i časti Oca Otadžbine? To niko ne zna, nemojmo se zamajavati.

RELIQUIA RELIQUIARUM: Kad čovek pogleda, međutim, kako je Voja Šešelj vodio iz Haga svoju politiku u Srbiji, stvari izgledaju donekle jasnije. Kao prvo, ostavio je za sobom veliku i jaku stranku, disciplinovanu do fanatizma, sa čvrstom i lojalnom komandnom strukturom. Partijska linija koju je formulisao pred odlazak bila je jasna: hašku optužnicu pisali su “žuti” u Beogradu, a sve ostalo sledi iz toga. Zašto su je napisali? Da unište Srbiju; da naprave marionetsku vladu; da “razsrbe” Srpstvo i odvoje nas od Rusije i ostalih naprednih slovenskih, pravoslavnih i nesvrstanih naroda; da postanemo sluga NATO pakta; itd. Sve je to, naravno, moguće tek ako Voja Šešelj bude u Hagu, dakle odsutan. Srpska je radikalna stranka do iznemoglosti

ponavljala i varirala te idejne smernice, a ostaci ostataka (reliquia reliquiarum) čine to i danas, sve slabijim glasom, doduše.

Iz Haga je Voja napravio otvorene kanale komunikacije preko porodice i tima za odbranu. Pratio je situaciju i intervenisao što telefonom, što (u delikatnijim stvarima) preko ličnih kurira. Raskolnici čak i danas o tome nerado govore, ali čini se da je ostao podjednako nabusit, autoritaran i ciničan kakav je bio i u zemlji. Revidirao je i menjao odluke Centralne otadžbinske komande ili kako se već taj njihov CK zove; isključivao je ili uključivao koga treba; vodio kadrovsku politiku; rukovao parama; cenjkao se sa saveznicima i sa protivnicima po svojoj volji; sam je donosio ponekad i strateške odluke; pod izgovorom da on sedi u “haškom kazamatu”, pa je prema tome za stranku dobro ono što je dobro za njega, dovodio je SRS u neprijatan položaj raznoraznim nepotrebnim svadljivim ispadima; ukratko – ponašao se i dalje kao da je u Batajnici, a ne u Sheveningenu. Napušavao je tužioce i sudije u Hagu, narodnog veselja radi, a na povremeni tihi užas svojih pravnih savetnika, kako čuje-

mo. To i nije najstrašnije: najstrašnije je kada je počeo da otkriva imena zaštićenih svedoka i da organizuje pretnje i cenjkanja sa njima, ali i sa drugim, poznatim, svedocima. Na tako nešto jako se loše gleda tamo kod njih i pravnim savet-

nicima to je bilo jasno, ali se niko nije usudio ni da zucne; neki su čak u tome uživali.

Druga zanimljiva taktika bila su “Sabrana dela prof. dr. Vojislava Šešelja” u do sada valjda 114 tomova (većinom po hiljadu strana svaki). U najvećoj meri reč je o neopevano dosadnom smaranju iz pera skromnih i samozatajnih marljivih radikalskih pisara, uz pretenciozne i

Publicistika, najjače oružje

Kućnu biblioteku od oko 5000 knjiga obogatio je i svojim autorskim delima, do sada njegov opus sadrži 112 knjiga. Milorad Mirčić, visoki funkcioner SRS-a, svojevremeno je objašnjavao da su knjige Šešelja “naučne studije o vremenu u kojem živi, on ostavlja svedočanstva za budućnost i svaki pаметan čovek trebalo bi da čita njegove knjige” a piše ih “zato što zna da mu je to najjače oružje.” Šta je između korica tih knjiga, retko ko može precizno da kaže, ali već i sami naslovi su rečiti: *Cijin major Grujica Spasović, U čeljustima Kurve del Ponte, Svedok odbrane Slobodana Miloševića u haškom procesu, Milo Đukanović novi Skenderbeg Crnojević, Boris Tadić novi Sinan Paša Kodža, Izdajnički akreditivi ustaškog konzula Vuka Draškovića, Politički ortakluk Kurve del Ponte i Kurve del Koštunice, Ubica Slobodana Miloševića Patrik Robinson, Haški štrajk gladu, Kad bitange marširaju, Siktanje crvene zmiје, Robija kao sudbina, Politička partija Prodanovića, Afera Hrtkovci i ustaška kurva Nataša Kandić, Haška instrumentalizacija lažnih svedoka, Rimokatolički zločinački projekat veštačke hrvatske nacije, Ubistvo mafijaškog premijera Zorana Đinđića, Mafija ubila svog lidera, Propali puč Tomislava Nikolića, Haški denuncijant Tomislav Nikolić, Portparol lopovske stranke Aleksandar Vučić, Srpski baron Minhauzen Aleksandar Vučić, Sanadero-va mačkica Aleksandar Vučić...*

podjednako tupe predgovore i uvode malo viših stranačkih šarži. Uzgred: najveći deo tog svog monumentalnog opusa Voja Šešelj ni video nije, a kamoli napisao; uostalom, to su većinom tuđi spisi na koje su potpisali njega. Svrha tog neviđenog u Srba bibliografskog poduhvata, te vavilonske zbirke banalnih gluposti ostala je, međutim, nejasna. Šta se hoće postići? Pretvaranje kvantiteta u kvalitet? Opseiniti prostotu debelim knjižurinama? Očekuju li oni da to neko (osim mene) uopšte čita? Radikalski glasači nisu po tome poznati, a i ne trebaju im debele knjige da bi glasali za Šešelja. Kako je taj izdavački poduhvat finansiran, druga je priča i ona se nazire: putem zahvatanja u budžet, reketiranja lokalnih samouprava i “patriotskih” biznismena, koliko se naslućuje. Politički učinak tog napora, međutim, ostaje sumnjiv, osim ako Voja Šešelj nije planirao da ▶

ostavi svoj opus budućim generacijama Srpsčadi; to bi ličilo na njega.

ROK TRAJANJA: Dok se sve to događalo, vreme je teklo. Izgleda da je i Voji Šešelju polakao isticao rok trajanja, štogod on po Hagu vikao i štogod radikali po Skupštini i inače radili. Nije jasno kako su ti ljudi toliko dugo propuštali da primete elementarnu zdravorazumsku činjenicu: da stranka koja počiva na liderskom principu ne može da uspe bez prisutnog lidera; sasvim prosto. Kada su se Toma Nikolić i Aca Vučić konačno prekotali, nije to bilo neko političko iznenađenje, mada je imalo izvesnu moralnu dimenziju, ali šta sad... Uzgred: pre barem deset godina "Vreme" je u opisu lika i dela Voje Šešelja napisalo da ubuduće treba najviše da se plaši Tome Nikolića, pa se Toma posle ljutio. Procena Tome, Ace i kompanije – da je Voji istekao rok trajanja – pokazala se kao ispravna. Imperija je udarac uzvratila bedno i nemaštovito: uvredama, insinuacijama i sa još bar tri knjižurine istog tipa kao i one koje su pravili Aca i Toma.

Vratio se Voja iz Haga ili ne pre izbora, plašiti se da su radikalske nade u njega tek pusti snovi devojački. O tome svedoči i Vojin testament u okviru, uostalom.

Miloš Vasić

Politički i lični testament Vojislava Šešelja

Lider Srpske radikalne stranke je u decembru 2009. godine, u vreme kada je štrajkovao glađu u Haškom tribunalu, napisao "testament", koji je poslao stranačkim drugovima, a sa njegovim sadržajem javnost je upoznao Zoran Krasić.

POLITIČKI TESTAMENT: Od svih članova Srpske radikalne stranke i posebno od rukovodstva zahtevam da nikad ne odustanete od čvrste nacionalne ideologije i koncepta velike Srbije.

Drugo, da nastavite sa energičnim suprotstavljanjem globalizmu i svim njegovim pojavnim oblicima, da se oštro suprotstavite svim pokušajima da se Srbija uključi u Severnoatlantski pakt i u Evropsku uniju, jer su tamo koncentrisani svi tradicionalni srpski neprijatelji.

Treće, da budete uporni u rusofilstvu i zalaganju za što veću integraciju Srbije sa Rusijom i ostalim istočnim, slovenskim i pravoslavnim zemljama.

Četvrto, da vodite politiku iskrenog prijateljstva sa Kinom, Indijom, arapskim, afričkim i latinoameričkim državama koje se suprotstavljaju američkoj hegemoniji i dominaciji.

Peto, da nikada ne ulazite u bilo kakvu koaliciju sa Tadićem, Koštunicom i sličnim srpskim izdajnicima.

Šesto, da nikada ne prihvatite otepljenje Kosova

i Metohije od Srbije. Da insistirate na tome da se automatski za sva vremena prekinu diplomatski odnosi sa svim državama koje priznaju nezavisnost Kosova i Metohije.

Sedmo, da potpomažete srpske političke partije u Crnoj Gori, okupljene oko Srpske liste kako bi uspeła da prevlada srpska opcija u Crnoj Gori i Crna Gora se u dogledno vreme vrati srpstvu.

I opšta jedna poruka, da najviše na svetu čuvate stranačko jedinstvo i da ne dozvolite da vas iko spolja pocepa i podeli.

LIČNI TESTAMENT: Moja sahrana treba da bude u Batajnici, u porodičnoj grobnici, tamo gde je moj otac sahranjen, na položenoj ploči ispod njegovog imena, moje ime i prezime, moja godina rođenja i godina smrti.

Drugo, lokalni sveštenici iz Batajnice da obave opelo, ako može da dođe vladika Mileševski gospodin Filaret i njega bih rado. I na kraju sahrane da mi se otpevaju tri pesme: *Niz polje idu, babo, sejmeni, Ima jedan kućerak u Sremu i Sprem'te se, sprem'te.*

Dan retkih bolesti

Povodom Međunarodnog dana retkih bolesti koji se obeležava 28. februara, GRAWE osiguranje je najavilo humanitarnu manifestaciju koja će se održati u prolećnim mesecima, a na kojoj će svoj doprinos humanitarnoj akciji "Dobre vile za decu leptire" moći da daju druga preduzeća i pojedinci.

Osiguravajuće društvo GRAWE pokrenulo je humanitarnu akciju pod nazivom „Dobre vile za decu-leptire“ u decembru prošle godine, u cilju pomoći lečenja dece obolele od bulozne epidermolize, retke i teške bolesti za koju još uvek nema leka. Akcija će trajati do kraja marta, a prikupljena sredstva biće iskorišćena za lečenje dece obolele od Bulozne epidermolize u Srbiji.

Bulozna epidermoliza je veoma teška genetska bolest koju osim problema sa kožom i sluzokožom, prati i niz komplikacija i nuspojava na ostalim organima (problemi sa očima, ishranom, suženje jednjaka, problemi sa probavom, deformiteti i srastanje prstiju ruku i nogu, otežano kretanje, malokrvnost, propadanje zuba, zaostajanje u rastu, infekcije, sepe i invazivni rak kože). Ona se manifestuje ranama po celom telu, koje izgledaju i tretiraju se kao opekotine, teško zarastaju, prouzrokuju velike bolove i veoma otežavaju svakodnevnu negu bolesnika, a nastaju prilikom najmanjeg pritiska ili dodira na samu kožu.

Udruženje DEBRA je humanitarno udruženje roditelja i dece obolele od bulozne epidermolize. Osnovano je 2008. godine sa ciljem međusobnog povezivanja i organizovanja pomoći i podrške obolelima i njihovim porodicama na teritoriji Republike Srbije. Deo je međunarodne mreže organizacija posvećenih prikupljanju sredstava za istraživanje i buduće lečenje bulozne epidermolize i osnovni ciljevi udruženja su unapređenje kvaliteta života obolelih na teritoriji Srbije, međusobno povezivanje obolelih, edukacija obolelih i njihovih porodica i informisanje o dostignućima u svakodnevnoj nezi i mogućnostima simptomatskog lečenja, dijagnostici, kao i formiranje tima stručnjaka za praćenje obolelih.

Publicista i atentator

foto: Reuters

IAKO JE PROŠLO osam godina otkad je poslaničku klupu Skupštine Srbije zamenio optuženičkom klupom Haškog tribunala, za Vojislava Šešelja se nikako ne može reći da je odsutan sa domaće scene. Naprotiv, Vojislav Šešelj u političkom životu Srbije učestvuje igrajući dve uloge: predsednika Srpske radikalne stranke i publiciste.

Šešelj se dobrovoljno predao Tribunalu u februaru 2003, a suđenje mu je počelo u novembru 2007.

Šešelju se sudi za zločine protiv čovečnosti i povrede ratnog prava i običaja u Hrvatskoj, Vojvodini i Bosni i Hercegovini od 1991. do 1993. godine, a 21. januara 2009. dodatno je optužen za nepoštovanje Tribunala zbog obelodanjivanja imena i drugih ličnih detalja tri svedoka čiji je identitet bio zaštićen od javnosti.

On je 24. jula 2009. osuđen na 15 meseci zatvora zbog nepoštovanja suda i ta kazna mu je potvrđena 19. maja 2010, a 4. februara 2010. je drugi put optužen zbog objavljivanja podataka o 11 zaštićenih svedoka.

PREDSEDNIK STRANKE: Kao predsednik stranke Vojislav Šešelj je prisutan u političkom životu Srbije kao i drugi predsednici, što će reći da odlučuje o strategiji i taktici partije, reaguje na dnevne događaje u Srbiji i vodi kadrovsku politiku stranke (na primer, prošle godine je vratio Verana Panića, koga je iz stranke isključila Centralna otadžbinska uprava) i otpravlja ostale partijske poslove. U toj ulozi simbolično je prisutan i u skupštini Srbije – radikalski poslanici nose bedževe na reverima, a povremeno oblače i majice sa njegovim likom.

Lider radikala (januara 2009) na suđenju u Hagu tvrdio je da je aktivno učestvovao u pregovorima o usvajanju budžeta Srbije za 2009. godinu. “Nije tačna tvrdnja Tomislava Nikolića da je SRS od vlasti dobio dva miliona evra da bi omogućio usvajanje budžeta u Skupštini Srbije. Ja jesam aktivno učestvovao u pregovorima oko budžeta i postavio sam uslove za njegovo izglasavanje, ali su to bili uslovi političke, a ne novčane ili korupcionaške prirode.”

Zapisnici sa sednica tima za odbranu Šešelja na kojima je došlo do raskola u SRS-u i kasnijeg stvaranja SNS-a potvrđuju da je predsednik SRS-a iz Haga naložio da radikali glasaju za ratifikaciju SSP-a ukoliko bude usvojen njihov amandman. Prema objavljenim zapisnicima, on je na sednici 5. septembra potpuno promenio svoju odluku.

Tokom 2008. godine Šešelj se u haškoj sudnici predstavljao kao “predsednik stranke koja u Srbiji pravi vladu”.

Vojislav Šešelj je pred Haškim tribunalom izjavio (maja 2008) da Zvezdan Jovanović, koji je za ubistvo premijera Zorana Đinđića osuđen na 40 godina zatvora, zaslužuje slavu kakvu u srpskoj istoriji ima Gavrilo Princip: “Ja verujem da je Zvezdan Jovanović lažno optužen, a da nije – uživao bi slavu Gavrila Principa u srpskoj istoriji.”

Vojislav Šešelj se pred izbore oglašava porukama koje se čitaju na konvencijama njegove stranke. Tako je “Blic” pred izbore 2008. objavio da su još pre raspisivanja izbora Vojislav Koštunica i Vojislav Šešelj potpisali sporazum o saradnji, koji je Šešelju u Hag na parafiranje odnela supruga Jadranka. Ona je to demantovala.

Šešelj je u oktobru 2010. od sudskog veća Haškog tribunala zatražio da mu omogući da se pred prevremene lokalne izbore u opštini Odžaci obrati javnosti u Srbiji.

Njegovo prisustvo u Srbiji dovelo je do toga da Vojislav Šešelj ima svoje mesto i među političarima od poverenja. Tako se 2010. u istraživanju agencije Politikum našao u grupi od 16 političara o kojima su se građani Srbije izjašnjavali, bilo je 4,2 odsto onih koji mu veruju, a iza njega su ostali mnogi ministri i predsednici partija.

ATENTATOR: Lider Srpske radikalne stranke optužen je da stoji iza dva atentata – na novinara “Vremena” Dejana Anastasijevića i kuma Tomislava Nikolića.

U junu 2010. objavljeno je da su službe bezbednosti dobile informaciju da je lider radikala naredio Luki Bojoviću da likvidira predsednika naprednjaka Tomislava Nikolića.

Vojislav Šešelj negirao je u sudnici Haškog tribunala da je naručio ubistvo svog nekadašnjeg saradnika Tomislava Nikolića, rekavši da je to “laž i kleveta”, i tužio listove “Blic” i “Pres” zbog objavljivanja tih neistina.

Dejan Anastasijević, novinar nedeljnika “Vreme”, izjavio je u “Blicu” (jula 2010): “I te kako imam razloga da verujem da Vojislav Šešelj stoji iza bombaškog napada na mene i moju porodicu u aprilu 2007. godine. Tim pre što sam saznao i kome je Jadranka Šešelj, po povratku iz Ševingena u Beograd, predala spisak potencijalnih svedoka koje bi trebalo eliminisati ili zastrašiti, a koji je sastavio njen suprug.” Šešeljeva supruga Jadranka podnela je tužbu protiv Dejana Anastasijevića zbog ove izjave.

Dragoslav Grujić i Dokumentacioni centar “Vreme”

Selektivna pravda

Foto: Tanjug

Dok u Ustavnom sudu Srbije čami zahtev za zabranu desničarskih organizacija, Naši 1389 i Dveri skupljaju potpise da postanu partije, jer još uvek nema smernica sa Andrićevog venca kako da se tumače zakoni

UKOLIKO ČINOVNICI MINISTARSTVA za državnu upravu nastave sa dremežom u onoj sivoj zgradurini podno Birčaninove, na političku pozornicu Srbije zakoraćice dve nove stranke. Malo je što na programu imamo alternativne trupe poput Pulsa Srbije, Nijednog od ponuđenih odgovora ili Srpske sloge, već će svoje tačke uskoro izvesti Srpski sabor Dveri i Srpski narodni pokreta Naši 1389, čijem je lideru Milošu Vaciću, pored uobičajenih desničarskih drangulija, policija jednom prigodom u stanu pronašla pištolj bez dozvole, municiju, vojnički pancir i fantomke, nakon što su ga uhapsili zbog tuče sa organima reda usred bela dana preko puta novobeogradske opštine, nakon što su ovi pokušali da ga uguraju u svoje vozilo zbog jednog drugog prekršaja. Korpulentna nada srpske političke scene sa ožiljkom na glavi, otrgla se nejakim pripadnicima MUP-a koji su zapomagali motorolama za najbližom interventnom jedinicom, i lakim trkom zamakla

u lavirint novobeogradskih blokova, prošaranih grafitima njegove bratije o "ciganskom teroru", "srebreničkoj reprizi" i "nabijanju šiparske dece na kolicima".

ANSSŽSN: Uhvaćen je Miloš nakon toga za vreme jutarnje liturgije kraj hrama Svetog Save gde se muvao u danu kada je trebalo da se održi pretpošla Parada ponosa, zbog koje su bila zabranjena sva javna okupljanja uključujući i "Apsolutno nenasilnu svenarodnu srpsku žurku seksualno nedevidantnih", koju je organizovao SNP 1389, posle čega je osuđen na trideset dana zatvora. Dok je Vacić u Padinskoj Skeli bubao lekcije iz obligacionog prava, njegov stariji kolega, bivši republički javni tužilac Slobodan Radovanović uveliko je pisao zahtev Ustavnom sudu Srbije da se zabrane SNP 1389 i Obraz zbog raspirivanja mržnje prema neistomišljenicima, ksenofobije, homofobije i zalaganja za proterivanje ljudi koji nisu iste vere i nacije, sistematskog ugrožavanje slobode i poziva

na uspostavljanje totalitarnog umesto demokratskog društva. Vacić nije, doduše, okopavao u "Padinjaku" krompir kao njegovi drugari Radojko Ljubičić i Đurađ Čvokić, koji su dopali zatvora zato što su lepili po ulicama plakate sa natpisom "Bulevar Ratka Mladića", ali se svesrdno posvetio ideološkom radu sa generalnim sekretarom Obraza Mladenom Obradovićem sa kojim je bio utamničen.

EVROAZIJSKA UNIJA: Kada je, nasmejan, u crnoj trenerci, napustio Padinsku skelu, budući politički lider nije traćio vreme. Uz uobičajena desničarska pirovanja koja su dosegla kulminaciju u demoliranju Beograda tokom Parade ponosa, osnažen ujedinjenjem sa Našima, 1389 je prionuo na posao i počeo da prikuplja potpise onih koji veruju u "srpsko rodoljublje i domaćinski poredak", "borbu protiv svega onoga što narušava instituciju porodice i moralnog društva", pre svega "narkomanije i tzv. gej pokreta". Veruje u "ujedinjenje

svih srpskih" i Beograd kao glavni grad "Evroazijske unije".

Ta programska načela su mesto na kome militantna desnica pada u bratski zagrljaj Dveri, koje se zaklinju u miroljubivost i nenasilne metode svojih protesta tokom kojih nije "zgažen nijedan cvet". Cveća već odavno nema, tamo pristalice Dveri galame protiv otcepljenja Kosova i Parade ponosa uzdižući, na ljotičevskom tragu, na pijedastal porodicu ("...samo porodičan čovek posvećen je požrtvovanom radu"...), socijalni patriotizam (povratak "mobama i zadrukarstvu") i domaćinsku ekonomiju.

STRANAČKI PARAZITIZAM: I dok čelnici Dveri iz dana u dan pišu nove tačke političkog programa koje se odnose na bespoštednu borbu protiv "evrofanatizma" i "stranačkog parazitizma", Ustavni sud usvaja planove i programe o tome kada će se razmatrati predlozi o zahtevima za zabranu udruženja 1389 i Obraz, koji već mesecima skupljaju prašinu u fiokama ove ustanove.

Ako slučajno priupitate državnog sekretara u Ministarstvu pravde Slobodana Homena o tome da li postoji opasnost da prerastanjem u stranke ekstremističke organizacije izbegnu zabranu, on će vam reći da nema razloga za brigu "jer stranke, kao i nevladine organizacije mogu biti zabranjene zbog protivustavnog i diskriminatornog delovanja". Kada pokažete znatiželju oko toga što Ustavni sud još nije doneo odluku o zabrani rada pojedinih organizacija, Slobodan će vam odgovoriti da "ne komentariše rad sudova". Na opasku da se time možda šalje poruka da država i pravosudni sistem nemaju snage i odlučnosti da se izbore sa onima koji pozivaju na nasilje, vaš sagovornik će staloženo kazati da se "slaže sa tim da bi bolje bilo da su sudovi efikasniji i da je ta odluka već doneta".

Bilo bi bolje, ali nije, možda zbog toga što se presude ne donose na osnovu zakona, već kada u zgradi Predsedništva neko tresne pesnicom o sto i zagalami zbog toga što nacionalistički šljam paradira na državne praznike, dok njegov podmladak deli motkama pravdu po ulicama i smučkava Mladića i Hitlera, kukaste krstove i kokarde, bradurine i čelave glave, birajući najrepresantativnije uzorke sa smetlišta istorije. ◀

Slobodan Kostić

Vladimir Vuletić: Širenje antievropskog duha

Vladimir Vuletić, profesor na Grupi za sociologiju Filozofskog fakulteta, smatra da realna politička snaga organizacija koje nameravaju da postanu stranke, ako se misli na broj birača koje bi mogli privući, trenutno nije velika. "Njihovo prisustvo empirijski nije zabeleženo u istraživanjima javnog mnjenja ne samo zato što su se tek nedavno pojavili na stranačkoj sceni Srbije već i zbog toga što među njihovim pristalicama nema mnogo građana sa pravom glasa. Osim onih koji se mogu videti na uličnim demonstracijama i na skupovima, nema još mnogo tih koji bi sada glasali za ove grupe kada bi se one samostalno pojavile na parlamentarnim izborima. Imajući u vidu ono što sami o sebi govore, njihova najznačajnija funkcija je širenje antievropskog duha. Zato se može očekivati da značajnu podršku dobiju od protivnika EU koji smatraju da je antievropskom bloku potrebno osveženje. Mada nije isključeno da bi, uprkos malim šansama, mogli samostalno izaći na izbore, verovatnije se čini da će se pojaviti u koaliciji sa nekom od etabliranih antievropski orijentisanih političkih stranaka. Jedino na taj način bi ove organizacije mogle doći u poziciju da budu predstavljene u Parlamentu, što bi za njihove vođe značilo dobijanje poslaničkog imuniteta. Za stranke koje bi ih prigrllile to bi trenutno predstavljalo osveženje, ali bi značilo i dugoročnu investiciju za pridobijanje dela mlađe populacije s obzirom na očekivanja da bi u budućnosti moglo doći do jačanja radikalnijih političkih snaga i porasta podrške desničarskim idejama", kaže Vuletić.

Dorđe Vukadinović: Opasnost za opoziciju

Dorđe Vukadinović, predavač na Odeljenju za filozofiju Filozofskog fakulteta, kaže da snaga ovih pokreta nije u ovom trenutku za preценjivanje, ali ni potcenjivanje. "Oni su pre svega indikator nedovoljne pokrivenosti dela biračkog tela nakon raskola unutar SRS-a, transformacije krila oko SNS-a i razočaranja desnog nacionalnog spektra učinkom DSS-a. Tu je izvor snage budućih partija: ne u njihovom broju i organizaciji već zbog toga što desno, nacionalno, radikalno biračko telo oseća da nema prave političke reprezentacije. Tu bi ovi pokreti mogli da traže svoju šansu, tako da oni u ovom trenutku predstavljaju mnogo veću opasnost za opoziciju nego za vlast, što ne znači da od toga u perspektivi ne bi moglo izrasti nešto ozbiljnije, ali bi tome moralo da prethodi njihovo spajanje, a ne put u više kolona kako su sada krenuli, s tim što Naši 1389 potencijalno ugrožavaju SRS, dok će Dveri predstavljati veći izazov za DSS. SNS je u ambivalentnoj poziciji što se tiče ovih novih političkih snaga, nisu im naklonjeni niti preterano suprotstavljeni, tim pre što računaju da bi neke od njih mogli privući i sebi, pošto očigledno pretenduju na to da postanu okosnica neke vrste anti-DOS-a. Snaga ovih pokreta, pre svega Naših 1389, mogla bi da dođe do izražaja prvenstveno na ulici u slučaju nemira, sukoba i izlivanja nezadovoljstva, nego što bi se to moglo videti po biračkim kutijama", smatra Vukadinović.

Žarko Korać, psiholog: Memento mori demokratije

Predsednik Socijal-demokratske unije Žarko Korać smatra da postoje zakonske prepreke da se ekstremistički pokreti registruju kao stranke. "Nije reč samo o zakonu koji reguliše registrovanje političkih partija već i Ustavu, koji zabranjuje ono što se ukupno definiše kao diskriminacija i širenje nacionalne i verske netrpeljivosti... Ključno je pitanje političke volje za zabranom – ima li je ova država ili nema", kaže Korać.

Šta bi se promenilo ako bi se pojavile partije koje ne prezaju od nasilja?

Dobili bismo ekstremno desni, klerikalni deo političkog spektra, a u slučaju bar jedne od njih i pronacistički. Sa urušavanjem naše ekonomske situacije, ovakve organizacije misle da su dobile svoju šansu. Evropa ima gorka istorijska iskustva sa ovom kombinacijom političkog ekstremizma i ekonomske bede.

Kolika bi bila realna snaga takvih partija?

Realno, one ne bi dobile previše glasova, ali bi jako zatrovale naš politički život. Posebno bi ugrozile pripadnike nacionalnih manjina. Njihovi birači ne bi bili nužno samo neobrazovani ljudi. Kakvu sliku društva odaje postojanje ekstremističkih organizacija koje koketiraju sa nacističkom ideologijom?

Mislim da su one u današnjem vremenu izraz sloma tradicionalnih ideologija. Oni su neka vrsta *memento mori* demokratskog društva.

Povodom teksta “Srbi, nezaštićeni u Srbiji i šire”, *Vreme* 1050

O razlici između morona i građana

Čedomir Antić, verovatno, misli da “prizemni nacionalizam” nije pleonazam, da u pojmu nacionalizma već nije sadržana prosečnost i banalnost i da nacionalizam nije prvo i poslednje прибежиште za ništarije, nego jedna lepa i prirodna psihička pojava koju mangupi svako malo uneređe

Tekstom Čedomira Antića “Srbi, nezaštićeni u Srbiji i šire” vlada neutemeljena pojmovna zbrka.

1. Antić identifikuje dve ekstremno suprotstavljene ideološke pozicije u Srbiji – nacionalističku s jedne, “građansko-evropejsku” s druge strane – kojima je, pored ekstremizma, zajedničko to što ne vode brigu o Srbiji, Srbima i srpstvu. Uprkos ideološki različitim predznakom, ove se krajnosti imaju smatrati jednako pogubnim, što bi značilo, ako dobro sledim Antićevu logiku, da između čopora morona koji su 10. oktobra prošle godine neustrašivo jurišali na žardinjere, trolejbuse, izloge firmirane robe i državu i, s druge strane, recimo, Žarka Koraća, Miljenka Derete i Milice Delević, i nema neke razlike (osim što ovi drugi ne nasrću na bespomoćne kontejnere). Ovakvo postavljanje problema Teofil Pančić je još 2002. godine poslovično precizno nazvao “ekstremnom umerenošću” (videti: *Čuvari Benglaske vatre*, XX vek, Beograd 2004, str. 211–214), odnosno “ideologijom lažnog centra”. U takvoj strategiji suprotstavljaju se dve vrednosno nejednake ideološke pozicije da bi se, kao ispravna, afirmisala nekakva srednja varijanta, nekakav treći (spasonosni) put. Recimo, ako je glupost ekstrem, onda mora biti da je ekstrem i njena suprotnost, to jest pamet, pa je, da bismo izbegli ekstremizme (ne valja biti mnogo glup, ali jednako ne valja ni biti previše pametan), preporučljivo držati se sredine: umerene gluposti, recimo, ili osrednje pameti, nekakve dobroćudne gluposti, odnosno malo tupave pameti. Kao što u ovom primeru “lažna ekvidistanca” (*op. cit.* Pančić) između pameti i gluposti afirmiše glupost, tako i Antićeva strategija lažne ekvidistance između nacionalista i “evropejaca” savršeno jasno afirmiše nacionalističku poziciju.

2. Čedomir se Antić vjeka što su većinskom narodu u državi Srbiji uskraćena “nacionalna prava”, ali nam u svome tekstu ne otkriva šta je to, kog đavola, “nacionalno pravo”? Antić, jamačno, ne misli na pravni sistem nacionalne države, pošto bi bilo glupo poricati da država Srbija, svemu uprkos, ima pravni sistem, kao i mehanizme institucionalne prinude koji garantuju poštovanje zakonskih normi. Šta je to, naime, tako nedostupno većinskom narodu države Srbije, a što bi se moralo normirati i institucionalno zaštititi nekakvim “nacionalnim pravom”? Kako bi, na primer, glasila jedna norma “nacionalnog prava” i kojim bi se to institucionalnim mehanizmima garantovalo poštovanje te norme, pored postojeće države Srbije (institucija), Ustava Republike Srbije (pravni akt), parlamenta, predsednika, vlade, policije i Vojske Republike Srbije, te svih zakona Republike Srbije? Ovo su, razume se, retorička pitanja. “Nacionalno pravo” ne znači ništa. To je samo jedna nepromišljena, ali

znakovita reakcija na nepojamno kretensko, pozitivno-pravno ustanovljenje nacionalnih saveta ovdašnjih. Nije, međutim, delotvorno na državne nebuloze odgovarati istom merom. Ministar Svetozar Čiplić i istoričar Čedomir Antić imaju isti problem: ne znaju šta govore (onaj prvi ni šta radi). Antić bi, naime, želeo da u državi Srbiji svi budu jednaki, ali da Srbi, ipak, budu jednakiji. Time što je u pozitivno-pravnu regulativu uvela mogućnost stvaranja nacionalnih saveta, država je otvorila Pandorinu kutiju multikulturalizma, sebi uvalila vruć krompir u ruke – eno im ga sad Zukorlić neka se preganjaju s njim – ne shvatajući osnovnu pouku liberalizma, naime negativno određenje slobode. (Ako im je za utehu, Čipliću i Antiću to jest, ni kancelarka se Angela Merkel i kolega joj Dejvid Kameron nisu proslavili poznavanjem materije o kojoj ne samo govore, nego i odlučuju.)

Koja su to, međutim, prava nacionalnim manjinama u Srbiji bila uskraćena, te im se pravo na (političko, nacionalno, seksualno, versko...) udruživanje moralo pozitivno obezbediti i institucionalno garantovati? Ili koje to pravo većinski narod u Srbiji nema, te je potrebno garantovati ga pozitivno-pravnom normom? Šta to Zukorlić i Antić ne mogu u Srbiji da urade, te im je potrebno “nacionalno pravo”, Zukorliću za muslimane, Antiću za Srbe, ili koga već? Bez ikakvih je problema Zukorlić mogao da pravi kakva god hoće udruženja, na kakvim god osnovama, sa kim god hoće, kao što to može i Čedomir Antić, ali onog trenutka kada je, verovatno najgorim potezom za svoga vakta, Đinđić *de jure* uveo veronauku u škole (i time *de facto* pravoslavljem ustanovio kao državnu religiju), a Čiplić & company to zapečatili nacionalnim savetima, stvorene su sve formalno-pravne pretpostavke za ponovnu afirmaciju umetnika poput Zukorlića.

Zukorlić je, dakle, dobio svoje “nacionalno pravo”, ali Čedomir Antić nije, pa sada vaskoliko srpstvo mora da trpi posledice državnih brljotina u vidu Zukorlićevih opasnih prenemaganja i Antićevih zapomaganja. Ono što Antić naziva “nacionalnim pravom” jeste uvođenje pozitivnog određenja slobode u republikanski politički poredak koji, inače, počiva na negativnom određenju slobode (dozvoljeno je sve što nije izričito zabranjeno). Afirmacija “nacionalnog prava” značila bi priznavanje etničkih ili religijskih skupina kao legitimnih igrača u političkom nadmetanju, što bi bio strelovit pad iz ustavne parlamentarne demokratije u neki vid etnonacionalne, ili teokratske vladavine, te svakako najbrži i najsigurniji način da se počisti, kako se Antić izvoleo izraziti, “ionako nestabilna i nejaka demokratija”. Ono, dakle, za šta Antić veruje da je lek, zapravo je smrtonosna smesa.

Piše: Ivan Milenković

3. Kada Antić tvrdi da je Srbima u Makedoniji zabranjeno da ispovedaju svoju veroispovest, to bi značilo, ako ga dobro pratim, da je Srbima u Makedoniji zabranjeno da ispovedaju pravoslavlje. Pretpostavljam da sam propustio trenutak kada su verujući Makedonci, kolektivno, iz pravoslavne vere prešli u budizam, porušili crkve ili ih pretvorili u pagode, skinuli onu kju-kluks-klan krstaču ponad Skoplja, budizam proglasili državnom religijom i odmah, “nacionalnim pravom”, pod hitno zabranili Srbima da se mole svome bogu.

4. Kada pomene “prizemni nacionalizam”, ili “prosečnog nacionalistu”, Antić, pretpostavljam, veruje da postoji i neki nacionalizam koji nije prizeman nego je nadzeman i uzvišen. Čedomir Antić, verovatno, misli da “prizemni nacionalizam” nije pleonazam, da u pojmu nacionalizma već nije sadržana prosečnost i banalnost i da nacionalizam nije prvo i poslednje прибежиште za ništarije, nego jedna lepa i prirodna psihička pojava koju mangupi svakom malo uneređe. No, da bi opravdao svoju pretpostavku (čime bi, kao kolateralni učinak, i mene izveo iz zablude da je nacionalizam dražkanje najprizemnijih poriva, opčinjavanje prostote i paravan za raskošni spektar kriminalnih radnji u rasponu od genocida do, recimo, mažnjavanja love na naplatnim rampama i pisanja idiotskih patriotskih udžbenika, da je, drugim rečima, nacionalizam ideologija parohije, provincije i banalnosti), morao bi, kao i u slučaju “nacionalnog prava”, da navede makar jedan primer, makar jedan ne-nebulozan tekst, makar šta što bi nacionalizam, danas, moglo teorijski, politički i kulturno da opravda. I ovo je retorički predlog. Da je to moguće, valda bi za ovih četvrt veka neko uspeo da napiše iole smisleniju odbranu nacionalizma, patriotizma i šovinizma. Nijedan pridev pored imenice nacionalizam ne može, danas, da afirmiše pozitivan sadržaj tog pogleda na svet. Taj pojam ima samo antikvarnu vrednost, a ako se vu-du i džu-džu ritualima pokuša prizvati, iz svog se memljivog groba pomalja kao mumija, kao smrdljivi mrtvac obmotan prljavim zavojima, spreman da se hrani ljudskim mesom i glupošću. Što smo, uostalom, imali prilike gledati iz neposredne blizine i u tome (ne)veselo učestvovati.

Zaključak. Beskompromisna težnja za pridruživanje Evropskoj uniji i težnja da se očuva nacionalni identitet (šta god to značilo), nisu suprotstavljene perspektive jednake vrednosti i težine. Tek u Evropskoj uniji Srbija dobija realnu šansu da odlučuje o sopstvenoj

► Smisao ove reakcije bio je da pokaže da se logike Čedomira Antića i, recimo, muftije Zukorlića, ne razlikuju, uprkos, naizgled, potpuno suprotstavljenim ideološkim pozicijama

sudbini (dakle da očuva suverenost) i da poradi na svojoj nacionalnoj i kulturnoj autentičnosti. Nijedna druga zamisao ne pruža joj ni izbliza takve šanse. Naprotiv, sve druge zamisli – a bilo ih je... od angažovanja jogina u letećim čilimima do unije sa Belorusijom, Kubom, Brazilom i kim već – pokazale su svoj duboko destruktivni potencijal, a nacionalizam je, samo da podsetim, ovu zemlju razorio i po istorijskoj vertikali i po kulturno-ekonomsko-političkoj vertikali. Zaista je zapanjujuće kako Čedomir Antić to uporno ne prihvata.

Antićev tekst prepun je proizvoljnosti i ozbiljnih ogrešenja o zdrav razum i smisao. Naporno bi, dosadno i nepotrebno bilo analizirati sva mesta. I ovo je (i više nego) dovoljno. Smisao ove reakcije bio je da pokaže da se logike Čedomira Antića i, recimo, muftije Zukorlića, ne razlikuju, uprkos, naizgled, potpuno suprotstavljenim ideološkim pozicijama. Iako te dve pozicije deluju kao teza i antiteza, one se odlično mire u opštijem pojmu, u sintezi koja se lepo da imenovati kao etnonacionalizam. To je dijalektička pouka ovoga teksta, a ne Antićev dijalektički hokus-pokus koji sintetiše morone i građane.

Autor je filozof i urednik Trećeg programa Radio Beograda

Odlaze ljudi, dolazi šuma

Fotografije:
Nemanja
Lalić

U centru sela dom kulture, mesna zajednica, veliki trg sa spomenicima, a na vetru se pomeraju samo umrlice na drveću. Za skoro sat prošao je samo jedan čovek, na štakama... Baka sa psom, stoji i gleda hoće li neko proći; deda na štakama nasred dvorišta stoji više od 20 minuta gledajući u prazno; pedesetogodišnjak na terasi stoji i puši pola sata. Kao da razmišlja. Radni dan je, podne

Kuršumlja je pored same administrativne linije razdvajanja sa Kosovom. U centru grada zatvorene radnje, prastara vozila, narod siromašno obučen... Kuršumlja ima 19.000 stanovnika, a samo 3000 ima posao. Iako zvanični podaci govore da je prosek plata oko 15.000 dinara, nisam sreo nikoga ko zarađuje više od 10.000.

Još 1953. opština je imala 50.000 stanovnika, danas u Kuršumlji ima samo 1400 dece mlađe od sedam godina.

Nema posla. Radi samo Drvni kombinat Kopaonik. Nekada je zapošljavao oko 5000

radnika, danas deset puta manje. Kažu, da ne bi Simpa ne bi ni to ostalo.

Poslednjih godina Albanci sa Kosova kupuju kuće u ovom kraju. Daju, kažu, veću cenu, a kuća od stotinak kvadrata se ionako može kupiti za desetak hiljada evra.

Na svojoj mapi imam ucrtano selo Dabinovac, nekoliko kuća. Gotovo je napušteno. Pored, selo Vukojevac je već potpuno mrtvo, a još tri-četiri su na izdisaju. Do sela vodi put koji je vojska bagerima prokopala do svoje baze. Selo izdaleka izgleda kao razglednica.

Kada je čika Vule, domaćin kod koga sam u

Dabinovcu rešio da ostanem nekoliko dana, na kapiji pitao: "Koji vas đavo ovde donio?", bilo mi je jasno da ovde nije niko bio godinama, možda i decenijama. U kući staroj oko 100 godina živi Vule sa ženom, sinom, šestogodišnjom unukom. Snaja i stariji unuk (školarac) već su se preselili u Kuršumlju. Mali mora u školu, jer tamo je najbliža. Uskoro odlazi i unuka Dunja, kreće u prvi razred. Milan, 35 godina, prinuđen je da radi na očevom imanju. Seje luk, krompir, seče drva, lovi, gaji krave...

"Šta da ti pričam kad je skuplja Prolom voda

nego naše mleko!", kaže Vule. "Jedino da prodam tele kad ima, pa čuvam pare preko godine." Kupi se svinja ponekad, kaže, ali jede se i zečje, srneće i meso divlje svinje, ono iz lova. Brinu samo kako će dvoje mališana izvesti na životni put, a šta će sa njima samima biti kao da ih ne interesuje. Kao Džoni Štulić – nema ju sa kim, a ni protiv koga.

IGRE NATALITETA: Novi Pazar i Sjenica bili su deo mape koju moram preći. Na planini Rogozni nadomak Novog Pazara u potpuno raštrkanim selima žive Srbi. Malo je mešovitih sela. U Jablanici, zaseoku Mirkovići, bio sam gost domaćinstva u kome živi ostatak Mirkovića, dve bake i jedan deda, svi oko 80 godina. Sinove i ćerke poslali su još pre 20 godina put Raške, Novog Sada, Beograda. Poslednje beba ovde je rođena 1974. godine. Sela se polako gase, mada je Novi Pazar jedna od retkih opština sa pozitivnim prirodnim priraštajem. Bošnjaka je sve više. Srba sve manje, mahom odlaze u Rašku u kojoj čine više od 90 odsto stanovništva.

Malo je posla. Industrija u Novom Pazaru stagnira. Podaci govore da se preduzeća otvaraju, ali i velikom brzinom gase. Stručnjaci, demografi, ekonomisti i geografi slažu se da u ovim krajevima nema svetle perspektive za srpsko stanovništvo. Doktor demografije Vladimir Nikitović kaže da starijeg srpskog stanovništva ima sve manje, a da Bošnjaci uspevaju da održe natalitet iznad evropskog proseka: "Oni uspevaju da obnove svoje stanovništvo, pa da ih bude i još više, iako imaju stalni problem migracija, jer Bošnjaci dosta odlaze u inostranstvo. Iz Novog Pazara idu u zemlju EU, a iz okoline Sjenice u Sarajevo."

Sjenica se uzda u privredni dogovor o izvozu mesa za Tursku, a najavljena veća investicija je izgradnja autoputa Beograd-Bar. Ekonomista Goran Nikolić ipak misli da će se Srbi i dalje seliti iz krajeva Sjenice: "Kada dođe autoput, Srbima će biti još lakše da odu. Imaće jaču i lakšu vezu sa Beogradom i drugim delovima Srbije. Ako nekada dođe do realizacije ideje koju je dala Turska, da jedan krak autoputa vodi ka Sarajevu, doći će se do toga da i Bošnjaci počnu da migriraju ka Bosni."

Turska pomoć Novom Pazaru, Sjenici i Tutinu možda bi pomogla da se ovde bolje živi. ▶

Dokumentarni serijal Radio-televizije Srbije obuhvata deset polusatnih epizoda.

Prikazuje one ljude i krajeve naše države koji se retko viđaju. Novinar Milan Popović, autor "Dosijea zatvor", "Dosijea navijači", "Srpskog Alkatraza", prešao je 16.000 kilometara od sela do sela, spavao, jeo i radio sa gazdama poslednjih kuća u pograničnoj Srbiji.

U saradnji sa Institutom "Jovan Cvijić" odabrano je dvadesetak mesta u najugroženijim krajevima Srbije.

Čitav "poluprsten" Srbije od Kuršumlije, Novog Pazara i Sjenice, Bujanovca, Medveđe, Trgovišta, do Dimitrovgrada, Knjaževca, Vlasine, pa sve preko Majdanpeka i Zaječara – umire.

STANJE STVARI: Autor serije Milan Popović; udovice i sagovornice; selo u odumiranju

S druge strane, srpskim selima nema pomoći, jer ekonomski ne mogu da se održe, a struktura stanovništva ne može se poboljšati za 30 godina i uz najveću stopu nataliteta.

ZAVRŠENA IGRA: U Preševu ima 90 odsto Albanaca, u opštini Bujanovac oko 60 odsto. Mahom se svi sele u gradove, umiru i srpska i albanska sela. Ogroman je broj nepismenih. Ekonomisti kažu da je infrastruktura takva da će retko ko poželeti skorije da ulaže u ove gradove. Srpska sela su mahom staračka, natalitet Srba je u ogromnom padu još od sedamdesetih godina. Ekonomska situacija je takva da ogroman broj ljudi radi na crno, stopa nezaposlenosti je jedna od najvećih u zemlji, jedino se mogu pohvaliti Albanci koji žive u inostranstvu.

Na ulici se pokazuje da je za sve isto: i jedni i drugi odeveni sirotinjski, jedva izdržavaju decu, rade bez zdravstvenog osiguranja, nigde ne putuju, jedva se prehranjuju.

Strategija pustoši

Neka od sela koja sam obišao nalaze se na velikim nadmorskim visinama, u zabatima i, kažu stručni ljudi, izgubila su istorijski smisao. Nekada su bila zbegovi. Neka su rasturena čuvenom industrijalizacijom posle Drugog svetskog rata. Otvarane fabrike, mlada raja odlazila. Mnoge od tih fabrika danas ne rade, a samo se pokoji otpušteni ili penzioner vrati u rodno selo. Neka su uništena lošim vođenjem politike u oblasti poljoprivrede, a neka umiru zbog nemara lokalne politike. Država nema strategiju koja sela bi trebalo spasavati, a koja ne. Statistika pokazuje da su u svim ovim oblastima plate 10.000-15.000 dinara, da su mnoge fabrike ugašene, a mnoge pred gašenjem. Šta će biti sa gradovima? Ima li srpska vlast strategiju za Dimitrovgrad, Knjaževac, Kuršumliju i druge?

Jedina investicija u ovoj regiji bila je izgradnja najveće srpske vojne baze "Jug".

IDELANO ZA RAZGLEDNICE: Dimitrovgrad i Knjaževac, okolina, priroda, brda, šume, potoci i reke... Nešto najlepše što sam video do sada.

Na Staroj planini veliki broj ugašenih sela. Prošao sam nekoliko, među kojima i ona koja imaju asfalt, struju, sve, ali nema ljudi. Donja i Gornja Nevlja: još samo nekoliko porodica ovde živi, svi ostali su otišli ili za Bugarsku, Dimitrovgrad ili Beograd. Put kroz sela koriste samo biciklisti, rekreativci i profesionalci, jer je dobro za trening, a lepo za oko.

U dimitrovgradskom selu Senokos gotovo svaka kuća starija je od 100 godina. Na krovovima kamene ploče, ograde od velikog kamenja. Ovde živi desetak stanovnika, iako kroz selo protiče reka, na pašnjaku u samom centru crkva i mnogo šarenih košnica, vekovno drveće. Međutim, u selu nema šta da se radi.

Fabrika staroplaninskog ovčijeg sira je odavno propala, a nekadašnjih seoskih 4000 ovaća su prošlost. Torovi prazni. Kako kaže učitelj Georgije, od gotovo 80 godina, "sve se raspalo" kada je sedamdesetih Dimitrovgradu bila potrebna radna snaga. Sve mlado je pobeglo za grad, a selo počelo da umire. Danas su svi bez posla, jer privreda u ovom kraju "ne diše", kaže Georgije: "Kažu da se razvije turizam. Kakav turizam, ko će normalan da dođe ovde gde nema asfalta, da polupa kola. Dođu pred izbore, pričaju, a onda teraj po starom! Pa, i ja sam ovde samo preko leta. Ove bake, nekoliko njih i dalje sede tu. Nemaju gde."

Slična situacija je i u Knjaževcu. Ekonomista Goran Nikolić kaže da "ako se ne pojavi neka lokalna grupa ljudi koja ima jake veze sa političkom elitom u Beogradu, ništa se neće dobro desiti".

U napuštenim selima oko Knjaževca moguće je samo seći drva i sakupljati seno. Mnogi su se iz jednog dela opštine preselili u drugi, tamo gde je moguće i nešto posejati. Geograf Instituta "Jovan Cvijić" Marko V. Milošević jednostavno je objasnio šta se sa mnogim selima danas događa: "Ona nisu pravljeni prema nekom ekonomskom principu, nije to bila vodišla da se baš tu nastane ljudi. Sela su pravljeni ili na velikim nadmorskim visinama, kao na Vlasini, ili u brdima, zavučena u šumu, kao ovde, iz bezbednosnog, a ne ekonomskog razloga. Ljudi su bežali od Turaka i pravili naselja na mestima gde danas nije moguće preživeti. Ova država mora da ima strategiju u koja

sela vredi ulagati, a u koja ne. To ljudima mora da se kaže."

ONI KOJI ZNAJU: Prolazeći podno Vlasine video sam prastari manastir ostavljen, sa sve skelama i šljunkom pored, kao da su radnici otišli na ručak, ali se nikada nisu vratili da završe posao. Činilo mi se da je to jedna od većih srpskih sramota, ali dolazak u Trgovište poljuljao je taj utisak. Sredinom prošlog veka opština je imala tridesetak hiljada stanovnika, danas jedva 6000. Samo jedan pogon Simpa u obližnjem selu Radovnica radi. To je posao za oko 150 ljudi. Sudbina Trgovišta je jasna iz podatka da je tu 2008. godine rođeno – 82 dece.

U centru grada baka sa psom, stoji i gleda hoće li neko proći; deda na štakama nasred dvorišta stoji više od 20 minuta gledajući u prazno; pedesetogodišnjak na terasi stoji i puši pola sata. Kao da razmišlja. Radni dan je, podne. Lokalni ugostitelj mi objašnjava da je sve "puklo". Trgovište nema banku, svi po ono malo "belih" para idu u Vranje. Za rad na crno, malo para na ruke.

Sreo sam i Sašu. Ima troje dece, godinama od prijatelja koji ima radnju na veresiju uzima robu. Troje dece i žena. Mesečno imaju oko 10.000 dinara. Nekoliko puta ode u nadnicu da seče drva (hiljadu, veli, uzme dnevno). Drgan sa njim pije pivo ispred radnje: "Živim od majčine penzije. Neki put u nadnicu, ali nema

POSLEDNJE DETE U SELU: Dunja, pred polazak u školu

posla... Da nema Zorana da i mene vuče na veresije, pitaj Boga da li bismo preživeli!”

Trgovište je odsečeno od svega. Od kako je

Makedonija postala nezavisna još je veći ćor-sokak postalo. Nema nikakve saobraćajne veze, na velikoj je nadmorskoj visini, na teškom planinskom terenu. Jedini smeh možete videti kada ono malo omladine ode na kupanje na obližnju Pčinju, koja je, inače, prošle godine gotovo razorila grad i odnela dvoje ljudi.

Goran Nikolić, ekonomista iz Instituta za evropske studije, reče mi pred put uz gorak osmeh da će se Trgovište spasiti samo ako nađe neki izdašan rudnik.

MAROKANCI I KINEZI U ZAJEČARU: “Srpski trougao” Bor–Majdanpek–Zaječar: priča o malim platama i nezaposlenosti je davno ispričana, ali ne i ona da se i sela nadomak Rumunije napuštaju. Selo Brusnik nekada je bilo varošica, sresko mesto, imalo je oko 3000 stanovnika. Smešteno na prilično ravnom terenu, poljoprivredno podneblje. Sada ima hektare parloga. Meštani kažu da ih je sada u naselju oko 300. Mahom udovice. Jedan Brusničanin reče: “Ima i deda, ali oni brže putuju na onaj svet.” Dece skoro da nema.

U centru sela dom kulture, mesna zajednica, veliki trg sa spomenicima, a na vetru se pomeraju samo umrlice na drveću. Za skoro sat prošao je samo jedan čovek, na štakama.

Dvorišne kapije zamandaljene. U svakoj pe-toj, šestoj kući vidi se parkirani “jugo”, “stojadin”, dim iz odžaka na svakoj desetoj. Neko iz ekipe reče da je slika kao iz horora: “Šta bi neko dao za ovakvu scenografiju!”

Nije Brusnik jedino ovakvo selo. Većina je u bespuću. Borski okrug ima petinu, a zaječarski četvrtinu staračkog stanovništva. U 2008. godini u osam opština borskog i zaječarskog okruga rođeno je ukupno 1900 dece.

I tako je moguće nizati porazne podatke srpske države u nedogled. Država se ovim problemom bavila samo kompletirajući podatke u statističke. A statistika kaže da u Srbiji svake godine umre 30.000 ljudi više nego što se rodi.

Demograf dr Vladimir Nikitović kaže da će Srbija morati da uvozi radnu snagu. “Da li će to biti Kinezi, Albanci ili Marokanci videćemo. Kada bejbi-bum generacija iz pedesetih ode u penziju, neće imati ko da radi. Neće tada tema biti bela kuga i umiranje srpskih sela, nego kako obezbediti ekonomski opstanak zemlje.”

To stiže za desetak godina. U mnogim mestima kroz koja sam na ovom putu prošao neće niko više živeti.

Milan Popović

Dr Ristić

dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-31. mart

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
 Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

Rekvijem za jedan radio

Da li je gašenje Bi-Bi-Sijevih kratkotalasnih predajnika i obustava emitovanja programa na nekoliko jezika, uključujući i srpski, početak kraja radio novinarstva

Podne je u maloj redakciji Bi-Bi-Sija na srpskom na četvrtom spratu Nušićeve broj deset u Beogradu i, na prvi pogled, stanje je redovno: stolovi pretrpani dnevnim listovima i šoljicama za kafu, a novinari za kompjuterima užurbano montiraju priloge. Kao što priliči vrhunskim profesionalcima, ne dozvoljavaju da rutinsku proizvodnju programa poremeti činjenica da će u petak, 25. februara, dan nakon što se ovaj broj “Vremena” pojavi na kioscima, svi oni ostati bez posla, a program na srpskom će se, nakon više od

sedamdeset godina emitovanja, zauvek ugasiti.

“Očekivali smo kresanje budžeta, ali ne i ovako surovu amputaciju”, kaže za “Vreme” još malo pa bivši urednik Slobodan Stupar. Njegova radna biografija može da stane u dva reda: osamnaest godina proveo je u Radio Beogradu, a zatim, nakon čistki koje je u medijima sproveo Slobodan Milošević, još osamnaest u Bi-Bi-Siju, uključujući i vreme kad je raditi za ovu britansku kuću u Srbiji bilo opasno po život. “Sećam se da sam posle hapšenja Radovana Karadžića rekao kolegama: ‘E, mislim da

smo završili posao, odsad će nam biti dosadno.’ Čekao sam hapšenje Ratka Mladića kao poslednju veliku priču – čekao, čekao, i evo, nisam dočekao”, kaže sa sasvim razumljivom trunkom gorčine. “Uopšte mi nije jasno zašto Britanci ovo rade svom najvrednijem brendu.”

MALA ŠTEDNJA: U stvari, kad se govori o Svetskom servisu Bi-Bi-Sija i merama štednje koje je zavela britanska vlada, reč “amputacija” je verovatno preblaga i pre bi odgovarao termin “čerečenje”. Osim Stupara i tridesetak novinara programa na srpskom, bez posla će

Foto: Magda Anastasijević

ovih dana ostati oko šest stotina zaposlenih u Svetskom servisu Bi-Bi-Sija, u okviru mera štednje koje je proglasila vladajuća liberalno-konzervativna koalicija. Ukidaju se programi na albanskom, ruskom, kineskom i hindu jeziku, kao i program na portugalskom namenjen značajnom delu Afrike a, što je možda najgora, za nekoliko godina će biti ugašeni kratkotalasni predajnici koji trenutno omogućavaju da se Svetski servis čuje širom globusa. Važno je, inače, napomenuti da se Svetski servis Bi-Bi-Sija, za razliku od domaćeg programa ove

► **“I onda je Grga Zlatoper pročitao kako je ‘tokom incidenta na granici sa Albanijom nastradao gospodin Petrović, koji je tom prilikom čuvao ovce’. Tada sam prvi put čuo da se neko ko čuva ovce može zvati gospodin”**

korporacije, ne finansira putem pretplate, nego direktno iz budžeta Forin ofisa, tj. britanskog ministarstva spolnog. Ministar Vilijam Hejg odlučio je da budžet Svetskog servisa (uključujući i program na engleskom) skreše za nekih 46 miliona funti, što je oko 16 odsto ukupnog budžeta. Procenjuje se da će zahvaljujući ovim merama Bi-Bi-Si izgubiti oko 30 miliona slušalaca širom sveta, što je broj ravan broju stanovnika srednje velike zemlje.

DUBOKO ŽALJENJE: Paradoksalno, ove mere treba da sprovede Mark Tompson, jedan od retkih iskusnih novinara koji je postao generalni direktor Bi-Bi-Sija (njegovi prethodnici na tom poslu bili su uglavnom profesionalni menadžeri). Tompson, koji je izveštavao sa jugoslovenskih prostora u vreme ratova, napisao knjigu o ulozi medija u njima i obučio nekoliko generacija radio novinara na prostoru bivše Jugoslavije, sada je prinuđen da javno brani poteze za koje mnogi veruju da predstavljaju početak kraja Svetskog servisa, a samim tim i ukidanje zlatnog standarda radijskog novinarstva. “Posle ukidanja ovolikih programa na stranim jezicima, pitam se da li naziv ‘Svetski servis’ još uvek važi”, rekao je u Domu lordova nadbiskup Jorka Džon Sentamu, inače

poreklom Afrikanac, podsećajući da Britanija ima obavezu prema delovima planete koji žive u medijskom mraku. Tompson je odgovorio da “duboko žali” zbog mera štednje, da bi “više voleo da ne mora da ih sprovede”, ali da su, nažalost, neophodne.

Zagovornici kresanja budžeta tvrde da im nije jasno zašto bi britanski poreski obveznici iz svog džepa plaćali informisanje ljudi u dalekim zemljama, i to ljudi od kojih većina sa Britanijom nema nikakve veze i nikada ih neće imati. Pored toga, oni kažu da se medijski pejzaž tokom protekle decenije drastično promenio, i da ljudi danas program konzumiraju preko Interneta ili satelitskih antena, pa su kratki talasi stoga nepotrebni.

NEZADOVOLJSTVO: Potpisnik ovih redova, koji još uvek kao relikviju čuva ulubljeni “Sonijev” kratkotalasni radio sa komadom žice umesto polomljene antene, može da posvedoči da potonji argument važi samo za koliko-toliko normalne zemlje i situacije što, nažalost, nije primenljivo na popriličan deo zemaljske kugle. Internet je sjajna stvar, kad ga ima, a ni satelitska antena nije loša kad ima struje. Ogromni delovi južne polulopte, međutim, uopšte nemaju ni struju ni Internet, ►

Život na kratkim talasima

Kao i uvek kad nestane nešto što vam je važno u životu, imam osećaj velike praznine i gubitka. A zatim, to pokazuje do koje mere smo mi, na neki način, postali nevažni

“Ja prosto ne mogu da objasnim koliko me je to rastužilo, više nego mnoge druge užasne stvari koje su se desile, i pokušavam da shvatim zašto. Kao mnogi pripadnici moje generacije, mnogo sam zavisio od Radio Londona i više se ne sećam kada je ta stanica promenila ime u Bi-Bi-Si. Radio Beograd se u našoj kući slušao od kasnih tridesetih prošlog veka, i dobro se sećam da su tada mnogo puštali havajske gitare, a kad nisu znali šta će, puštali su Ravelov *Bohero*. To je kompozicija koja traje tačno 15 minuta, i verovatno prvi klasični komad koji sam naučio napamet.

Negde u to vreme, pred Drugi svetski rat, počeo sam da slušam i Bi-Bi-Si, tj. Radio London, a vesti je čitao u to doba čuveni Grga Zlatoper, koji je govorio neku čudnu, veštačku mešavinu srpskog i hrvatskog – moji drugovi i ja smo ga rado imitirali. Međutim, kako se rat približavao, bez kratkotalsnog Radio Londona život se više nije mogao zamisliti. Ja nikada nisam bio vešt sa tehnikom, ali sam uvek imao nekog pored sebe koji se u to razumeo. To su bili neki kristali i kamenčići, sećam se da je bilo užasno teško sve to podesiti, ali mi smo to radili sa ogromnom energijom.

Kad su mi oca odveli u nemačko zarobljeništvo, mnogo sam se družio sa ujakom, koji je bio precizni inženjer, i mi smo na osnovu izveštaja Radio Londona na jednoj mapici pomoću zastavica pratili kako se pomeraju linije fronta. U početku su se te zastavice stalno pomerale u korist Nemačke, a sećam se i onih čudnih poruka o ljudima koji su stavljeni pod slovo ‘Z’... Možete misliti koliko je taj radio bio važan deo mog života.

Naravno da smo još tada znali da je ta stanica bila deo jedne državne propagandne mašine, naročito u ratu, ali je London imao jednu veliku prednost u odnosu na, recimo, Radio Moskvu, koju smo takođe slušali. Kod Britanaca je ta propaganda bila najveštije spakovana i najmanje upadljiva: ako se lagalo i krilo, to je bilo samo u vezi sa stvarima najuže vezanim za njihov nacionalni interes. Sve ostalo je čovek mogao da sazna.

Za vreme rata nisam ni slutio da ću i posle oslobođenja zavisiti od Radio Londona i kratkih talasa, naročito u doba onog grubog posleratnog komunizma. Sećam se jedne smešne stvari: kada su Tito i Staljin ušli u sukob, o čemu se na državnim vestima još nije sasvim

otvoreno govorilo, Radio London je počeo da javlja o pograničnim incidentima sa zemljama sovjetskog bloka. I onda je Grga Zlatoper pročitao kako je ‘tokom incidenta na granici sa Albanijom nastradao gospodin Petrović, koji je tom prilikom čuvao ovce’. Tada sam prvi put čuo da se neko ko čuva ovce može zvati gospodin.

Bi-Bi-Si se ponovo vratio u moj život kad su počeli protesti protiv Miloševića i onda sam preko satelita, paradoksalno, na Bi-Bi-Siju gledao šta se dešava u gradu u kome živim, a o čemu domaća televizija nije smela da izveštava. I opet je njihov program bio daleko kvalitetniji od Si-En-Ena i ostalih. Koristio sam i mali kratkotalsni radio, ako sam bio na putu. Jednom smo se pokojni Kosta Obradović i ja kolima vraćali sa neke tribine iz Knjaževca, i na Radio Beogradu je čuveni Radovan Brankov sve vreme pričao o nekoj proslavi sa svečanim plotunima, ali mi smo zahvaljujući kratkotalsnom radiju znali da su u toku veliki protesti.

Kao i uvek kad nestane nešto što vam je važno u životu, imam osećaj velike praznine i gubitka. A zatim, to pokazuje do koje mere smo mi, na neki način, postali nevažni. Kako to da je bivša Jugoslavija još pre Drugog svetskog rata bila dovoljno važna da dobije svoj program na srpskohrvatskom, i da ga zadrži i posle rata? Svestan sam, naravno, da im je bila važna između ostalog zbog toga što je potencijalno mogla da proizvede veliku štetu, ali mi se čini da danas od nas više nema nikakve koristi, pa ni štete.

Postoji tu i nešto što bih ja nazvao inženjerskom modernizatorskom glupošću: kad god se pojavi neki novi lek, preparat, ili mašina, vajni eksperti odmah požure da pozovu da se pobaca sve staro. A posle smo prinuđeni da se vraćamo na ono što je radilo ranije. Zato za sada nemam nameru da bacim svoj ‘Soni’, možda još koji put zatreba.”

D.A.

Foto: A. Andić

a u ratovima i prirodnim katastrofama te pogodnosti prve nestaju i u zemljama sa razvijenom infrastrukturu. Dovoljno je podsetiti se kako je Mubarakov režim pre desetak dana uspešno ukinuo Internet u celom Egiptu, uprkos ranijem verovanju da je tako nešto nemoguće. Sa druge strane, kratke talase je teško ometati, a sve što vam je potrebno

za prijem je tranzistor i svež paket baterija.

U međuvremenu, u Britaniji i širom sveta raste talas nezadovoljstva zbog odluke Vilijama Hejga. Na nedavno pokrenutom sajtu www.sawews.com nalazi se tekst peticije kojom se zahteva preispitivanje odluke o kresanju budžeta Svetskog servisa, uz podsećanje da uštedeni novac predstavlja samo 0,5 odsto od ukupne

sume koju Britanija troši u inostranstvu. Peticija će, kada broj potpisa dostigne zakonski limit od 10.000, biti upućena na adresu premijera Dejvida Kameronu u Dauning stritu. Pre neku godinu, slična inicijativa sprečila je zatvaranje Bi-Bi-Sijevog muzičkog kanala; možda i ovaj put uspe.

Dejan Anastasijević

PLODNO DOBA ZA POLJOPRIVREDNIKE

Gradska vlast je početkom prošle godine razvoj poljoprivrede postavila kao prioritet i nastavila sa davanjem subvencija za poljoprivredne proizvođače u okviru projekta “Zeleni prsten”. Moderni sistem za navodnjavanje poljoprivrednih imanja na Dunavu, nastavak realizacije “Zelenog prstena”, ulaganje u modernizaciju pakovanja i distribucije poljoprivrednih proizvoda... To su samo neki od projekata koje će gradska vlast finansirati u okviru razvoja najproduktivnije grane beogradske privrede

FOTO: M. MILENKOVIĆ

ZELENI PRSTEN 2011.

“Kap po kap”u Grockoj

Domaćin Miša Todorović voćarstvom i vinogradarstvom se bavi preko 30 godina, a na njegovom gazdinstvu se oduvek uzgajalo voće. “Sa ovih deset hektara svake godine uspemo da nabere sedam-osam vagona voća. Navodnjavanje će nam dosta pomoći. Računamo da ćemo imati bar za trećinu veći prinos. Ova ideja ljudi iz gradske vlasti deluje dosta dobro. Videćemo kako će to izgledati kad se završi”, kaže zet Srećković

Četrnaesti februar slave ljudi crveni u licu. Prvi uz poklanjanje ruža i licitarskih srca, drugi uz vinogradarske makaze, vino i molitvu za dobar prinos vinograda. Za ovu priču su nam zanimljiviji ovi drugi. Ne zbog toga što se, kako neki tvrde, uz vino lakše i zaljubljuje. Druga ekonomičnost je u pitanju.

TRADICIJA: Tog dana je u selu Brestovik u opštini Grocka bilo vanredno stanje. Kod domaćina Miše Todorovića, voćara i vinogradara, stizala je grupa predvođena gradonačelnikom Bеоgrada Draganom Đilasom. Sa njim je bio i član gradskog veća Miroslav Čučković, sekretarka za gradsku privredu Olivera Savović i zamenica sekretara Stanija Višekruna i drugi saradnici. Protokol događaja je nosio naslov “Tradicionalno orezivanje vinove loze na Svetog Trifuna i susret sa poljoprivrednicima iz Brestovika, opština Grocka”.

Kada su svi stigli, gradski zvaničnici su pozdravili domaćina i njegove ukućane i odmah se krenulo uzbrdo po planu i blatu. Posle jednog spontanog aplauza dobrodošlice ispred domaćinske kuće, gradonačelnik Đilas i Miša Todorović su prišli prvom čokotu vinove loze i uz osmeh i škljocanje makaza počelo je tradicionalno svetotrifunsko orezivanje. Prišao je i član gradskog veća Čučković, a orezani čokoti su zaliveni vinom. Tako se valja.

Nakon toga se krenulo dalje, pored voćnjaka do vidikovca sa koga se preko Dunava videla Vojvodina.

ZAHARIJEV SISTEM: Na vidikovcu je domaćinu Todoroviću objašnjeno da će do sredine sledeće godine vodom iz Dunava moći da navodnjava svoj voćnjak i vinograd. Plan je da se izgradi sistem za navodnjavanje kojim će se pospešiti poljoprivreda u opštini Grocka. Sistem će izvlačiti vodu iz Dunava, dopremati je u rezervoar koji će se nalaziti na najvišoj koti u Pudaricama, a iz njega do gročanskih poljoprivrednih imanja. Moderan cevovod, prvi takav projekat u Srbiji, počće da se gradi sredinom 2011. godine. Vrednost radova na ovom projektu je 3,3 miliona evra (pročitaj okvir “Prva dva koraka pomoći”).

“Sistem za navodnjavanje treba da omogući izvlačenje vode iz Dunava do najviše tačke u ovom rejonu, odakle će se kapilarno spuštati na veći deo teritorije Grocke. Takođe, treba istaći da će taj projekat, koji se radi na predlog Zaharija Trnavčevića, biti prvi u Srbiji po kome se iz Dunava navodnjavaju poljoprivredne parcele. Ideja je da se radovi posle ove faze nastave, kako bi se sistem za navodnjavanje proširio po čitavom rejonu”, pojasnio je gradonačelnik Đilas.

Domaćin Miša Todorović voćarstvom i vinogradarstvom se bavi preko 30 godina, a na njegovom gazdinstvu se oduvek

FOTO: M. MILENKOVIC

OREZIVANJE VINOVE LOZE NA SVETOG TRIFUNA: Kod domaćina Miše Todorovića

uzgajalo voće. Pošto je on bio zauzet razgovorom sa gradskim zvaničnicima, ekipi "Vremena" je na pitanja odgovarao Jovica Srećković, Mišin zet.

"Sa ovih deset hektara svake godine uspemo da nabavimo sedam, osam vagona voća." Todorović i njegova familija uzgajaju breskve, jabuke, kruške, nektarine, tri vrste grožđa, a ima i nešto trešanja. Imaju i dve hladnjače u kojima se voće čuva i prodaje tokom zime. Kupci su uglavnom ljudi koji imaju prodajne lance u Beogradu ili prodaju voće na kvantaškim pijacama. "Navodnjavanje će nam dosta pomoći. Računamo da ćemo imati bar za trećinu veći prinos. Ova ideja ljudi iz gradske vlasti deluje dosta dobro. Videćemo kako će to izgledati kad se završi", kaže Srećković.

NAJZELENIJA GRANA: Posle šetnje kroz imanje i zvanične najave izgradnje sistema za navodnjavanje, Đilas i Čučković su dali i zvanične izjave za javnost. Gradonačelnik je, uz primedbu da je možda već dosadan sa tim, ponovio da je poljoprivreda najrazvijeniji sektor beogradske privrede i da će Grad nastaviti da ulaže u njen dalji razvoj. "Shodno tome, pokrenuli smo niz projekata, među kojima je i izgradnja ovog sistema, kako bismo što više pomogli ljudima koji od ovoga žive. Ne smemo da zanemarimo značaj naših malih poljoprivrednika jer je reč o najvećoj izveznoj grani glavnog grada. Samo uz razvijena domaćinstva, Poljoprivredni kombinat Beograd i Voćarske plantaže, koje će u narednom periodu biti otvorene, prestonica ima veliku razvojnu šansu", rekao je Đilas.

Pošto novinari nisu imali pitanja, gradonačelnik se sa domaćinima smestio u kuću u kojoj je na redu bila poslednja tačka protokola – "susret sa poljoprivrednicima iz Brestovika".

Prva dva koraka pomoći

Rok za izgradnju prvog ovakvog sistema za navodnjavanje u Srbiji je godinu dana. Već sredinom 2012. godine prva domaćinstva sa teritorije Grocke moći će da koriste vodu za zalivanje svojih poljoprivrednih dobara. Voda neće biti za piće, ali će hemijski biti pogodna za zalivanje. U planu je izgradnja 7000 metara cevovoda kojim će se oko 5000 kubika vode dnevno iznositi iz Dunava i navodnjavati površinu od oko 600 hektara. Na taj način omogućuje se domaćinstvima na teritoriji Grocke da sistemom "kap po kap" snabdevaju vinograde i voćnjake.

Prva faza, u koju će biti uloženo 3,3 miliona evra, obuhvatiće oko 600 hektara obradive površine u naseljima Begaljica, Pudarce, Brestovik i Grocka, uz mogućnost proširenja ovog sistema na sve parcele u Beogradu smeštene u rejonu Dunava.

Grad planira da pomogne i poljoprivrednicima opštine Mladenovac, koji, za razliku od Grocke, imaju dobre sisteme navodnjavanja, ali nemaju kapacitete za skladištenje.

"To su tek prva dva koraka u pomoći sugrađanima. Naše rešenje je ipak sistemsko i grana se u nekoliko pravaca. Shodno tome planiramo i izgradnju veletržnice na kojoj će poljoprivrednici svih beogradskih opština moći da plasiraju svoje proizvode bilo za naše tržište ili za druge gradove. Važno je ulagati sredstva u ovu oblast jer su voće i povrće stoprocentno profitni za našu zemlju, i što je još važnije – za glavni grad", rekao je član Gradskog veća Čučković.

Plan za 2011. godinu

Grad će i u ovoj godini nastaviti da ulaže u projekte za podsticanje razvoja poljoprivrede. Nastavlja se sa finansiranjem projekta "Zeleni prsten", u okviru koga se dodeljuju bespovratna sredstva nosiocima poljoprivrednog gazdinstva u pojedinačnom iznosu do 50 odsto ukupne cene za određenu vrstu zasada voća i povrća. Pomoć je namenjena i za prateću opremu za zaštitu i navodnjavanje.

Prošle godine je u ovom projektu učestvovalo 22 proizvođača: u opštini Mladenovac osam, na Paliluli šest, u Barajevu tri, Grockoj dva i u Zemunu, Zvezdari i Čukarici po jedan proizvođač. Sredstva su iskorišćena za podizanje zasada jagoda, malina, borovnica, trešanja, krušaka i kajsija, kao i za podizanje plastenika za povrće.

Gradski sekretarijat za privredu je za tekuću godinu opredelio 13 miliona za podsticanje intenzivne i tehnološki napredne proizvodnje voća i 21 milion dinara za podizanje plastenika sa sistemom za navodnjavanje za povrtarsku proizvodnju.

Takođe, planiran je i nastavak realizacije projekta kao što su premije za mleko, za nabavku i odgoj prvotelkinja, premije za voćarstvo i povrtarstvo i reprezentativne izložbe, dok će podsticajna sredstva u 2011. godini biti proširena i na stočarsku proizvodnju.

Ulagaće se u izgradnju hladnjače u Mladenovcu. Grad će pomoći pojedinačnim proizvođačima i da kupe mašine za pakovanje robe koju plasiraju u hipermarkete, a počće izgradnja veletržnice, na kojoj će poljoprivrednici iz svih beogradskih opština iznositi proizvode na tržište. To će podrazumevati i niže cene, pa će koristiti imati i stanovnici.

Pravac Obrenovac – Surčin

Pre više od deset godina prekinuta je izgradnja vangradskog toplovoda i mosta na Savi. Na terenu su ostali nedovršena konstrukcija mosta, deo kolovozne ploče i nedovršen pristupni put sa surčinske strane, dok sa obrenovačke strane pristupi mostu gotovo da nisu ni započeti. Radovi su nastavljeni početkom februara. Ovo je jedan od četiri projekta koji zajednički realizuju Grad Beograd i Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, a prema Zakonu o podsticanju građevinske industrije Srbije. Vrednost ugovorenih radova je 1,4 milijarde dinara

FOTO: A. ANDIĆ

Prema projektu, čelični deo mosta preko reke dugačak je 450 metara, a još 180 metara prilazne rampe na surčinskoj strani biće izgrađeno od armirano-betonskih segmenata, što čitavu konstrukciju mosta čini dugačkom 630 metara. Širina mosta biće 14,5 metara sa dve saobraćajne trake, obostranim trotoarima i dva pojasa predviđena za “provlačenje” instalacija infrastrukture. Konstrukcija mosta preko glavnog toka reke sastoji se od šest čeličnih rešetkastih konstrukcija, a reka Sava biće slobodna za dvosmerni plovni put ukupne širine 200

metara i visine 16,5 metara iznad vode.

Most preko Save u Obrenovcu je deo jednog dužeg putnog pravca, tzv. Sremske gazele, koji će od mosta voditi do petlje “Dobanovci” na autoputu – osim mosta preko Save izgrađiće se pristupni put na teritoriji opštine Obrenovac, od valjevskog puta do mosta na Savi, a na teritoriji opštine Surčin biće izgrađen priključni krak sa mosta na regionalni put u Boljevcima, kojim se ostvaruje veza sa Surčinom: vozači će od Obrenovca preko mosta na Savi i teritorije opštine Surčin za manje od pola sata

moći da stignu do autoputa Beograd–Zagreb, a dalje se otvara-ju mogućnosti putovanja obilaznicom oko Beograda. Sremska gazela, od mosta u Obrenovcu do petlje Dobanovci dugačka je oko 20 kilometara i podeljena na tri deonice. U toku su radovi na drugoj deonici dužine sedam kilometara.

U Direkciji za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda kažu da će izgradnja mosta i Sremske gazele povećati interesovanje za privredni razvoj i zapošljavanje u blizini ovog putnog pravca, a pojačaće se i saradnja između područja sa desne i leve obale Save, ostvariće se i pozitivni uticaji na životnu sredinu, s obzirom na to da će teretni saobraćaj sa sadašnjih puteva kroz Obrenovac, Barič i Umku biti izmešten na novi put ka Sremu.

PRVI PUT: Ideja da se Sava premosti kod Obrenovca nije nova: začeta je početkom devedesetih, u vreme kad je gradonačelnik Beograda bio Nebojša Čović, da se “otpadna topla voda”

je sinulo da mu promenimo namenu i omogućimo ljudima lakši i brži prevoz”, objasnio je tada gradonačelnik Beograda Dragan Đilas.

Rečeno – učinjeno: potpisan je Protokol po kome je dve trećine sredstava trebalo da se obezbedi iz Nacionalnog investicionog plana dok će jednu trećinu sredstava obezbediti Direkcija za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda. “Do kraja sledeće godine biće izgrađen most na Savi koji će spojiti Surčin i Obrenovac, a radovi bi trebalo da počnu za 15 dana”, izjavili su prilikom potpisivanja protokola o izgradnji ovog prelaza Dragan Đilas, gradonačelnik, Milutin Mrkonjić, ministar za infrastrukturu i Verica Kalanović, tadašnja ministarka za Nacionalni investicioni plan.

Nije se, međutim, od toga daleko odmaklo: opet je nastupila kriza, ova koja (još) traje. Istina, prva deonica “Sremske gazele”

Branislav Dašić, glavni inženjer na gradilištu

iz Termoelektrane “Nikola Tesla A” cevima “otpremi” do novo-beogradske toplane.

“Osnovna ideja je bila da most bude ‘industrijski’, sa samo jednom kolovoznom trakom za potrebe revizionih vozila”, kaže za “Vreme” Branislav Dašić, “glavni” inženjer na ovom gradilištu – rukovodilac radova. “Kasnije su ‘apetiti porasli’, pa je projekat ‘dorađen’ i za dvosmerni drumski saobraćaj – od industrijskog postao je industrijsko-saobraćajni i u skladu sa tim je izrađena konstrukcija.” Sada su, veli, “dodate” i konzole sa vanjske strane mosta za pešačke staze i infrastrukturu – cevi, kablove i tako to.

Ideja, istina, nije nova, ali nije realizovana. “Tada je izgrađena i prilazna konstrukcija na levoj obali u dužini oko 200 metara. Došli smo tamo do nasipa na sremskoj strani”, priseća se Branislav, “ali, usledila su ona krizna vremena, i sve je zaustavljeno.”

DRUGI...: Ideja je “oživljena” 2008. godine. “Boris Tadić i ja obilazili smo Surčin, a onda smo hteli da odemo u Obrenovac i komentarisali smo kako nam treba jedan sat do tamo jer ne postoji most na Savi. Tada nam je Vojislav Janošević, predsednik opštine Surčin, rekao da most postoji i da se nalazi nedaleko od Boljevaca, ali da nije namenjen za drumski prevoz. Odmah nam

je izgrađena, a most je ostao da čeka “bolje dane”.

I TREĆI: “Bolji dani”, bar kad je o ovom mostu reč, stigli su: napravljena je nova finansijska konstrukcija po kojoj će radove finansirati “po pola” Grad i Republika, odnosno Direkcija za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda i Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, ugovor sa Mostogradnjom kao glavnim izvođačem radova potpisan je sredinom decembra, a radovi su započeti početkom februara.

“Gde smo tada stali, tu sada nastavljamo: po novom ugovoru i projektu predviđeno je da se završi sve što je tada započeto, ali i da se na sremskoj strani od nasipa izgrade petlja i put kroz Boljevačku šumu, koji će biti povezan sa lokalnim saobraćajnicama na sremskoj strani, a sa obrenovačke strane do puta Šabac – Valjevo”, kaže Dašić.

Branislav je, inače, karijeru graditelja mostova započeo baš na ovom mostu. “Ovde sam od kako je ugrađen prvi kilogram čelika. Tada sam bio pripravnik, sada sam, evo, odgovorni izvođač u istoj firmi: zapalo mi da završim ovaj most. Pored već ugrađenih 4000 tona čelika ostalo je još (samo) 900 tona i most je gotov”, kaže Branislav.

ZORAN MAJGIN

Predškolski engleski za svu decu

U beogradskim vrtićima ne plaća se za učenje engleskog jezika od ove jeseni, kada je Grad Beograd doneo odluku da svim predškolicima obezbedi besplatne časove. Svima je dostupno i svi uče

Šestogodišnja Nađa Ilić, predškolka iz vrtića "Mali princ" na Paliluli, objašnjava zašto uči engleski jezik: "Kad dođe Deda Mraz iz dalekih krajeva, moram da naučim da mu na engleskom kažem šta želim inače neću dobiti poklon." Razlog iz svakodnevnog života je posve drugačiji: naime, njoj je poznavanje engleskog jezika potrebno da bi da razumela "tajne šifre" koje njeni roditelji razmenjuju na stranom jeziku kada ne žele da ih ona razume. Treći razlog je takođe životni: ima teču kome je maternji jezik engleski i želi da uspostavi kontakt sa njim budući da tetka razgovara na engleskom sa svojim mužem. Četvrti razlog je globalističke prirode: želi dete da je ceo svet razume, a planira da nauči i druge jezike.

Osamnaest hiljada predškolaca u vrtićima uči engleski tako reći "pod obavezno", odnosno besplatno od jeseni 2010. godine. Engleski jezik se odavno uči u predškolskim ustanovama, s tim što su se časovi plaćali zbog čega su neka deca iz grupe, čiji

roditelji nemaju novca, bila izopštena. Profesori engleskog jezika iz vrtića kažu da nisu bili neosetljivi na dečje suze, ali sada sa olakšanjem pozdravljaju odluku gradskih vlasti da finansiraju časove engleskog jezika iz budžeta. Sva deca uče engleski jezik, zanemarljivo je mali broj roditelja koji ne koriste ovu pogodnost za svoju decu. Socijalna nepravda je ispravljena, nema više poделе na "engleze" i "neengleze".

Grad Beograd preko Sekretarijata za dečju zaštitu finansira rad 67 predavača koji sa decom, uzrasta od 5,5 godina do polaska u školu, rade dva puta nedeljno po 30 minuta. "Program engleskog jezika za starije predškolke je sada redovna aktivnost u svim vrtićima, koji roditelji dodatno ne plaćaju, i odvija se po preporuci Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja. Odlučili smo se za ovaj uzrast, jer se govorno jezički razvoj kod najvećeg broja dece završava oko pete godine, dok bi kod mlađe dece, koja imaju govornih problema, učenje stranog jezika znatno otežavalo savladavanje maternjeg. Takođe, postigli smo da više nema izdvajanja iz grupe i stvaranja određene diskriminacije prema deci čiji roditelji nisu bili u mogućnosti da finansiraju ove časove. Cilj nam je da predškolke što bolje pripremimo s obzirom na to da je engleski jezik najzastupljeniji strani jezik u većini škola", kaže Ljiljana Jovčić, sekretarka za dečju zaštitu.

Samo na Paliluli ovim programom obuhvaćeno je 1526 dece uzrasta od 5,5 godina do polaska u školu. U okviru pripremnog programa u O.Š. "Jovan Cvijić" oko 40 dece iz osetljivih društvenih grupa prvi put ove godine uči engleski jezik.

KROZ IGRU I PESMU: Profesorka engleskog jezika Marija Vukić počela je čas u palilulskom vrtiću "Mali princ" sa dve spojene grupe predškolaca među kojima je bilo mnogo dece koja pre toga nisu učila engleski. Prezadovoljna je kako deca reaguju, uče i znaju. Čas počinje sa pesmicom *Hello teacher*, pevaju se pesmice i kroz igru uči strani jezik. Prema njenim rečima, deca uče prema Longmanovom programu i u kombinaciji drugih metoda (kartice sa zanimanjima i druga pomoćna sredstva i učila). "Skrećem pažnju kreatorima programa da je nivo slikovnice možda previše jednostavan za taj uzrast", kaže profesorka Marija. Njeno mišljenje deli i majka deteta iz grupe, Aleksandra Macanković, s obzirom na to da je njen sin Pavle već dve godine uči engleski jezik, zna delove tela i barata velikim fondom reči, a sada ponovo uči osnovne boje. "Mislim da je odlično što je uveden besplatan engleski za svu decu, naravno da to dobar potez. Ali, trebalo bi usaglasiti nivoe znanja dece koja su ranije učila engleski i dece koja se sada prvi put susreću sa stranim jezikom." Njen sin je oduševljen učiteljicom za koju kaže da se

Inkluzija u brojkama

59.000 DECE boravi u vrtićima na teritoriji grada Beograda

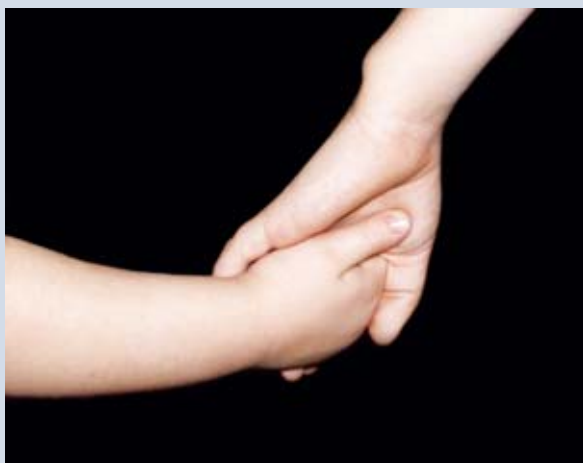
1180 MALIŠANA sa poteškoćama u razvoju pohađa redovne vrtićke grupe

45 DEFEKTOLOGA pruža stručnu pomoć deci ometenoj u razvoju

30 RAZVOJNIH grupa postoji sa decom ometenom u razvoju

70 STRUČNIH saradnika angažovano je u 16 predškolskih ustanova za pružanje stručne pomoći deci, roditeljima i vaspitačima (logopedi, psiholozi, pedagozi)

20 SOCIJALNIH radnika uključeno je u rad sa decom

veoma trudi da čas bude zabavan.

Predavač engleskog jezika Radmila Đurišić u vrtiću "Poletarac" i u još tri obdaništa na Paliluli uči oko 150 mališana. I njen čas počinje pozdravnom pesmom za "tičerku" koja im se obraća isključivo na engleskom. "Časovi su koncipirani tako da deca kroz igru, pesmu i pomoću slika uče osnovne pojmove na engleskom u trajanju od pola sata, koliko imaju koncentraciju. Ovo je zaista odlična ideja da se svoj deci u ovom uzrastu pruži prilika da uče strani jezik i odlično usvajaju gradivo, razumeju i pravilno izgovaraju reči. Za samo dva meseca vidi se napredak, naročito kod dece koja ga ranije nisu učila", kaže ona.

Kad porastu, Luka, Relja i njihova drugarica Ana voleli bi da budu "teacher", baš kao Radmila. Najviše im se sviđaju pesmice i igre sa karticama i to što uče da budu "bolji Englezi". Aleksa iz vrtića "Mali princ" ima velike ambicije – uči engleski da bi mogao da nađe posao u nekom engleskom fudbalskom timu, a njegova drugarica Nada želi da postane slikarka i da ode u Pariz, a engleski joj treba za sporazumevanje u Šarm el Šeiku!

Deca sa poteškoćama u razvoju uče engleski kao i sva ostala deca. Profesorka Marija kaže da iako poneka deca sa motoričkim problemima ne mogu ravnopravno da prate pokrete i igru sa ostalom decom, uvek se nađe način da dete bude zadovoljno.

INKLUZIJA NIJE BAUK: Poražavajuća statistika da skoro 85 odsto dece ometene u razvoju u Srbiji nije uključeno u sistem obrazovanja i vaspitanja, u Beogradu se uveliko menja na terenu. Sve je više dece sa posebnim potrebama koja se kroz pažljivo osmišljene individualne programe uključuje u redovne grupe u vrtićima. Od 59.000 mališana koliko ih pohađa neki od beogradskih vrtića, 1180 ima određene poteškoće u razvoju, a

osim vaspitača sa njima svakodnevno rade defektolozi, logopedi i pedagoški asistenti. Sekretarijat za dečju zaštitu već tri godine podržava ovaj vid inkluzije, bez obzira na to što je novi zakon o predškolskom obrazovanju tek od aprila prošle godine propisao da se deca sa poteškoćama u razvoju uključuju u redovne grupe u vrtićima. Osim toga, inkluzija ne znači ukidanje 30 razvojnih grupa u kojima trenutno boravi 197 dece sa smetnjama u razvoju.

Sistem uključivanja dece sa poteškoćama u razvoju u redovne vrtićke grupe je ozbiljan proces koji podrazumeva razbijanje straha roditelja da će njihovu decu psihički ili verbalno maltretirati druga deca. I obrnuto: razbijanje straha ostalih roditelja i vaspitača da će dete sa posebnih potrebama ugroziti grupu.

Otac šestogodišnje Gale, Vladimir Premac, kaže da njegova kćerka, uprkos Daunovom sindromu, već tri godine uspešno prati svoje vršnjake u redovnoj grupi u vrtiću "Slavuj". "Gala se brzo uklopila, jer su je svi drugari sjajno dočekali i ne primećujući razlike među njima. Ova zbog problema sa kolenom ne može fizički da isprati drugu decu, da protrči ili da skoči, ali uspešno savladuje celokupan predškolski program, uči pesmice, kose i prave linije, radi kontrolni bez greške. Ne možete zamisliti našu sreću kad je gledamo kako sama skida cipice, obuva patofne i ulazi u sobu, a sva deca viču njeno ime..." Galin otac kaže da joj druženje sa decom mnogo znači, jer da nema vrtića, ona bi se družila sa mamom i tatom. "Ako dete izolujete u startu tako što ćete ga dati u specijalan vrtić, a potom i u specijalnu školu, ono će ostati po strani i teško da će moći da se uključi u redovan život. Nadamo se da će Gala sledeće godine sa vršnjacima krenuti u redovnu školu."

HELLO TEACHER:
Čas engleskog jezika
u vrtiću "Mali princ"

KLIZALIŠTE NA ADI CIGANLIJI I DALJE RADI

Iako je većina gradskih klizališta zbog porasta dnevnih temperatura prestala sa radom, klizalište na Adi biće otvoreno do početka marta zahvaljujući unapređenom sistemu hlađenja. U odnosu na prethodne godine, klizalište je opremljeno novim cevima koje omogućavaju da se ledena ploča održava i na višim temperaturama. Klizalište je do sada koristilo blizu 30.000 ljudi, a očekuje se da i ove godine bude oboren rekord u broju posetilaca.

Sa radom nastavlja i besplatna škola klizanja koju vode obučeni instruktori, u kojoj je veliki broj mališana već naučio prve klizačke korake. Tradicionalno, korišćenje klizališta i klizaljki je potpuno besplatno. Osim mogućnosti besplatnog klizanja, na klizalištu je tokom protekla dva meseca organizovan čitav niz pratećih zabavnih programa kao što su hokejaške utakmice i različite animacije na ledu. Pored klizališta, ljubiteljima zimskih sportova na raspolaganju je i najsavremeniji ski-snobord simulator,

gde posetioci na pokretnoj traci mogu da nauče da skijaju i bez snega.

KORAK BLIŽE ELEKTRONSKOM KARTONU ZGRADE

JP Gradsko stambeno poslaće na adrese preko sto hiljada beogradskih domaćinstava specijalni anketni list sa pitanjima koja se odnose na trenutno stanje stambenih zgrada, kao i radove koje je potrebno izvršiti. Prikupljeni podaci poslužiće za ažuriranje baze stanja zgrada, kao i uvođenje elektronskog kartona zgrade na kojem će biti beležene sve prijave građana, a ujedno će se pratiti vrsta, kvalitet i garantni rok izvedenih radova.

Radove za koje korisnici usluga navedu da su neophodni, a ne prelaze iznos akumuliranih sredstava zgrade, Stambeno će obaviti bez dodatne naknade, dok će za ostale radove biti kontaktirani predsednici skupštine zgrade, kojima će biti upućena ponuda za finansiranje. Tokom 2011. JP Gradsko stambeno nastaviće akcije koje su započete prošle godine, a posebno će se usmeriti na rešavanje višedecenijskih problema prokišnjavanja fasada na Bežanijskoj kosi, gde će biti urađeno nešto više od 38.000 kvadrata fasadne površine. Uz to, u okviru kampanje "Lift nije igračka" ovo gradsko preduzeće nastaviće i sa redovnim edukativnim predstava namenjenim najmlađim sugrađanima.

POČELA IZGRADNJA DEONICE MIRJEVSKOG BULEVARA

U toku je izgradnja deonice Mirjevskog bulevara, koji će ovu ulicu povezati sa Ulicom vitezova Karađorđeve zvezde. Ta deonica, koja je jedan od najvećih saobraćajnih problema tog dela grada, trebalo bi da bude završena do kraja oktobra ove godine. Deonica je duga jedan kilometar, imaće po dve vozne trake u oba smera, sa obostranim trotoarima širine tri metra, kao i kompletnu vodovodnu, fekalnu i kišno-kanalizacionu infrastrukturu, javno osvetljenje, a gasovod će biti izmešten. Kada saobraćajnica bude u potpunoj funkciji, deo Bulevara kralja Aleksandra biće rasterećen, a ljudi koji dolaze iz pravca Grocke i Kaluđerice lakše će stizati u centar. Nakon izgradnje ove deonice Mirijevo će biti povezano sa Višnjičkom ulicom i Bogoslovijom, a na ovaj način rasteretiće se ulice Milana Rakića, Mite Ružića i Bulevar kralja Aleksandra. Planirano je uvođenje još jedne saobraćajne linije koja će žiteljima Mirijeva i Karaburme omogućiti da lakše stignu do centra.

PRVI DIGITALNI KABINET U BEOGRADU

U Osnovnoj školi "Franca Prešerna" na Miljakovcu otvoren je prvi digitalni kabinet u Beogradu, a povodom Dana bezbednosti dece na internetu. Prema najavama iz gradske vlasti predviđeno je da se u narednom periodu za 265 škola u Beogradu obezbedi 2500

računara, koji će pomoći da se poboljša opismenjenost prvenstveno učenika mlađih od 15 godina, ali i njihova bezbednost na internetu. Pored centralnih gradskih škola, digitalne kabine dobiće i najudaljenija beogradska sela, poput Grabovca, Vukićevca i Vinče. Grad je većinu učenika trećih razreda u opštinama Vračar, Palilula i Stari grad snabdeo laptopovima, što će i u narednom periodu biti prioritet. Takođe, Grad je omogućio i obuku najstarijih sugrađana za rad na računaru.

GRAD POMAŽE BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA

Gradonačelnik Beograda odobrio je da se iz gradskog budžeta izdvoji četiri miliona dinara Službi za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima radi pokrića troškova njihovog urgentnog zbrinjavanja. Služba za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima radi pri beogradskom Zavodu za vaspitanje dece i omladine, a s obzirom na to da je u poslednje dve godine identifikovan veliki broj žrtava (tokom 2009. i 2010. godine ukupno 216 osoba), njihovo zbrinjavanje postalo je urgentno.

Vlada Republike Srbije donela je 2006. godine Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima, a 2009. godine i Nacionalni plan akcije za borbu protiv trgovine ljudima (NPA). Međutim, usled svetske ekonomske krize sredstva za finansiranje ovih aktivnosti nisu opredeljena, zbog čega je naša zemlja bila kritikovana u izveštajima Vlade SAD i Evropske komisije. Novac kojim će grad Beograd pomoći borbu protiv trgovine ljudima namenjen je pružanju direktne pomoći žrtvama.

► nuspojave

piše: Teofil Pančić

Istraživanje dijaspore i gubljenje vremena

Šta uopšte traže Hrvati u Ustavu Hrvatske, odnosno Srbi u Ustavu Srbije? Treba pozvati obezbeđenje da ukloni neovlašćena lica iz svih balkanskih ustava

Manje-više svaka vlada, a ova ovdašnja sasvim sigurno, deli se na dva dela: prvi deo čine ministri (i ministarstva) realnih oblasti, tj. onih koji se susreću sa stvarnim problemima iz stvarnog života, i posao im je da te probleme rešavaju, a drugi deo – koji najčešće postoji samo zarad međustranačkih raskusuravanja – jesu ministarstva *virtuelnih tema i problema*, neka vrsta stvarnosnih pandana onog Ministarstva za istraživanje ruda i gubljenje vremena iz starog, dobrog Alana Forda. Biti ministar neke virtuelne, *nabudžene* oblasti znači zapravo permanentno izmišljati sopstveni posao, svakog dana iznova sebi i drugima dokazivati kako to što radiš ima nekog smisla, izvlačiti se za sopstveni perčin iz potonuća u magmi Besmisla. Paklen posao, ne bih takvome bio u koži! Evo, recimo, Srđan Srećković: sopstvenom prezimenu uz nos, taj je čovek imao maler da u aktuelnoj Vladi Srbije vodi nešto što se zove "Ministarstvo za dijasporu". Dakako, "dijaspore" je jedan od onih šifrovanih, tobože-podrazumevajućih-se termina kojima smo sistematski maltretirani u poslednjih dvadesetak godina, a da ni do dan-danas nismo dobili ništa barem približno nekoj suvisloj definiciji "dijaspore", to jest, održivih, razložnih i neprotivurečnih kriterijuma po kojima neko jeste a neko drugi nije *dijaspovac*.

Ako dobro shvatam ovo zamešateljstvo, svaki državljanin Republike Srbije koji se iseli u neku drugu zemlju automatski spada u "dijasporu". Okej – znači, to je kriterijum? Otiš'o si, sarmu probo nisi, ili možda i jesi, tek: eto te u Srećkovićevom resoru. Megjutoa, i ako niste niti ste ikada bili državljanin ili barem stanovnik Republike Srbije, ali ste po etničkoj pripadnosti i sopstvenom priznanju i nežnom osećanju Srbin, Srpkinja ili Srpčec, a od rođenja, pa i od ranije, živite, recimo, u nekoj od bivših jugoslovenskih republika, vi ste onda takođe deo "dijaspore" Republike Srbije. Kako sad to?! Pa vi niste nikuda otišli, niste se iselili iz Srbije, pa da sad budete "u rasejanju"?! Stvar direktno blesava, protiv svake pravne i političke logike primerene ovom vremenu, ali opet i sasvim logična: ona proizilazi iz same naravi, iz same autodefinicije ne samo Srbije, nego manje-više svih postjugoslovenskih državolikih tvorevina: one sve pokušavaju da se konstitutivno samopredstave i samodefinišu kao *građanske*, a istovremeno i kao – bojim se da nemam adekvatniju reč – *plemenske*, kao one koje su nekakav zamišljeni "dom" jednog *etnosa*. Močvaran je to teren, dragi moji, tu se lako zaglibiš: naime, sam je etnos u osnovi pretpolitička i prepravna kategorija, operisati etnosom kao po sebi relevantnim činiocem u politici zapravo je opasan posao. Da li, uostalom, iko ga još treba uveravati u to nakon krvavog raspada SFRJ, koji je bio krvav upravo zbog agresivnih i šovinističkih etnopolitika koje su preuzele vatrenu kontrolu nad njenim posmrtnim ostacima?

Kako god bilo, dokonim je popovima lakše, uvek se nađu neki jarići (ili Karići) za pokršćavanje; šta, međutim, da radi dokon ministar? Narečeni je Srećković ovih dana pokušao da razbije čamotinju i monotoniju tako što se javno založio da "Srbi u Hrvatskoj pono-

vo dobiju status konstitutivnog naroda", rekavši da će to ubuduće biti jedna od preokupacija njegovog ministarstva. Stvar neće ići ni brzo ni lako, upozorio je Ministar, diskretno zadovoljan što ovime sebi, a i nekom svom nasledniku, obezbeđuje izvestan broj godina posla i smisla.

Vidim da se u Hrvatskoj oko toga diglo nešto prašine, što me ne čudi: niko u ovoj priči nije baš čiste savesti. Stvar je u tome da je "avnojevska" SR Hrvatska bila ustavno definisana kao zemlja dvaju "konstitutivnih naroda", hrvatskog i srpskog, te ostalih naroda & narodnosti, radnih ljudi & građana... Šovinistička i etnocentrična Tuđmanova vlast "dekonstituisala" je Srbe po kratkom postupku i ostavila Hrvate da *samuju* unutar korica Ustava, što je poslužilo – samo retorički, dakako – kao jedan od detonatora rata. Pravi razlozi, sa obeju strana, bili su negde drugde, ali je to neodgovorno igranje sa ustavom i jednim i drugima dobro poslužilo da se predstave kao ekskluzivni branioci (svako svog) Ugroženog Etnosa.

Pa dobro, reći će neko, ako su fuj-fuj šoviniisti izbacili Srbe iz ustava, zar nije onda dobro i u redu da se sada vrate, sada kada su i na ovim prostorima zavladaale dobre i fine demokrate i Evropejci sa dna kace? Ne, nije. Kako i zašto ne? Na stranu sad i neki praktični razlozi koji govore protiv toga: to nije u redu *načelno*. Jer, na taj bi se način do u lošu beskonačnost perpetuiralo ne samo zastarelo nego i uvek potencijalno pogibeljno shvatanje države kao nekakvog *saveza plemenskih skupština*. Naprotiv, treba uraditi nešto drugo: izbaciti Hrvate iz Ustava Hrvatske, hitnuti ih na ulicu da se sami snalaze u stvarnom svetu. Baš kao što i Srbe treba izbaciti iz Ustava Srbije, iz istih razloga. Napolje bre, žurka je završena! Mislim, šta kog đavola uopšte rade Hrvati u Ustavu Hrvatske, i Srbi u Ustavu Srbije? Kakve su mi to pa uopšte ustavne kategorije?! Treba pozvati obezbeđenje da ukloni neovlašćena lica iz svih balkanskih Ustava, ti su konstitutivni akti ipak odviše ozbiljni dokumenti da bi se tolerisalo muvanje i vršljanje nepozvanih lica.

Sasvim ozbiljno, neće ovde biti ni sreće ni trajnog mira (ako mir definišemo malo kvalitetnije i zahtevnije od pukog *odsustva oružanih borbi*) dok se i među političkim i intelektualnim elitama ne shvati šta uopšte znači građanska država (u koju se tobože svi kunu), i koje su njene konsekvence. Dakako, to ne znači da u građanskoj državi *etnos* prestaje da postoji, ili da prelazi u ilegalu. Ne, on je element stvarnosti i element identiteta mnogih ljudi (u onoj meri u kojoj svako od njih pojedinačno to želi i oseća potrebu za tim), ali stvarne su, i za čovekov identitet konstitutivne, i brojne druge urođene ili izabrane/stečene osobine i svojstva, na primer da li je neko plavook ili zelenook, levak ili dešnjak, visok ili nizak, mesožder ili vegetarijanac, pa Ustav o njima ipak ništa ne govori. Zašto? Zato što ga se ne tiče nijedna od njih pojedinačno, nego ga se tiču tek sve one zajedno: zato ustav demokratske zemlje, ovim ili onim rečima, uvek govori jedno: budi šta god hoćeš, sve dok puštaš i druge da budu ono što žele.

“Meni se čini da vlade ima, a vreme će pokazati da li sam ja u pravu, ili neko ko misli drugačije.”

DIANA DRAGUTINOVIĆ, ministarka finansija, odgovarajući na novinarsko pitanje da

li vlada i država normalno funkcionišu nakon poslednjih političkih potresa (“Politika”)

Ana Nikolić,

pevačica i ovdašnja lepotica, nedavno je provela dve nedelje na Maldivima i svima preporučuje takav odmor: “Ukoliko izuzmemo sunčanje, plivanje i ronjenje, ne preostaje vam nijedna druga zabava, jer se ovde celo ostrvo obiđe za dvadesetak minuta. Ali stvar je jednostavno u opuštanju.”

O hrani: “Što se hrane tiče, nacionalnim specijalitetom se smatraju crveni jastog i tunjevina spremna na samo njima znane, tajne načine.

Zanimljivo je to da stanovnici Maldiva gotovo uopšte ne jedu meso, dok im je prava poslastica pirinač začinen specifičnim karijem koji ima znatno drugačiji ukus nego onaj koji se sprema kod nas. Takođe, osim ribe i morskih plodova koji se spremaju na 1001 način, nezaobilazni su kokos, banane i mango.”

Uvek može nešto da se nauči: “Maldive ću pamtit i po kompletnom odmoru kao i mnogim zanimljivostima koje sam naučila u susretu sa domorocima. Na Maldivima ne biste smeli nikoga da pomazite po glavi, a pogotovo ne decu, jer tu se nalazi duša koju ne treba dodirivati.” (“Blic”)

Velibor Džarovski,

“najkontroverzniji estradni i sportski menadžer na prostorima eks-Jugoslavijem, o razlici između nameštanja i lažiranja fudbalskih utakmica: “Ovde treba razlikovati dve stvari – jedno je nameštena ili dogovorena utakmica, a drugo je lažirana. Utakmice po pravilu nameštaju, odnosno međusobno dogovaraju uprave klubova, nekad i političari, jer ih je bilo u svakom klubu. Ja sam više voleo da lažiram utakmicu u dogovoru sa nekoliko igrača, mada sam nekad i nameštao.”

Koja je bolja varijanta: “Ova druga, jer je manje providna. U ‘mučki’ učestvuje manji broj ljudi i mala je mogućnost da to publika oseti.” Koju nameštalicu smatra za svoju “ličnu kartu”? “Onu što je ušla u Ginisovu knjigu rekorda sa 223 postignuta gola. U Ohridskoj okružnoj

ligi za ulazak u viši rang borili su se Ilinden 1903 i Debrec, a odlučivala je gol razlika, jer su imali isti broj bodova. Ilinden i njihov rival Mladost dogovorili su saradnju sa mnom. S druge strane brda igrali su Debrec i Gradište. Postavio sam osmatrača na vrh brda da prate oba meča i da me izveštavaju, bio sam

toki-voki majstor. Golovi na oba terena su padali kao kiša. Osmatrači su mi javljali rezultat s druge strane brda, a ja sam ‘forsirao’ Ilinden i Mladost. Ipak smo mi bili uspešniji, jer je Ilinden pobedio sa 134:1, dok je Debrec pobedio Gradište sa samo 88:0, tako da je Ilinden otišao u viši rang takmičenja.”

Da li je nameštao fudbalske utakmice reprezentacije Jugoslavije? “Samo jednom, i to indirektno. U Skoplju je oko 20.000 ljudi aplaudiralo kada je Jugoslavija za 20 minuta postigla tri gola.” (“Pravda”)

Ana Marković,

glavna i odgovorna urednica TV Hepi, nedavno je bila u Beču gde je “‘srećna televizija’ proglašena za najgledaniju televiziju u dijaspori”, pa je tom prilikom rekla da je nagrada potvrda da su “gledaocima sve

potrebniji bezbrižnost, relaksiranost i mir i da ostaju dosledni konceptu porodične zabavne televizije”. Na novinarsko pitanje koliko su tome doprineli “Parovi”, Ana kaže: “Ovim rijalitetom smo dokazali da takav TV sadržaj nije sinonim za blato, poniženje i jeftinu zabavu i niske strasti. Naš kasting nije mogao svako da prođe. Prvi smo pokazali da akademski građani mogu i žele da učestvuju u rijalitetu. Teza da se zlatom borimo protiv blata delimično je istinita. Imamo zlatne učesnike, podržavamo harmonične odnose među parovima i kroz igru i kreativnost približavamo atmosferu iz jedne vile običnom građaninu.”

Kako se u taj porodični koncept uklapa nedavna tuča i uvrede koje “akademski građani” upućuju jedni drugima: “U situacijama kada se na zabavama popije, neminovne su i situacije koje prelaze granicu dobrog ukusa. ‘Parovi’ traju više od 50 dana i puno je sati živog programa emitovano. Određene situacije i ponašanja nismo mogli da kontrolišemo jer je nemoguće. Afektna stanja, incidenti i uvrede nisu za program, ali forma rijalitija ne trpi umivanje sadržaja.”

O čemu brinu u TV Hepi: “Mi brinemo o deci i veliki deo dana posvećujemo najmlađima.” (“Press”)

Nataša Bekvalac,

pevačica, tokom nedavno pokrenute brakorazvodne parnice mnogo je propatila zbog agresivnih novinara i fotoreportera pa je sa kćerkom Hanom otišla na zimovanje: "Pokušala sam da se sklonim kada je sve ovo počelo, i da sačekam da sve splasne, ali nisam uspela. Samo sam sve novinare povukla na drugu teritoriju. Svaki korak nam je praćen, nismo mogli ni iz hotela da izađemo. Svaka majka će me razumeti. Konsultovala sam se i sa psihologom u Haninom vrtiću i ona mi je pomogla, rekla mi je da se ponašam normalno, da ne pravim rezove, ne sklanjam slike, ne cepam stvari." ("Blic Puls")

Andrija Era Ojdanić,

pevač narodne muzike, tvrdi da su suze Nataše Bekvalac u jednoj TV emisiji i sve u vezi sa njenim razvodom "odličan marketing": "Pored dobrog izgleda Nataša je tatina i mamina maza! Njena parola jasno glasi 'Ne volim te što si lep, već te volim za pun džep'.

Pošto je izdala CD koji najavljuje krah njihove ljubavi, morali su taj scenario i da sprovedu u delo. Nema ništa od njihovog razvoda, to je sve marketinški trik, ali i pored toga ona je jedna oštra i opasna žena, pa joj nije teško u bilo kojoj situaciji da zaplače." ("Press")

Mlađan Dinkić,

političar, u emisiji "Kažiprst" na pitanje novinarki da li se posle smenjivanja video sa Borisom Tadićem ili premijerom Cvetkovićem, kaže da je sa predsednikom razmenio "par SMS-ova": "Rekao sam mu samo da je bio zanimljiv dan i pitao sam ga kada ćemo da idemo zajedno na muziku, pošto obojica volimo da čujemo dobru muziku, pa čak i da zajedno pevamo. On mi je odgovorio da ima probleme sa Ahilovom tetivom i čim se to sredi, da ćemo se videti." ("Alo")

Miladin Kovačević,

ekonomista, savetnik Ekonomskog instituta u Beogradu, razgnevio je narod tvrdnjom da 375 evra u Srbiji vredi kao gotovo 1100 evra u Evropi i da Srbi jedu previše: "Kod

nas je simptomatična pojava rasipništva, pa čak i u hrani! Zavisnici smo od obilne i masne hrane, koja prilično košta. Daću vam primer Holandana – oni gala ručkom smatraju čorbicu i salatu s gauda sirom! A kod nas? Pogledajte kako ručaju siromašne porodice... Meso, iće, piće... To se gosti!"

Velja Ilić,

lider Nove Srbije, komentariše izjavu Miladina Kovačevića: "Kako ga nije sramota da tako nešto izjavi! Pa, razgovara li on sa svojim komšijama, prijateljima..."

Vidi li on kako ljudi žive?! Doživeli smo da nam dođu evropske cene i standard, a da primamo afričke plate! Taj Kovačević je ispušena muštikla koja je rušila koncesiju i eto šta nam je napravio. Ma, neću više da se nerviram zbog tog ekonomiste na izdisaju." ("Kurir")

Dane Stanojčić,

predsednik opštinskog odbora DSS-a u Vrnjačkoj Banji, uputio je javni poziv ruskoj balerini Anastasiji Voločkovoj da pristupi toj stranci: "DSS Vrnjačka Banja upućuje javnu ponudu i poziv ruskoj balerini Anastasiji Voločkovoj, koja je nedavno isključena iz članstva Jedinствене Rusije zbog 'slobodnih' fotografija, da dođe u našu Banju i pristupi DSS-u. Stranka bi dobila pojačanje, a ona ne bi morala previše da menja političku opciju."

Milovan Milošević,

predsednik Izvršnog odbora DSS-a, ovom predlogu je našao manu: "Ljudi imaju razne ideje, ovo je najneobičniji predlog koji smo dobili. Samo oni znaju zašto su to predložili. To nije realno jer, da bi se bavila politikom i imala pravo glasa, ona mora da ima državljanstvo Srbije. Mogla bi jedino da bude počasni član, ali to nije tema." ("Kurir")

U SUSRET 83. DODELI NAGRADA OSKAR

RADIO TELEVIZIJA SRBIJE
sa ponosom predstavlja

Direktan prenos dodele Oskara
Nedelja 27.02. od 01:00 na 1. programu RTS

Snimak dodele Oskara
Ponedeljak 28.02. u 21:00 na 2. programu RTS

ciklus filmova OSKAROVCI
25.02. do 04.03. na 1. i 2. programu RTS

Katanac za bol (Hurt locker)

Režija: Kathryn Bigelow
Oskar 2010. za najbolji film, režiju, originalni scenario,
montažu, zvuk, montažu zvuka

Kapoti (Capote)

Režija: Bennet Miller
Oskar 2006. za glavnu mušku ulogu

Biće krvi (There will be blood)

Režija: Paul Thomas Anderson
Oskar 2008. za glavnu mušku ulogu i fotografiju

Sladak život (La Dolce Vita)

Režija: Federico Fellini
Oskar 1962. za najbolji kostim

Engleski pacijent (The English Patient)

Režija: Anthony Minghella
Oskar 1997. za najbolji film, režiju, fotografiju, sporednu žensku ulogu,
kostim, montažu, scenografiju, originalnu muziku, zvuk

Kineska četvrt (Chinatown)

Režija: Roman Polanski
Oskar 1975. za najbolji originalni scenario

www.rt.rs/filmskiprogram

FILMSKI PROGRAM RTS

Vaša ulaznica u svet pokretnih slika

► **lisica i ždral**

piše: *Ljubomir Živkov*

Krizis žanra

Blago tebi, pišeš šta ti se čefne i još ti plate, vele moji drugovi koji do kletog dinara, kao i ja kad sam sa njima, dolaze svirajući muziku miliona, tj. pesme koje u jednoj sezoni obožava 89 odsto klijenata

Ali nije sve baš ni tako kako se sa strane zamišlja, ume sloboda da pokaže opako naličje – šta se pod milim bogom desilo, šta potresa ovu slobodarsku zemlju i njezin ne zna se na šta zapravo toliko ponositi narod? Ili bih radije opisao kako ministar policije dodeljuje pasoš ili neki drugi dokument majci dok mlade od dvoje njene dece puzi i ponavlja “deda, deda” te ga ljubazni domaćin mora fasciklom tobože čušnuti po peleni, ti ćeš meni deda, deda, to mi je samo prepričano, ništa, pisaću nešto drugo, evo, pretprošle noći opet moj auto zagrađen, pa milu mu pilulu, ima li vlasnik starog automobila prava na noćni život, mora li on pre ponoći da bude u prugastoj pidžami i sa kapom na glavi, ili može možda i on u iznenadnu šetnju, kao da je Kafkin junak, samo što potonji odlazi peške do prijetelja da bi video kako mu je, a neko možda isto to radi kolima?

Za dobrog novinara sve je tema, i koliko će vremena poslenicima noćnog kluba biti potrebno da izveste nemarnika (putnik nemarnik, nova kovanica), hoće li doći lično počinilac ili neko od personala, hoće li pasti ikakovo izvinjenje, ništa od mog plana, dolazi vlasnik, razmerno žustrim korakom (danju je pitanje časti hodati što sporije od kafića do kola) i kaže “mi se izvinjavamo”, ne znam na koga sve misli, ali moj zamysel da pišem o sebi kao o osobi pogrešno zamišljenoj, unekoliko može biti i potcenjenoj, propade!

Mogao bih o bricama, da, svaki put kad se podšišam sleduje mi pitanje: “Jeste li u penziji?” – “Nemam penziju, dapače, radim na nekoliko razboja, vi mi em naplaćujete punu cenu em mi stajete na muku.” Sutra će vam – ovo ne kažem naglas – doći Miloševićev ministar inostranih poslova, tu negde stanuje, pa ćete njemu dati popust, a penzija mu je jedno pet i po mojih plata! Komšija mi je i Karadžićev ministar informisanja, i on je redovno podšišan (dobro, ima lepšu kosu od mene i ide gologlav, kao i Miloševićev savetnik, isto komšija koji ima još lepšu kosu i frizuru kao neki umetnik) – ne znam da li i penzije zarađene u drugim državama imaju pred berberima isti pravni tretman zasnovan na prezumpciji siromaštva.

Jednom ću se obračunati i sa klijentima pekare koji prodavačicama govore “ti”: “Daćešmiiii, dve čabate...” Možda se lično znaju, kao ja kad odem u “Sky music” i tamo radi momak oženjen obdanišnom drugaricom moje čerke, svirao sam im i na svadbi, kasnije i na svadbi njegove tada već svastike, pa mu ja kažem “ti”, iako je on na dužnosti, ne, prodavačice peciva odgovaraju robko persirajući, jednom sam bio sam u pekari, bez drugih mušterija, bilo kulturnih bilo nekulturnih: “Da vas pitam: ili ja grešim, ili vam više od pedeset posto mušterija govori ‘ti’?”... “Mi mislimo da ih ima osamdeset posto”, tako znači, ko zna kad ću skupiti hrabrost da upozorim nekog uživo (“Šta tebe zabole, matori...”), ali se evo svima obraćam snagom pisane reči.

A da pišem o razlici između naših i američkih vozača gradskih autobusa? Tamo će dok autobus stoji na stanici šofer čekati svakog ko se pojavi u njegovom vidokrugu a rad je prevesti se, van stanice neće niko ni pokušati da uđe a neće niko ni od ovih iznutra pitati može li na semaforu majstor da mu otvori vrata... Ovde vozač stoji na stanciji sa još otvorenim vratima, vidi da neko isplaženog jezika trči ka njemu, sačeka još malo da ovaj ubrza, a onda mirno i elegantno zatvori vrata i pođe doklen ovaj razočarani i oznojeni udara po nečistim oknima i onoj gumi na vratima: stotine replika Pavla Vujisića koji Taška te neće da pusti na prednja vrata te neće da ga primi van stanice!

Što ne pišem o pretposlednjem “Utisku nedelje”? Gde su gošće bile Snežana Grubješić, Jelena Trivan i meni dotad nepoznata građanka za koju sam izjavio da je reklama SPS-a, da je to njihova Džulija Roberts i da još od vakt a one Dušanke nisu borci za socijalnu pravdu imali nekog tako lepog. E, potonjoj će se Grubješićka obraćati krajnje nekoaliciono, tako da će se socijalistkinja, kojoj je to u “Utisku nedelje” možda bio i debi, u porodično i partijsko okrilje vratiti sva ugruvana. Od predstavnice ekspertske partije pale su baš teške reči (“Jao, Dijana, dakle, stvarno. Nemojte, molim Vas...”), u jedan mah rečeno je i “Ma, nije valjda!”...)

Dačić se prateći Vukomanovićku na brisanome prostoru setio ranog sebe, ugledao takorekuć sebe, podmlađenog, na pragu karijere i u ulepšanoj, ženskoj verziji, uglavnom je već u drugoj pauzi za reklame telefonirao predsedniku Republike: “Onako kako Dinkić govori o premijeru, tako njegova desna ruka govori o mojoj desnoj ruci: kad Cvele planira da se uvredi, da lupi šakom o sto?” – “Ja kao psiholog isto mislim da je vreme za inicijaciju, da nekim simboličkim gestom premijer napokon uđe u čarobni i neuporedivi svet odlučivanja, neka dakle on sam, jer mu je prekipelo, otera kompozitora! Dinkić očit o ne može kao Josipović, i da komponuje i da bude prema svima tankočutan, neka ga znači vanpartijska ličnost svojevoljno i naprasno otera, a nas samo neka stavi pred svršen čin...”

Hteo sam da pokažem kako se stvara istorija, ali već na prvom istraživačkom koraku koncepcija mi se srušila: nije Vukomanovićka portparolka, nego potpredsednica, drugo, neke novine došle su nezavisno od mene na ideju da je Grubješićeva katalizator ako ne i uzrok Dinkićevog naglog smenuća...

Juče mi je bilo i drago što nisam ništa pisao, video sam na televiziji ministra u crnoj uniformi za specijalne situacije. U kriznom je štabu za prevoz našijenaca iz Libije, te zbog toga nosi jaknu sa nekoliko pari ukoso usećenih džepova, kao specijalci i oni opasni momci koji prate vozila banaka, ko je sada deda-deda, ako gledaš sa majkom moje gostovanje kod Maše, maleni dečake!

Kratak vodič kroz Fest

U kom si ti

Stigao nam je kraj februara, i sa njim, tradicionalno, novo izdanje Međunarodnog filmskog festivala FEST, koji će se ove godine po trideset deveti put održati od 25. februara do 6. marta, pod sloganom “U kom si filmu?”. U šest programskih celina (glavni program; “Hollywood”; “Evropa van Evrope”; “Evropa u Evropi”; “Panorama svetskog filma” i “Izabrani dokumentarci”, uz prateći program posvećen Nikolasu Reju) publici će biti prikazano više od 70 ostvarenja u Sava centru, Dvorani Kulturnog centra Beograda, Muzeju Kinateke i Domu omladine. Ovogodišnja selekcija pod novim festivalskim rukovodstvom, obiljem istaknutih imena i naslova obećava bolji festival nego što je to bio slučaj prethodnih nekoliko godina. Kao i svake godine, “Vreme” i ovoga put predlaže izbor od deset filmova koje vredi pogledati na predstojećem Festu. Svaki izbor nužno je ličan i subjektivan, a pored navedenih, svakako nećete pogrešiti ni ako pogledate film *Koriolan* (koji će imati čast i da otvori Fest), *Kraljev govor*, *Prelepo* maestralnog Aleksandra Inaritua, novi film Abasa Kjarostamija *Overena kapija*, *Med* prošlogodišnjeg berlinskog pobednika Semiha Kapanoglua, *U boljem svetu* izvanredne Suzan Bir, zatim naslove *Tri*, *127 sati*, *Crni labud*, *Cirkus Kolumbija*, *Sarin ključ*, *Autobiografija Nikolaja Čaušeskua*, *Hitler u Holivudu*, odličan dokumentarac o Dejanu Rambru Petkoviću *O Gringu* ili ubedljivu analizu nastanka finansijske krize *Globalna kriza*. Uživajte u svetkovini filma.

Čovek zvani hrabrost
braće Koen

Kao i svake godine, “Vreme” i ovoga puta donosi izbor od deset filmova koje vredi pogledati na predstojećem Festu

ČOVEK ZVANI HRABROST

► Režija: Itan i Džoe Koen

Itan i Džoe Koen su možda najredovniji “gosti” Festovih selekcija. S pravom. Kreativni scenarističko-rediteljski porodični tandem jedan je od onih koji hteli – ne hteli morate ubaciti u svaki spisak ove vrste. Njihov rad verujemo da ne treba posebno predstavljati našoj publici. Sijaset odličnih naslova specifičnog senzibiliteta i poetike, manje ili više zainteresovanih za interakciju s gledaocem, sa začudnim, nekonvencionalnim,

nesvakidašnjim, ponekad nekomunikativnim, svakako samodopadljivim, a neretko i samodovoljnim izrazom, te nadasve uvrnutim i bizarnim smislom za humor. Ponekad se čini da braća Koen filmove prave pre svega da zabave sebe, a ukoliko to korespondira i sa širim gledalištem, utoliko bolje. Tokom prošle godine, pored niza “konvencionalnih” priznanja, doživeli su da im jedan Žang Ji-mou načini omaž rimejkom danas već kulturnog filma *Krvavo prosto*, što nam je dobro došlo da se podsetimo kako njihova blistava karijera

traje već tri decenije. U vesternu *Čovek zvani hrabrost*, rimejku istoimenog klasika s kraja šezdesetih, nominovanom za čak deset Oskara, uparuju Meta Dejmona, Džoa Brolina i Džefa Bridžisa, koji je prošle godine najzad osvojio Oskara za najbolju ulogu (u odličnom *Ludom srcu*). Bridžis ovde igra žestokog momka Rubena Koburna, “pevca”, koji, angažovan od devojčice kojoj je ubijen otac kreće u poteru za plaćenim ubicom Tomom Čejnijem. Da li će uspeti da nadmaši Džona Vejna u dojučinjoj roli, ostaje nam da vidimo.

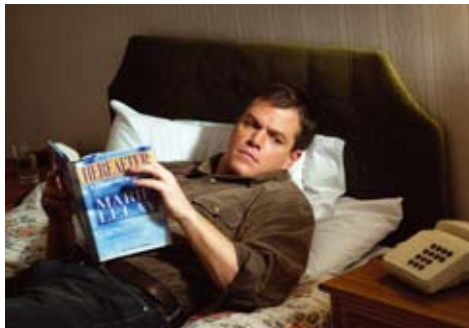
filmu?

DRUGI ŽIVOT

► Režija: Clint Eastwood

Poslednji mohikanac zlatne generacije Holivuda, neuništivi Clint Eastwood, i ove godine će se predstaviti publici Festa, novim filmom *Drugi život*. Nakon što bi gotovo ili bukvalno svako u njegovom dobu odavno *okačio kameru o*

klin i posvetio se zasluženom odmoru i bezbrižnim reminiscencijama o više nego zapaženoj karijeri, Eastwood kao da predstavlja otelotvorenje *credo quia absurdum* teze o tome kako život zapravo počinje u sedamdesetoj. Obogaćen neprocenjivim zanatskim i životnim iskustvom, kao da tek sada pronalazi svoju pravu vokaciju i doslovce neverovatnom energijom gotovo svake godine izbacuje jedno izuzetno ostvarenje do drugog. Podsetite se samo spiska naslova koje Eastwood kao reditelj potpisuje nakon ulaska u osmu deceniju: *Svemirski kabojevi*, *Krvavi posao*, *Mistična reka*, *Devojka od milion dolara*, *Zastave naših očeva* & *Pisma sa Ivo Džime*, *Zamena*, *Gran Torino*, te najzad modernu hagiografiju Nelsona Mandele *Nepobedivi*. Iako bi se eventualno moglo prigovoriti kako je možda – pa i u festivalskim selekcijama i ovakvim novinskim izborima iz iste – vreme da se ustupi mesto nekom mlađem, dok god ovaj mrgudni starac bude u stanju da snima ovakve filmove kakav je i *Drugi život* (snažan, ubedljiv igrokaz koji tematizuje *smrt* i *priključenja* kao i ono što dolazi posle nje), oni će i dalje biti prisiljeni da čekaju svoju priliku sa klupe za rezerve, i uče koliko mogu, kad im je već dopala takva privilegija. Dobro zdravlje inspektore, na mnogaja ljeta!

UPOZNAČEŠ VISOKOG, CRNOG MUŠKARCA

► Režija: Vudi Alen

Slično Eastwoodu, ali sa drugog kraja svetonazornog, ideološkog i izražajnog spektra, stiže nam još jedno delo neumornog Vudija Alena *Upoznačeš visokog, crnog muškarca*. Nepreporna legenda njujorške scene, tek nekoliko godina mlađi od svog gorepomenutog kolege glumca i režisera, predstavlja nam se prošlogodišnjim hitom, 45. (slovima: četrdeset petim) filmom koji potpisuje kao režiser. Nažalost, i ova puta bez njega u glavnoj ulozi, što se ponavlja još od filma *Scoop* iz 2006. godine. Autor kulturnih *Annie Hall*, *Menhetn*, *Pucnji na Brodveju*, *Uzmi pare* i *beži* i mnogih drugih, ovaj *mali-veliki čovečulja* i apologeta savremene neurotične individue, i ovde ostaje dosledan

sebi, potvrđujući tako osnovnu liniju napada onih koji nisu ljubitelji njegovog opusa, kako čitavim tokom svoje plodne karijere zapravo snima jedan te isti film, varijabilno pokatkad razrađen novijim i duhovitijim oporim dijalozima svojih karakterističnih protagonista, sve od reda neostvarenih mladih, sredovečnih ili starijih muškaraca, nerealizovanih intelektualaca, umetnika i ljubavnika, frustriranih na više načina, ali uz to i te kako voljnih da svoju muku i sveskoliko nesnalaženje svakom zainteresovanom, po mogućnosti naširoko i epski, verbalno elaboriraju, na oduševljenje poklonika i zgražavanje onih koji mu nisu skloni. Ovaj film se tematski direktno naslanja na prethodni *Šta god prolazi* i kroz seriju brojnih i sumanutih preokreta, dva bračna para pokušavaju, kao i uvek kod Alena, da se ogrebu za neki komadić lične sreće. Uglavnom im to, tradicija se i ovde poštuje, neće poći za rukom, ali obilje dobrih dijaloga i lucidnih dosetki, dovoljan su razlog da ovaj ne propustite.

NASILJE

► Režija: Takeši Kitano

Dalekoistočna kinematografija, naročito (ali ne isključivo) japanska i južnokorejska, već godinama je u žestokoj ekspanziji, na svim meridianima. I to sasvim zaslužno. Na ovim prostorima ima neuobičajeno značajan broj poklonika, što je doskora bi(va)lo prepoznato i u direkciji Festa, tradicionalnim uvrštavanjem u festivalski izbor programske celine pod nazivom "Fantazija". Ove godine će ta celina izostati iz programa, ali to ne znači da će njihovi ljubitelji ►

ostati uskraćeni. Ako se moramo odlučiti za jedan film među njima, to će svakako biti novo ostvarenje *Nasilje*, za mnoge kultnog autora Takešija Kitana, koje – sam mu naslov govori – elaborira najčešću i, ruku na srce, najdražu komponentu većine filmova koji nam s tih prostora već izvesno vreme stižu. Ovde imamo jedinstvenu privilegiju da zavirimo u hermetičan svet japanske mafije (čije ime su nekada, ako nas sećanje ne vara, za svoju navijačku grupu odabrali simpatizeri kruševačkog Napretka), sa sve onim virtuosnim, stilizovanim prizorima brutalnog nasilja, tako dragih poštovaocima ove vrste sedme umetnosti. Njima uostalom nije ni potrebno dodatno predstavljati autora *Brata*, *Zatoičija*, *Sonatine* ili *Lutki*. Jakuze ili koza nostra, odlučite sami.

IRSKA RUTA

► Režija: Ken Louč

Još jedan veteran na listi onih čije filmove standardno ne treba preskočiti, stari poznanik festovske i srpske publike, engleski sineasta Ken Louč donosi nam svoje novo ostvarenje *Irska ruta*. Čitavog života dosledan sebi i svojim ličnim (čitaj: filmskim) preokupacijama, on je jedan od onih autora koji su, iako nikada u prvom planu, uvek tu negde. Daleko od skupih produkcija, megalomanskih projekata, modernog pristupa, jeftinog glamura i crvenog tepiha, uvek na strani malog čoveka, Louč je aktivista koliko i filmađizija, njegovo levičarstvo je iskreno i nepodeljeno, zbog čega su njegovi radovi ponekad (dis)kvalifikovani kao pamphletski. A i nedavno je podržao Asanžu. Nakon što smo prošle godine na Festu gledali simpatičan, ali ne preterano kvalitetan *Tražeći Erika* o francuskom čarobnjaku u kopačkama Eriku Kantoni kao *neočekivanoj sili koja se iznenada pojavljuje i rešava stvar* u životu prostodušnog i anonimnog sredovečnog imenjaka, ovim filmom koji prati sazrevanje prijatelja Fergasa i Frenija, od ranih liverpulskih dana do pogibije jednog od njih na iračkom ratištu, vraća se na liniju svojih najslavnijih ostvarenja poput

Moje ime je Džo ili *Za zemlju i slobodu* ili možda još pre *Vetar koji nije ječam*, za koji je ovenčan Zlatnom palmom u Kanu. Za sve one koji misle da je život borba više od bilo čega drugog.

NEGDE

► Režija: Sofija Kopola

A sada nešto sasvim drugačije. Mlada žena slavnog prezimena, u tom tako tipično muškom poslu, što je više kuriozitet, nego vetar u leđa, i više opterećenje očekivanjima i neizbežnim poređenjima sa ocem Frensisom Fordom, nego poligon za slobodnu i neopterećenu demonstraciju raskošnog talenta; nekadašnja supruga kolege Spajka Džounza i devojka takođe kolege Kventina Tarantina, opet je uzburkala ionako hronično nemiran svet sedme umetnosti. Sofija Kopola, autorka nesumnjivo snažnog i osobenog senzibiliteta, ovogodišnji je (za neke skandalozni) pobednik Venecije, što je od strane onih koji je ne vole zlonamerino isticano kao "sukob interesa" predsednika žirija, gore pomenutog Tarantina, za kojeg je upravo očekivano da uradi ono što se od njega ne očekuje, i koji je kontroverznom odlukom koliko pomogao toliko možda i odmogao daljoj recepciji filma. Nakon u nagoveštaju odličnih, ali ne do kraja dorečenih, *Izgubljeni u prevodu* i *Marija Antoaneta*, u filmu *Negde* ona varira poslednjih godina, od Džarmuša pa do Vendersa i inih, relativno čest motiv naknadnog suočavanja sa (dakako vlastitim) detetom. Džoni Marko je prilično uspešan glumac, koji

sebi može da priušti Ferari, mada je odavno izgubio osećaj za *feeling* kuda je krenuo i šta zapravo želi od života, izgubljen i besciljan, sve dok u njegov život ne uđe jedanaestogodišnja ćerka Kleo – nakon čega više ništa, pogađate, neće biti isto. Atmosfera veoma slična *Lost in Translation* zapravo je milje koji sama Kopola – silom "privilegije" sopstvenog odrastanja u takvom okruženju – izuzetno dobro poznaje, i jednako tako, suptilno i u seriji sporih koraka, dočarava i portretiče.

JOŠ JEDNA GODINA

► Režija: Majk Li

Osobnog autorskog rukopisa, Majk Li je jedan od retkih autora čije ostvarenje možete prepoznati već u njegovim prvim kadrovima, pa ni *Još jedna godina* u tom pogledu ne predstavlja nikakav izuzetak. Poput svojih kolega Sema Mendesa, prilježnog hroničara američke srednje klase ili Kena Louča, zemljaka koji svoj rad posvećuje britanskoj radničkoj klasi, dobitnik kanske Zlatne palme za *Tajne i laži* iz 1996. godine (i) ovde ponovo ponire u istinsku, ponekad naizgled banalnu svakodnevicu običnih žitelja evropskog severnog ostrva, pronalazeći bitne univerzalne istine iz pojedinačnih partikularnih sudbina podneblja koje najbolje poznaje. Film je podeljen u četiri odvojene celine, koje predstavljaju isto toliko godišnjih doba, u okviru jedne kalendarske godine. U središtu pažnje ove kamerne porodične drame je vremešni bračni par, inventivno duhovitih imena – Tom i Džeri! – koji je uistinu idealan prototip savršenog privatnog i poslovnog života, bez vidljivih tenzija i trzavica. Više od ostalih, u filmu se naročito ističe izuzetna, Oskara vredna interpretacija omiljene Lijeve glumice Lesli Menvil, u ulozi psihotično-kompulsivne alkoholičarke Meri. Kao i kod većine ostalih reditelja iz naše preporuke, ako volite filmove Majka Lija, uživaćete i u ovom, a ako pak niste njegov ljubitelj, slobodno ga zaobiđite u širokom luku.

NEPRIJATELJ

► Režija: Dejan Zečević

Dugo očekivani novi film Dejana Zečevića, poznatog po svom interesovanju za čisti

žanrovski film, svoju premijeru imaće upravo na ovogodišnjem, trideset devetom izdanju Festa, i to na samom zatvaranju festivala. Pri čemu se usrdno nadamo da će nadmašiti prilično skromne autorske domete prethodnih nekoliko domaćih ostvarenja prikazanih u skorašnjim završnicama Festa. Posle uspešnih, čak i komercijalno zapaženih *TT Sindroma* i *Četvrtog čoveka*, kao žanrovski jasno opredeljenih filmova, u *Neprijatelju* Zečević pokušava da se i sam osvrne na filmski popularnu temu proteklih balkanskih ratova, koja, iako prilično često eksploatisana, nije rezultirala i odgovarajućim kvalitetom. Film smešten u vreme zaključivanja Dejtonskog sporazuma, prati sudbinu jedinice za demontažu mina, na predelima legendarne (ne samo bulajićevske) Kozare, gde će grupa, sasvim neočekivano, a kako drugačije, pronaći zazidanog živog čoveka. To će poslužiti kao poligon za rašomonsko projektovanje sopstvenih sadržaja. Prostor za defilovanje svih sila iracionalnog će biti širom otvoren, sa primesama ljubavne priče i snažnom antiratnom porukom.

MAJKE

► Režija: Milčo Mančevski

Kao jedan od pretpostavljenih vrhunaca predstojećeg Festa, svakako treba obratiti pažnju na novi film jednog od globalno najbitnijih regionalnih autora u protekle dve decenije. Nakon izuzetnih *Pre kiše*, *Prašine* i *Senki*, pred beogradsku publiku stiže novo ostvarenje *Majke* makedonskog reditelja Milča Mančevskog. Svestrani umetnik, stari znanac ovog festivala, vrhunski poznavalac filmskog zanata, možda će biti i najvažniji gost ove godine. Iako živi i radi u SAD, Mančevski nikako ne zaboravlja naše poluostrvo i ne usteže se od njegovog predstavljanja široj publici, naročito insistirajući na brojnim kontrastima između arhaične balkanske i moderne zapadne civilizacijske paradigme, uzdržavajući se od svakog nepotrebnog i licemernog

moralisanja. Umešno i delikatno otvaranje kontroverznih istorijskih tema i ovde jamči prvoklasan kinematografski doživljaj. *Majke* su sastavljene od tri priče koje se odigravaju u tri različita grada, a koje povezuje treća, dokumentarna, o misterioznoj smrti velikog broja sredovečnih žena koje ubija serijski ubica iz Kičeva. Film i autor od kojih (uvek) treba imati velika očekivanja i koji zaslužuju da se, pri veoma oštroj konkurenciji, nađu u jednom ovakvom užem izboru.

KARLOS

► Režija: Olivier Asajas

Između nekoliko veoma zanimljivih, društveno angažovanih ostvarenja, odlučili smo se za francusko-nemački film *Karlos* Oliviera Asajasa, gotovo trosatno delo koje tematizuje *razvojni put*, uspon i pad možda najpoznatijeg teroriste druge polovine prošlog stoleća. Nakon što je naša publika prethodnih godina već imala prilike da uživa u izvanrednim filmovima srodne problematike, poput italijanske sage o brutalnom ubistvu Alda Mora *Dobro jutro, noći*, zatim evokacije "podviga" nemačke organizacije *Slučaj Bader-Majnhof* (viđenih na Festu), ili fascinantne na Slobodnoj zoni predstavljene biografske priče "đavolovog advokata" *Advokat terora* Žaka Veržesa (inače i advokata samog Karlosa, na više načina s njim povezanim) – ovaj film prati više nego živopisan Lik & Delo ikone ekstremne levice iz tog perioda Iljiča Ramireza Sančeza, poznatiji kao "Karlos". On će pokušati da pruži odgovor na zanimljivo moralno pitanje: ima li i zločinac pravo na sopstveno dostojanstvo, naročito kada je tanka crvena linija koja razdvaja teroristu od borca za slobodu tako suptilno neuhvatljiva, na različitim mestima, od različitih analitičara, u različita vremena, što nam je još u *Advokatu terora* tako otvoreno nagovešteno. Sumnjamo da će vam ta tri časa biti i za trenutak preduga.

Dejan Petrović

JUGOSLOVENSKO
DRAMSKO
POZORIŠTE

MART 2011.

Velika scena „Ljuba Tadić“

2	Sreda u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC
4	Petak u 20.00	SKAKAVCI
5	Subota u 20.00	KOKOŠKA
7	Ponedeljak u 20.00	KOKOŠKA
8	Utorak u 20.00	METAMORFOZE
9	Sreda u 20.00	IZ JUNAČKOG ŽIVOTA GRADANSTVA
10	Četvrtak u 20.00	SKAKAVCI
13	Nedelja u 20.00	ROBENI U YU
14	Ponedeljak u 20.00	TARTIF
15	Utorak u 20.00	IZ JUNAČKOG ŽIVOTA GRADANSTVA
16	Sreda u 20.00	ŠINE
18	Petak u 20.00	TAKO JE MORALO BITI
19	Subota u 20.00	DON KRSTO
23	Sreda u 20.00	METAMORFOZE
24	Četvrtak u 20.00	KANDID ILI OPTIMIZAM
25	Petak u 20.00	ROBENI U YU
26	Subota u 20.00	ŠUMA
27	Nedelja u 20.00	IZ JUNAČKOG ŽIVOTA GRADANSTVA
29	Utorak u 20.00	ROBENI U YU
31	Četvrtak u 19.00	PLATONOV gostuje SNG Ljubljana, Slovenija

Teatar „Bojan Stupica“

1	Utorak u 20.30	HADERSFILD
3	Četvrtak u 20.30	HADERSFILD
5	Subota u 20.30	ŠVABICA
8	Utorak u 20.30	ELIJAHOVA STOLICA
10	Četvrtak u 21.00	ŠVABICA
12	Subota u 20.30	SANJARI
14	Ponedeljak u 20.30	FEDRINA LJUBAV
15	Utorak u 20.30	ELIJAHOVA STOLICA
16	Sreda u 20.30	PROTIVE PUJ ČAJ gostuje Šabačko pozorište
17	Četvrtak u 20.30	ZAPISI IZ PODZEMLJA
19	Subota u 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
23	Sreda u 20.30	BUBA U UHU
25	Petak u 20.30	HADERSFILD
28	Ponedeljak u 20.30	BUBA U UHU
30	Sreda u 20.30	KAD SAM BIO MRTAV gostuje SNG Ljubljana, Slovenija

Studio JDP

6	Nedelja u 20.30	HISTERIJA
7	Ponedeljak u 20.30	ZA SADA NIGDE
21	Ponedeljak u 20.30	PRAVILA PONAŠANJA U MODERNOM DRUŠTVU
22	Utorak u 20.30	POLIGRAF
24	Četvrtak u 20.30	HISTERIJA
25	Petak u 20.30	POLIGRAF
26	Subota u 20.30	BITI ILI NE BITI ŽENA, gostuje Akademija umetnosti, Beograd
29	Utorak u 20.30	KONCERT Operski studio FMU
30	Sreda u 20.30	DRAGI TATA

Gostovanja

11	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE	Čačak
21	MLETAČKI TRGOVAC	Prolećni festival (Budimpešta, Mađarska)

Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50, 011/2644-447, 3061-957
www.jdp.rs
Blagajna radi od 10 do 13 časova i od 18h do početka predstave,
nedeljom od 18h do početka predstave,

Gluma od milion dolara

Foto : Milovan Milenković

“Devedesetih sam ušao u pozorište da bih pobeđao od života koji me je plašio. U pozorištu sam našao paralelni svet, bolji, tamo sam pobeđivao svoje strahove i javno govorio svoje stavove. Zato kad me sad pitaju da li se bavim politikom, ja kažem: da, naravno da se bavim. Čovek koji je igrao Raskoljnikova, Stavrogina, Leonea, naravno da se bavi politikom”

NIKOLA RISTANOVSKI, PRVAK Makedonskog narodnog teatra u Skoplju, igra Ahmeta Nurudina u *Dervišu* i *smrti* i Leonea u *Gospodi Glembaj*, predstavama beogradskih pozorišta – Narodnom i Ateljeu 212. Za ulogu derviša Nurudina dobio je deset nagrada na festivalima u Srbiji, pa i Sterijinu nagradu, nagradu “Raša Plaović” i “Zoran Radmilović”, više nego što je za jednu predstavu dobio ijedan njegov savremeni ovdašnji kolega. Nurudin mu je doneo popularnost, a Leone – još veću.

Nikola Ristanovski, rodom iz Češke, dvadeset godina glumi u pozorištima Skoplja, u Podgorici i na filmu. Nepozorišna publika u Srbiji je mogla da ga vidi u TV seriji *Vratiće se rode* i u filmu *Montevideo*.

“VREME”: Vas je srećom “otkrio” Egon Savin, reditelj *Derviša*. Sigurno je da u okruženju ima još glumaca čije bi gostovanje u prestonici donelo obostrano zadovoljstvo, međutim, priče da je razmena ljudi iz različitih sredina neophodna, uglavnom su samo priče, ništa se ne pomera.

NIKOLA RISTANOVSKI: Ja sam sa Egonom prvi put radio u Skoplju, *Derviš* nam je treća predstava. Zašto ljudi, kvaliteta radi, ne sarađuju – ne znam. Znam samo da novac nije prepreka. Prvo, u poređenju sa drugim delovima kulture, pozorište nije skupo, a drugo, para je uvek bilo samo ih treba pravilno usmeriti. Razmena ljudi, ideja, talenata, pitanje je želje, volje i energije. Ko zna koliko ima vrednih ljudi, a

da nikad neće biti otkriveni! Kakva šteta! Inače, što se razdaljina tiče, na Balkanu je sve bliže, a tako daleko. Samo na Balkanu 400 kilometara predstavlja udaljenost između Zemlje i Meseca. Verovatno me zato svi pitaju kako uspevam da igram jednog dana u Beogradu, a drugog u Skoplju. Nije danas ništa jednostavno i ne može se sve gledati očima komoditeta. Mada, s obzirom na to koliko vremena provedem putujući, ima se utisak da živim u Kanadi, a ne u Skoplju. Sve bi bilo drugačije kad bi neko imao interesa da napravi dobar put. Beograd–Skoplje je 440 kilometara, to je dva i po sata vožnje dobrim kolima! Ili, kad bi postojale brze pruge Balkana! Da je dobre komunikacije, na Balkanu se ne bi desilo ništa od onog

što se desilo. Ne bi bilo gluposti, a bilo bi razmene: kreativne, ekonomske, svakakve. Eto, ja tako mislim o razdaljinama.

Moguće da se razlozi koje navodite odnose i na činjenicu da se ovde nedovoljno zna o makedonskom teatru, šta se tamo igra, na koji način, da li su vaše predstave skupe... Zna se samo kako pišu i režiraju Dukovski, Popovski, Unkovski i drugi makedonski autori beogradskih predstava...

Kad mislim o teatru mislim, o ljudima, a ne o pravcu ili aktuelnoj fazi repertoara. Pojave se ljudi ili ekipe, naprave živo pozorište, stvore epohu, nije se ona sama stvorila. Zato ni ja ne umem da opišem sadašnji makedonski teatar, a mogu ljude. A novcem se nisam nikada bavio, mada stalno slušam da ga nema dovoljno. Ja mislim da je takav stav pogrešan. Na početku karijere sam shvatio da je najgluplje ako glumiš "malo novca", mora se stalno glumiti "milion dolara". Onda i najskromnija predstava izgleda kao najbogatija. Eto, to je jedini aspekt novca u vezi pozorišta koji me zanima.

U vašoj biografiji piše da ste odigrali oko 2000 predstava. Da li to znači da je Makedonija deficitarna u glumcima, ili da svi reditelji hoće vas?

Koliko ja znam, sad imam i više od 2000 predstava. Posle fakulteta mnogo sam igrao. Slučajno se desilo da sam išao iz predstave u predstavu, videlo se da mogu da ponesem teret, a rediteljima je najlakše da tovar konja koji neće da padne – to je njihov humanistički rakurs na glumce. Šalim se, naravno. Jednostavno, imao sam potrebu da radim, ljudi su bili zadovoljni kako radim, i desilo se da sam već u prvoj deceniji odigrao sve što se moglo odigrati u svetskoj dramaturgiji. U poslednje vreme podredio sam skopski repertoar predstavama u Beogradu i Podgorici, pa u Makedonskom narodnom teatru igram samo *Bure baruta* Dukovskog i Nušićevo *Sumnjivo lice*.

Početak saradnje između Narodnog pozorišta i Makedonskog narodnog teatra bilo je gostovanje predstave *Derviš i smrt* u Skoplju. Da li ima razlike u percepciji ove predstave u ta dva grada? Kako vas je vaša publika primila kao gosta?

Ja mislim da su oni ponosni na mene. Pozorišna publika je jedna nacija, verovatno zato pozorište i traje toliko vekova. Zajedničko poimanje emocija, ista osećanja. To je razlog zašto ljudi dolaze u pozorište – da budu zajedno. Pozorište je jedino mesto na svetu gde su ljudi zajedno. Nije to ni bioskop, ni posao, a često

ni kuća. Podsvesna potreba da budu zajedno ih tera da dolaze u pozorište, da nešto zajedno dožive i razmene energiju. To je dragoceno i jedinstveno. Pozorišna publika je jedno svetsko udruženje. Eto, tako ja mislim o tome.

Izjavili ste da iz pozorišta posle predstave izađete očišćeni od svih loših stvari. Pozorište je i vama, kao što kažete da je i publici, terapija?

Sad, s ovom pameću, znam da sam devedesetih ušao u pozorište da bih pobegao od života koji me je plašio. U pozorištu sam našao paralelni svet, bolji, tamo sam pobeđivao strahove, javno govorio svoje stavove. Zato kad me sad pitaju da li se bavim politikom, ja kažem: da, naravno da se bavim. Čovek koji je igrao Rascoljnikova, Stavrogina, Leonea, naravno da se bavi politikom.

Da li ste imali strepnju kako će beogradska publika prihvatiti Krležine *Glembajeve*?

Razmišljam o okolnostima u kojima živim dok ne počnem da spremam ulogu. Posle toga razmišljam samo o kontekstu u kome je taj lik. Njegova biologija postane moja biologija, dalje od toga ne vidim. Ne vidim kako Leone Glembaj izgleda u ovom društvenom trenutku, ne zanima me. Ja stvaram svoje društvene uslove, svoje ljude na sceni, i ne zanimaju me drugi. *Glembajevi* su intimna porodična drama, i ljudi zbog toga dolaze na tu predstavu, a ne zbog društvenog konteksta u kome se igra. Šta je *Derviš*? Porodična drama. Da li ljudi dolaze na tu predstavu da prepoznaju osudu sistema i odnos intelektualca prema sistemu? Ne! Nurudinu je ubijen brat – zato dolaze! Da dožive katarzu zbog nečega što i sami osećaju i prepoznaju. Na svakom izvođenju *Derviša* osećam da ljudi saučestvuju sa Nurudinom. Oдавно sam prestao da razmišljam o predstavi kao o dobroj ili lošoj, ja ne razumem šta je to "dobra predstava". Postoje drugi parametri koji su izvan dobrog i lošeg. Kad sam kao dete gledao filmove, pa za neku scenu kažem "tačno je tako", e to je – to. Kad se neka istina na sceni poklopila sa mojom istinom, to ja zovem – tačno. Zato gledam na predstave kao na tačne i netačne. To je moja podela.

I Nurudin i Leone se prvo nadaju da će promeniti svet na dobro, ali na kraju postaju deo onog sveta protiv koga su se pobunili. Takođe, obojica su misleći ljudi, obojica zbog toga stradaju. Šta je naravoučenije?

Zato je Hamlet – Hamlet, zato što nema odgovora. Kako odgovoriti na njegovo pitanje? Biti? Ili – ne biti? Zašto ja nikada u pozorištu

nisam hteo da budem Hamlet? Zato što me frustrira ta njegova dilema, nerazrešiva. Hamlet ima sukob u sebi, nerešiv. Šta bi se desilo da je Leonea voleo otac? "Ničeg ne bi bilo", što bi rekao Nurudin. "Ni Hasana, ni ove moje noći poslednje." Ali, nije ga voleo. I tu je praišvor, razlog pozorišta. Šta bi bilo da Nurudin i Leone nisu bili misleći ljudi? Pa ništa, ne bi bilo drame. Njihov problem nije, međutim, to što razmišljaju, nego to što i osećaju. Misli je strašno ako se i oseća. Tako počinju *Glembajevi*, sa Kantovim stavom da postoje dva stabla ljudske spoznaje, razum i osećanje, koja proizlaze iz jednog – iz mozga, jer sve je mozak. Osećanje ne dolazi od srca, kako se govori, srce je samo pumpa, osećanje dolazi iz mozga. I zato, kada govorimo o mozgu, mislimo i na mišljenje i na osećanje. E sad, zašto je gore ako onaj koji misli i oseća? Zato što ako samo misliš, ti možeš to što misliš da ne izgovoriš, možeš da sakriješ, ali osećanje ne možeš da sakriješ. Ne možeš da pređeš preko osećanja da te otac ne voli, ili da ti je brat ubijen! Ne možeš! Kraj! I to je tvoja drama! Svi vidimo šta je oko nas, vidimo da je u toku globalna dehumanizacija čoveka, a ne samo društva. I zato je pozorište spas, jer ono može da dobaci osećanje. Neko kaže: dosta mi je pozorišta, ono je dosadno, tamo se samo nešto preglumljuje, rijaliti je prava stvar! Pa ipak, i on će doći na predstavu, zato što mu treba osećanje, zato što ga češe. Rijaliti mu nikad neće dati ono što će dobiti u pozorištu!

Pominjete preglumljavanje na sceni: kritičari su u vašoj glumi isticali upravo suprotno – uverljivost i istinitost. Kako se to radi?

Ja moram prvo sam sebe da slažem na sceni, što je najteže. Kad sam sebi poverujem, onda ne brinem za sve ostale. Verovatno je to moj motor: ubediti samog sebe da sam to što radim i osećam u tom trenutku – ja. To jeste najteži način, ali je najsigurniji: možeš da budeš loš, ali nikada nećeš biti netačan. Eto, tako ja radim. Ako nekad naučim drugačije, onda ću drugačije da glumim.

Na šta pomislite u trenutku između kraja predstave i aplauza?

Sećam se da sam na *Glembajevima*, kad su se završili, pomislio: "Uh, kraj. Dobro je." Eto to. I ništa više. A onda, kad osetim aplauz, nekako sve ostalo bude manje važno zato što osetim da sam te večeri, tu u pozorištu, ostavio deo sebe. Pomislim: "Dobro je, desilo se ono što sam i planirao da se desi. Dobro je. Sad mogu da imam slobodno večer za svoje prijatelje i porodicu."◀

Sonja Ćirić

Čudo svakidašnjeg

“Uvek sam više bio za gerilske, uzbudljive stvaralačke akcije nego za kozmetiku, profi ekipu i čekanje na budžet da bi počeo nešto da radiš. Uz to, radije izvirujem kroz prozor da vidim šta se dešava, nego da gledam televiziju”

Foto: Marija Đorđević

UKOLIKO VAS INTERESUJE kulturna produkcija u ovoj zemlji, verovatno je da već znate neka od glavnih imena koja su obeležila scenu u različitim oblastima. Postoje “imena” kada je u pitanju film, “imena” u oblasti likovnih umetnosti, “imena” u književnosti i sve tako redom. Međutim, to ponekad može da bude zbunjujuće. Pre svega, neki od autora jednostavno upadnu u neki procep između kategorija. Zatim, u našoj sredini postoji i nešto kao paralelni svet, koji bi tek trebalo da bude otkriven od strane prosečnih konzumenata – svet više nego zanimljivih kreativaca. Iako su mnogi od njih istinski šampioni stvaralaštva, koji će možda obeležiti vreme u kojem živimo, njihovo ime, avaj, nećete naći u ukrštenim rečima. Nije redak slučaj da neki od aktera tog “paralelnog sveta” budu primećeni i prepoznati u inostranstvu pre nego u vlastitoj sredini. Mnogo toga o čemu smo upravo govorili na beogradskoj sceni ovaploćuje Miloš Tomić. Iako se prvenstveno bavi filmom, on sebe naziva *filmadžijom*, a ne režiserom. Iza sebe ima već tridesetak kratkih filmova, dokumentarnih, igranih, ili animiranih, koji uglavnom prevazilaze definicije ovih žanrova. Miloš Tomić je kreirao i petnaestak muzičkih spotova, za grupe Jarboli, Klopka za pionira, Repetitor, Noundo, kao i

video-klipove za češke grupe i izvođače – Trabant, Ridina Ahmetova. Ovaj *filmadžija* je veći deo svojih kreacija snimio uopšte ne upotrebljavajući filmsku kameru, već koristeći isključivo fotoaparati i tehniku stop trika, u kojoj svaka faza pokreta biva zabeležena fotografskim snimkom i zatim pokrenuta tokom montaže. Iako sam tvrdi da je stop-trik već postao moda u nekim krugovima, niko drugi se još nije dosetio da u jednom od filmova, sa takvom nežnošću, animira – žensku kosu. Njegov rad uvek štrči po tome što vrca idejama, i što deluje tako originalno, kao da je M.T. lično izmislio stop-trik.

U filmu *Pljunuti poljupcem*, glavni junak ne hoda, već ležečki klizi po asfaltu, posmatra rastinje kako pred njegovim očima niče na trotaru, zaljubljuje se u devojke koje prolaze i zagleda im pod suknje, i sve to deluje nekako stvarno i ubedljivo. I – što je ne manje važno, autor sve te sekvence animira sa lakoćom i humorom, dopuštajući da vizuelne senzacije traju tačno onoliko koliko je potrebno da zadrže vašu pažnju, a priznajte sebi koliko samo dosadni mogu da budu filmovi koji se pežorativno nazivaju “eksperimentalnim”.

PLES PLASTIČNIH KESA: Ipak, jedan od njegovih najčudesnijih filmova uopšte nije nastao

tehnikom stop trika, već tako što je oko kamere zabeležilo neprekidni kadar u kojem tri plastične kese “plešu” svoj balet na vetru. Rezultat je razoružavajuć. Zatekao sam sebe kako se nasmajem svaki put kada vidim ovaj film, vrhunsko ostvarenje žanra dokumentarne poetske komedije(!), čak iako su “glumci-plesači” samo tri neživa predmeta, koji izvode svoje baletske piruete pokrenuti isto tako beslovesnim meteorološkim prilikama. Istina je, plastične kese već decenijama lete beogradskim parkovima, ali je bilo potrebno da se pojavi baš Miloš Tomić i da, skoro se poigravajući, u tome sagleda neki dublji značaj i da kreira minimalističko remek delo.

Kada sam ga zamolio da ovo čudo objasni, naš *filmadžija* je poverljivim glasom objasnio: “Jednostavno, volim takva mala čuda iz svakodnevnog života i godinama ih pratim. Film je nastao bez ikakve stvarne pripreme, u okviru radionice koju je vodio Dušan Makavejev. On nas je isterao iz studija rečima: ‘Svi napolje! Idite na Kalemegdan, zadržite se tamo par sati, i vratite se sa filmom koji neće da traje duže od jednog minuta. Neka sve bude iz jednog kadra, bez ikakve montaže.’” I, to je to. Gde bi mi bio kraj kad bi me Makavejev tako svakog dana isterao na ulicu da snimam!”

Pitao sam Miloša Tomića – da li ovdašnjim umetnicima nedostaje pažnja i podrška medija?

“Mislim da je podrška srednje jačine sasvim dovoljna da bi moglo da uspe nešto što je kreacija koja je skromna, lična”, odgovara Miloš. “Slaba je vajda od pohvala. Veliki uspeh može mnogo toga i da pokvari, bar znam da bi u mom slučaju moglo tako da bude.

Kad god bi stvari u mojoj karijeri krenule ka ‘uspehu’, ja bih učinio nešto da se iz toga izvučem, i mislim da je dobro što je tako. Moj put je sporiji. Što se tiče podrške, mislim da bez podrške roditelja i bez, ponekad spasonosne, saradnje i pomoći svoje žene Marije, ne bih uradio ni pola toga. Neko vreme sam proveo u Pragu na magistarskim i doktorskim studijama, i tamo je sve dobro išlo, radio sam filmove sa ljudima koje sam mogao sam da izaberem, i sa kojima sam uživao da sarađujem. Odmah zatim tokom studija sam krenuo da gostujem po festivalima u svetu, tako da sam stigao i do gradova kao što su Buenos Ajres, Čačak, Hong Kong, Niš, Milano, Pančevo, Madrid, Berlin... Srećom, moji filmovi imaju lep život. Putuju, videli su belog sveta, druže se sa drugim dobrim filmovima, gledaju ih sa pažnjom neki lepi ljudi tamo u mraku. Gostujući po svim tim mestima shvatio sam da ono kako (i s kim) mi živimo ili, recimo, kako se oblačimo, nije i jedini (ni najbolji) način na koji to može da se radi. Sreo sam, na primer, ljude koji u svojim sredinama rade nešto na potpuno različit način, ponekad sasvim suprotan u odnosu na ono što je kod nas uobičajeno, a ipak sam se lično uverio da to može da bude sjajno, briljantno”...

ŽIVLJE I LUDE: Miloša Tomića sam zatekao nakon što se u Beograd, gde se sneg tek topio, vratio iz Barselone, gde je rukovodio filmskom radionicom. Još dok smo pripremali razgovor, pričao mi je o ideji koja mu je baš tog dana sinula. U stvari, shvatio sam da je na tragu još jednog miloštomićevskog detalja. “Odmah nakon puta sam krenuo na svoj uobičajeni trening borilačke veštine ving-čun. Kada sam se vraćao sa treninga, negde oko 23 h, čuo sam bubnjanje u olucima – sneg se topio i stvarao neobične zvuke. Doneo sam mikrofonski, postavio ga u oluk i krenuo sve to da snimam. Čuli su se zvuci, ponekad mi se činilo i da postoji ritam nalik na afrički (čuo sam, ne preteruje – *prim. aut.*), pravo malo čudo. Proveo sam noć muvajući se oko oluka u Drinčićevoj ulici, gde inače živim. Bio sam sav promrzao i vratio se kući iza ponoći. Planiram da te snimke pošaljem prijatelju kompozitoru koji živi u Barseloni, inače je poreklom iz Praga, zove se

Iz filma *Mamina literatura*

Iz filma *Glineni golub*

Iz filma *Arena la a*

SEĆANJE NA MIKROBA: Kadrovi iz spota grupe Repetitor

Vladimir Chab i radio je muziku za dva moja filma. Mislim da bi on mogao da prekomponuje te zvuke iz oluka i uključi ih u neko svoje muzičko delo.” Kako je bilo u Barseloni? “U Barselonu se uskoro vraćam zato što sam uspeo da dogovorim projekciju filmova i izložbu fotografija – biće to izložba zasnovana isključivo na obradi mojih porodičnih i fotografija nastalih u vojsci... Inače, dospeli smo i do jednog ranča nekih osamdesetak kilometara od grada, to je zapravo farma koju posećuju školska deca, tamo ih uče seoskim poslovima. Tu smo se zadržali dva dana, a prenočište smo platili tako što smo čistili kokošinje... Uh, nadam se da naslov ovog članka neće biti ‘Čistio sam kokošinje’, ali u stvari ja i supruga smo se odlično proveli, kao i naš devetnaestomesečni sin Dren, koji se igrao sa raznim živuljkama i prevrtao izmet od ćurki”...

Kako je onaj koji sebe danas ponekad zatekne u ulozi predavača, doživeo vlastito školovanje?

“U Pragu sam studirao multimedijalnu animaciju – u stvari, nije mi se sviđala ta reč, *multimedijalna animacija* – to zvuči kao neka prevara, kao pojam koji može da označava sve i svašta... Ipak, to je bilo zaista dragoceno iskustvo. Pre toga sam u Beogradu završio studije filmske režije, i uopšte nisam imao osećaj da ću nastaviti da se bavim ‘pravim’ filmom. Sećam se, tokom studija, posle snimanja školskih filmova vratim se tako kući, pokrijem se jorganom i shvatim da je sve to, taj zanat, nekako van mog sveta... I tada sam počeo da snimam frejm po frejm dok sam kreirao kolaže cepajući i kasapeći stare brojeve časopisa ‘Burda’... To je već bilo nešto življe i luđe. Od mame sam uzimao stare primerke ‘Burde’ i bušio ih kako bih došao do slika koje se nalaze unutra, i tako pronalazio čudne vizuelne kombinacije... To je stvaralo osećaj da sam se udubio u čitavu stvar, praktično sam dodirivao i oblikovao rukama film, umesto da samo ‘režiram’ kao

u školi... Taj film, *Mamina literatura*, prvi put je bio prikazan 2001. godine na Oktobarskom salonu, u okviru selekcije pod nazivom Autodidakt, koju je vodio Saša Marković Mikrob, prikazavši rad petorice čudaka koji svoju veštinu nisu naučili u školi, i koji možda ni životnu školu nisu izučili kako treba”...

O MIKROBU: Multimedijalni umetnik i ulični mislilac Saša Marković Mikrob bio je jedan od simbola te “drukčije” scene. Nakon njegove prerane smrti, 2010. godine, stiče se utisak da je ovdašnja sredina, preokupirana vlastitim himerama, jedva i zabeležila njegov nestanak. “Upravo montiram film koji će biti posvećen Mikrobu”, nastavlja Miloš. “Film neće biti patetično prisećanje – slučajno se desilo da me je on pozvao, nekih pola godine pre nego što je umro, da zabeležim jedan kadar za izložbu koju je pripremao. Ali kada sam video kako je to zanimljivo i smešno kada Mikrob sa svojim prijateljem

Зашто је појединцу тржиште пријатељ, а држава противник?
 Зашто се мењају цене?
 Зашто долази до nestašница?
 Да ли цене зависе од трошкова или понуде и тражње?
 Да ли потрошачи имају користи од субвенција?
 Колико неком граду треба таксија?
 Зашто су краве преживеле, а бизниси су скоро истребљени?
 У чему је друштвена одговорност капитала?
 Зашто су шпекуланти корисни?
 Зашто је погрешно забрањивати инсајдерско трговање?

**О тим и другим питањима читајте у новој књизи
 Мирослава Прокопијевића СЛОБОДА ИЗБОРА
 у издању Завода за уџбенике.**

„Као што је Фридменова књига *Free to choose* допринела економском образовању широких слојева у Америци, верујем да ће књига Мирослава Прокопијевића имати сличан резултат у Србији. Разлог је једноставан. Прокопијевић анализира најважније економске принципе на тако једноставан начин да их и експерти могу разумети.“

Светозар Пејовић
 Професор emeritus, Texas A & M University, SAD

**ЗАВОД ЗА
УЉБЕНИКЕ**
Књига знања

БЕОГРАД
 Обилнћев венац 5
 тел. 011/2638-405
 Косовска 45
 тел. 011/3227-088
 Краља Милана 19
 тел. 011/3235-409
 Вукасовићева 50
 тел. 011/3594-835

НОВИ САД
 Сремска 7
 тел. 021/662-4433
 Матице српске 1
 тел. 021/417-625

НИШ
 Трг краља Александра 3
 тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
 Владе Петковића 1
 тел. 028/425-111

e-mail: prodaja@zavod.co.rs

www.zavod.co.rs

Stevanom Novakovićem prikuplja stvari sa buvljaka i od toga kreira nešto novo i ludo, nisam se zadržao na jednom kadru nego sam nastavio da snimam tokom nekoliko dana. Mikrob i Stevan su na buvljim pijacama kupovali ili direktno iz kante za đubre dobavljali predmete koje su spajali i prekrajali, tako da je nastajalo nešto novo, ponekad apsurdno, i pomislio sam da je šteta što nisam usnimio nekakav celovečernji film na tu temu. Ja sam, nažalost, došao tek pred kraj procesa, kada su oni već završavali sa kreacijom svojih predmeta-skulptura. To će biti film od nekih deset ili petnaest minuta, i govorice o prijateljstvu i odnosu čoveka i predmeta. Mikrob je voleo *količinu*, želeo je da sve na neki način iskoristi, dok je Stevan izbirljiviji, stroži, i oni su uvek bili na ivici da se oko toga posvađaju, ali je sve to zajedno na kraju ipak bilo maštovito, posebno.”

Ipak, da li uopšte postoji “off” scena u Srbiji? Da li je to minimalizam nastao iz prirodne potrebe da se uprkos oskudnim sredstvima i uvek prećim problemima ipak nešto saopšti?

“Uvek sam više bio za gerilske, uzbudljive stvaralačke akcije nego za neku kozmetiku i veliku profi ekipu i čekanje na budžet da bi počeo nešto da radiš. Bio sam oduševljeni učesnik *lo fi* pokreta devedesetih, koji je promovisao jeftini film kojeg je svako mogao da kreira. Iako imam utisak da, kad danas to vidim, malo se koji od tih filmova drži bez atmosfere koje je tada vladala na projekcijama, bez tih sala krcatih ljudima koji se cepaju od smeha, preskaču sedišta i padaju da bi došli do bine i nešto rekli pred film. Volim Pesničenje, tu priredbu, skup čudaka i zaludenika. Ima i interesantnih samoniklih stvaralaca na potpunoj periferiji – kao što je neki čudan čovek koji ostavlja svoje crteže oko Kalenić pijace, stotine originala, hemijskom olovkom crtanih. To je njegov dijalog sa svakodnevnim životom, srpskom istorijom, vizijama budućnosti... U stvari je to sve prožeto neizvrljenim seksualnim fantazijama, neostvarenim ljubavima, to vidite tek kad odlepите crtež sa zida i okrenete drugu stranu gde su sitnim rukopisom ispisane njegove bezobrazne priče, zapisi koje niko nije ni trebalo da vidi, s obzirom na to da će crteže ionako već narednog dana prelepiti glupavi politički plakati. Meni je crteže ovog nepoznatog genija otkrio fotograf Ivan Zupanc, koji njegov rad prati već nekoliko godina. Eto, to su umetnici koji me zanimaju, to je ono što me inspiriše, zato što radije izvirujem kroz prozor da vidim šta se dešava, nego da gledam televiziju”...

Saša Rakezić

► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Pesma iz kontejnera

Televizija u Srbiji neprekidno pomera **granice socijalne patologije**. Prisetimo se samo, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je svojevrsteno podržalo obuku Roma za korišćenje solarne energije i bezbednog preturanja po kontejnerima. Sunce su do sada Romi imali samo na zastavi, pored točka, neba i zemlje. Zaista nisam uspeo da saznam u čemu se sastojala obuka, takođe želim da verujem da je neko imao dobru nameru, makar je dobrim namerama ovde bukvalno **popločan put do pakla**.

Pre mnogo godina je Dušan Kovačević rekao da je u Srbiji gotovo **nemoguće napisati naučnofantastični komad**, jer pre ili kasnije, mi ga doživimo u svakodnevnom životu. Isti taj pisac je svojevrsteno postavio svoju hit predstavu **Kontejner sa pet zvezdica** kao **mračnu viziju naše moguće budućnosti**. Bio je to turbo nabudženi kontejner, sa unapređenim točkovima, naša beda u najsajnijem izdanju. Taj oksimorom koji u istom izrazu kombinuje kontejner kao sirotinjski rog izobilja bio je valjda inspiracija za neke nevladine organizacije da pokrenu niz projekata za Rome.

Dakle, prvo je neko napravio istraživanje među stanovnicima NS Bangladeša i gle čuda, utvrdio da 70 odsto ispitanih **jede iz kontejnera**. Dakle, odmah je organizovan niz edukativnih radionica gde su polaznici naučeni da prepoznaju šta je od otpadaka iz kontejnera jestivo, šta nije, a šta je opasno. Neko je takođe utvrdio da su česta trovanja hranom. Pitam se da li su polaznici na kraju kursa dobili **pismene diplome** koje potvrđuju njihovo umeće u selekciji hrane iz kontejnera. U TV prilogima se pojavio izvesni gospodin Đula, koji je hvalio akciju u ime polaznika. Ako ste pomislili da je ovo kraj priče o kontejnerima, grdno se varate. Naknadnim istraživanjem, utvrđeno je da postoji ozbiljan rizik po vaše zdravlje ukoliko po ceo dan rujete po kontejnerima u potrazi za sekundarnim sirovinama. Organizovane su **radionice za obuku majstora što recikliraju**, a u narodu ih zovu “**dirigenti**”, jer od rekvizita uglavnom imaju onaj famozni štapić kojim prevrću đubre. Upriličena je i obuka za protivpožarnu zaštitu, jer znate, oće kontejneri i da planu. Ova obuka je dobrodošla jer oće da planu i one favele u NS Bangladešu, bilo da je uzrok nepažnja i bedni uslovi, ili ne daj bože neki skinheds poželi da ih zapali. Ah da, u TV prilogima koji su opisivali obuku iz PP zaštite i recikliranja, opet onaj brat Đula. Ala voli da se slika, čudo jedno!

Kontejneri su, za Rome u Beogradu postali i novi domovi, ali zaista **sa pet zvezdica**, posle kartonskih naselja ispod Brankovog mosta. Diskriminacija je dobila neobičan oblik koji mi liči na krokodilske suze. Rome ćemo učiti kako da do savršenstva savladaju život u bedi favela kontejnerskog života. Njihova sudbina će zauvek biti naše đubre, koje ćemo im **velikodušno ostavljati**. Na kraju, pojave se prilozi na televizijskim stanicama i to se smatra uspešnim projektom za unapređenje položaja manjina. Televizija postaje surogat rešenje umesto alarma za uzbunu.

Posle ponovljenih grafita rasističke sadržine na spomeniku **Šabanu Bajramoviću** u Nišu, ozbiljno razmišljam da niškim vlastima predložim da spomenik stave u stakleni kontejner, ako već ne žele da ga presele na bolje i sigurnije mesto. Bio bi to Šabanov mauzolej, spomenik velikom umetniku i spomenik našoj nesposobnosti da Rome zaista prihvatimo kao sebi ravne.

Ipak, iz te muke i kontejnera ponekad zablista zrnce čiste lepote. Na konkursu za najlepšu dečju pesmu o Beogradu pobedila je devetogodišnja Kumrija Sulejmanović, koja sa majkom živi u kontejnerskom naselju u Rakovici. Inspiracija su joj bile ulice Beograda.

Kumrija je pobedila, dok su njene drugarice Verica i Bojana lošije prošle jer nisu umele da recituju svoje pesme. “Džaba smo pisale pesmu kad je nismo znale napamet”, izjavila je Verica Ismail. Najsnažnija poruka ovih malih pesnikinja u stvari je njihov poetski kredito, koji umetnost definiše kao **pobedu lepote nad strahotama svakodnevnog života**.

“Treba da bude tišina i mir da bismo smislili kao neki pisci, treba tišina i mir i za to da izvučeš glavu i da napišeš pesmu, da ti padne nešto na pamet, neke lepe pesme o nečemu. Ne volimo da bude tužna pesma, pa da nekog rastužimo, bolje da ga uveselimo nego da ga rastužimo.”

Žalosni slučaj građanina

“Pažljivo sam pregledao spise iz ovog predmeta i na osnovu predloženih dokaza, a posebno iskaza svedoka, ni ja ne bih osudio Purdu, ni danas ni pre 20 godina. Jedino mi je žao što je Hrvatska naprasno počela da vodi računa o ‘pravu i pravdi’, a ni sami ne znaju koliko su Srba osudili na višedecenijske kazne sa mnogo manje dokaza i činjenica”, kaže direktor “Veritasa” Savo Štrbac

Hrvatsko-srpska priča o hrvatskom branitelju, Vukovarcu, Tihomiru Purdi isključivo je politička i pokazuje kako se obje države tako lako poigravaju s ljudskim životima. Evo odmah argumenata: Purda je uhapšen zbog navodnog ratnog zločina u Borovu naselju u Vukovaru 1991. godine, na temelju potjernice države Srbije i na temelju spisa nekadašnjeg Vojnog suda, koji sadrži njegovo – i ne samo njegovo – priznanje zločina, dato u neljudskim uvjetima u nekom logoru u Srbiji.

Prema dostupnim podacima, Purda – koji i dalje čeka ishod ekstradicionog postupka u Sarajevu – optužen je da je 5. novembra 1991. godine, zajedno sa braniteljima Petrom Janjićem Tromblonom i Dankom Maslovim pucao na skupinu ranjenika i vojnika JNA. Ubijena su dvojica vojnika, a ranjen je desetar Boban Gačić, koji je od zadobijenih rana ubrzo umro; uzgred, Gačića je upravo suosumnjičeni Janjić Tromblon, koji tvrdi da su vojnici JNA ranjeni od minobacačke

granate, odveo u vukovarsku bolnicu. Ta optužba stoji u Izveštaju o kršenju međunarodnih i humanitarnih prava koji je 1992. sačinila Vlada SR Jugoslavije, kojoj je po svemu dosad viđenom bilo svečano nebitno tko je i gdje stradao. U međuvremenu, predmet je preuzelo nadležno Tužilaštvo za ratne zločine i valjda po inerciji raspisalo potjernicu, jer bi se, inače, netko zapitao zbog čega od svih “dokaza” u spisu postoji tek Purdino priznanje i iskazi hrvatskih ratnih zarobljenika, dati pod prisilom i batinama u srpskim logorima koje, doduše, država niti dan-danas ne priznaje.

Direktor “Veritasa” Savo Štrbac za Radio Slobodna Evropa kaže: “Pažljivo sam pregledao spise iz ovog predmeta i na osnovu predloženih dokaza, a posebno iskaza svedoka, ni ja ne bih osudio Purdu, ni danas ni pre 20 godina. Jedino mi je žao što je Hrvatska naprasno počela da vodi računa o ‘pravu i pravdi’, a ni sami ne znaju koliko su Srba osudili na višedecenijske

kazne sa mnogo manje dokaza i činjenica.”

Štrbac je u pravu, ali o tome nešto kasnije.

VETERANI PROTIV MAČEHE: Hrvatska je strana pak jednako nezainteresirana za sudbinu konkretnog svog državljanina, jer su politički krugovi odmah počeli sa izjavama u skladu s onom nekadašnjeg suca Milana Vukovića da “nijedan Hrvat u obrambenom ratu nije mogao počinuti ratni zločin”. Još bez ikakvih činjenica, svi su se upinjali da Purdu odmah oglase nevinim, pokazujući (osim rijetkih izuzetaka, poput predsjednika Ive Josipovića) da ni sami nisu u ozbiljnom suočavanju s prošlošću odmakli od susjeda u Srbiji. Dok su u Hrvatskoj saslušani Purdini suborci, koji su svi odreda rekli da su zbog torture u zarobljeničkim logorima bili u stanju potpisati bilo što (kaže jedan od njih: I da sam mučiteljima jamac za kredit, i to bih potpisao u tim uvjetima), pa i lažno priznanje o zločinu, već se na noge digla cijela zemlja, silne veteranske udruge koje već tjednima

Purde

PRAVDA
ZA PURDU:
Protesti u
Hrvatskoj

Foto: Reuters

organiziraju okupljanja po svim krajevima zemlje.

U svemu tome je, međutim, najmanje nesretan građanin Purde, pa su se prosvjedi pretvorili u ono što vlasti ni najmanje ne prija. Tako je premijerka Jadranka Kosor od majke postala maćeha za branitelje, pa je u Dalmaciji bila prisiljena pravdati se da je upravo ona najglasnijima u aktualnim prosvjedima osigurala "respektabilne penzije". Mnogi od njih uzvraćaju prijetnjama, pa tako "Veliki Jastreb" Mile Dedaković upozorava da je Hrvatska, ukoliko se nastave prosvjedi branitelja poput prošlotjednog u Vukovaru, "vrlo blizu Kaira", iako to većina branitelja ne želi i sve će učiniti da do toga ne dođe. U Grubišnom Polju su pak neki od okupljenih branitelja zazveckali oružjem i – sve uz zvuke Thompsonovog ganganja – odaslali Vladi, Saboru i predsjedniku Josipoviću zahtjev za "trenutačno i bezuvjetno zaustavljanje daljnjeg progona hrvatskih branitelja", uz još deset zahtjeva, među kojima i ukidanje Zakona o općem oprost, koji je, kako kažu, pretvoren u

revizionizam Domovinskog rata i sredstvo za povlašten status srpske nacionalne manjine, te ukidanje državne financijske potpore organizacijama i publikacijama koje "kriminaliziraju i izvrgavaju ruglu Domovinski rat".

Okupljanja, u trenutku pisanja ovog teksta, i dalje traju: evo su se baš ovoga utorka veterani okupili u Rijeci, u kojoj vozači automobila koji prolaze pokraj njih trube "za Purdu", a za subotu se u Zagrebu priprema novi veliki skup.

MUKE SA REGISTROM: I to ne ide bez sukoba. Jedna od organizacija, HVIDRA, tako je optužena da "šuruje" s HDZ-om i pokušava instrumentalizirati branitelje, dok prilično žestok Pokret Stop progonu hrvatskih branitelja, koji okuplja nekoliko udruga i koji traži ukidanje Zakona o općem oprost (koji je obustavio postupke protiv Srba optuženih za oružanu pobunu od 1991. do 1995), tvrdi da gotovo 50 odsto branitelja uopće nije u članstvu bilo kojeg veteranskog udruženja, te pita tko zastupa njihove stavove. Tako Renato Šelj, jedan od članova tog pokreta, kaže: "Kada bi se branitelji upitali čime se privatno bave oni koji ih predstavljaju, shvatili bi zašto ih predstavljaju na taj način ili ne predstavljaju. Ako se netko sastane s premijerkom i dogovori da svaki zakon o pravima hrvatskih branitelja bude što restriktivniji ili da se u interesu branitelja njima oduzme deset posto od mirovine, onda bi taj predstavnik udruge trebao pročitati statut udruge i štitići interese svog članstva", dodajući da su mnogi braniteljski predstavnici već trebali biti "istjerani iz tih udruga".

Valja pritom znati da su braniteljski redovi brojčano rasli iz godine u godinu – zahvaljujući nekadašnjoj majci, danas maćehi premijerki Kosor – pa ih danas ima više od pola milijuna. Veliki broj njih uživa (ne baš male, niti za hrvatske prilike) penzije, jer je država davnih godina odlučila da je jednostavnije gurnuti ih iz aktivnog života, s obzirom na to da su njihove firme upropastili tajkuni i političari u vrijeme dok su oni bili po ratnim rovovima. Najgore u svemu je to što u registru branitelja nije napravljena razlika između "žita i kukolja", već su se tu našli oni koji su stvarno branili zemlju i oni koji su tu nezasluzeno i koji nerijetko imaju povelike i ničim zaslužene privilegije. Taj registar i dan-danas nije objavljen, upravo zahvaljujući Kosorovoj i HDZ-u, koji ovih dana pokušavaju svom protivljenju dodati još jedan argument: eto, kao što je nastradao Purda, tako bi mogli – ako se njihovih imena dočepa neprijatelj (čitaj Srbija) – nastradati svi oni koji su upisani u registar.

Time sam HDZ i Kosorova stavljaju znak jednakosti između onih koji su branili zemlju i onih koji su počinili zločine; to je jasno i samim braniteljima, koji u velikom broju podržavaju objavljivanje braniteljskog registra, bar u normalnim vremenima, ne i ovih posljednjih tjedana kad svi nešto vrište, prijete i kukaju nad Purdinim slučajem, za kojega ih je – bar kad je vlast posrijedi – baš briga.

SPISKOM I POPISI: Da nije tako, ne bi bilo niti famoznih spiskova (hrv: popisa) osumnjičenih i optuženih Srba koje hrvatske vlasti hapse kako im padne na pamet. Tako je, nakon silnih godina i sastanaka, u januaru ove godine srpskom ministarstvu pravde dostavljen navodno pročišćen spisak navodno sumnjivih. No, na tom je navodno ažuriranom spisku 1549 imena, 15 više nego na onom koji je dostavljen polovinom prošle godine. Ta činjenica govori da na hrvatskoj strani ne postoji stvarna želja za pravnom državom: ne bi se toliko sramotila s postupcima koje je vodila, u odsustvu ili kad "nahvata" nekoga sa spiska, sa sucima sumnjivog znanja i morala i sa profesionalnim lažnim svjedocima koji lažu pred sudovima diljem Hrvatske.

S druge strane, Srbija je Hrvatskoj dostavila nešto manje od 40 imena njenih državljana protiv kojih je u Srbiji pokrenut postupak, bilo istraga, bilo optužnica. Detalje još ne znamo, ali bi bilo jako zanimljivo doznati da li su na tom spisku, na primjer, i potpredsjednik Sabora Vladimir Šeks i tek nedavno uhapšeni (a bio je i haški osumnjičenik) notorni Tomislav Merčep (ali i ratni zločinac Branimir Glavaš), jer je sasvim pouzdan podatak da su nekadašnji jugoslavenski vojni organi protiv njih podigli optužnicu koja im, međutim, nikad nije uručena, pa nije stala na pravnu snagu.

Kako god slučaj građanina Purde završio, on je sasvim nevažan u državnim pričama obe zemlje. Jedne koja i dalje nosi sramotu logora na koje odbija staviti i spomen-ploče, koja odbija procesuirati logorske mučitelje i dželate i koja se na osnovu priznanja iznuđenih torturom usuđuje raspisivati međunarodne potjernice. I druge, koja apsolutnu nevinost priznaje samo "svojima", dok za ostale nema ni tu pretpostavku, koja i dalje žmiri pred zločinima nad onima koji bi, po ustavnom slovu, trebali biti jednaki pred zakonom i koja se – kao i Srbija – mentalno nije mnogo udaljila od ratnog i poslijeratnog kaosa, o čemu svjedoči i val protesta koji se valja po Hrvatskoj zbog njoj tako nevažnog građanina Purde.

Tatjana Tagirov

Bliski susret sa Šiljom

Pariski Diznilend je posećeniji nego Kineski zid ili Luvr, a broj turista koji u jednoj godini uđe u ovaj zabavni park je pet puta veći od broja koji posete Srbiju. Kod nas su gradnje zabavnih i vodenih parkova najavljivane nebrojeno puta. Za sada, samo je Jagodina dobila nekoliko tobogana

Sudeći po najavama u štampi, za ovih nekoliko godina se u Beogradu gradilo pet akvaparkova. Čuveni novobeogradski, zatim na Adi Ciganliji, Tašu, Košutnjaku, Grockoj. Međutim, osim napisa i ljupkih maketa po novinama, Beograđani nisu videli ništa.

Pred kraj 2010. najavljeni su vodeni parkovi u Nišu, Zemunu, Bačkom Petrovcu. Ako bismo poverovali u to da će biti i završeni, Zemunci bi 2013. mogli da se pohvale jedinstvenim parkom u regionu. Iz opštine su pobedonosno poručili da "bar što se letnjeg provoda tiče, Solun ili Budimpešta više neće biti u modi". Zimski akvapark u Nišu, prema rečima arhitekta budućeg parka, imaće i "pet predsedničkih i nekoliko polupredsedničkih apartmana u kojima mogu da odsedaju državnici". Zvuči originalno. Dođe delegacija iz, recimo, Francuske i bude smeštena u vodenom parku. U Bačkom Petrovcu će se za 12 meseci izgraditi "najveći i najmoderniji akvapark na Balkanu".

Za sada, ipak, Jagodina, osim žirafe, ima i jedini vodeni park. Ni je velik, ali ga je tokom letnjih meseci, svakog vikenda, posećivalo po 10.000 ljudi. Celodnevna ulaznica je 400 dinara.

Kada su u pitanju drugi zabavni parkovi, osim novogodišnjih vašara koji idu uz vrteške i jabuke u sirupu, teško da se igde diljem zemlje nudi ludi provod. U Beogradu, na Zemunskom keju i Kalemegdanu, postoji nekoliko vrteški. Pa šta?

Investicije, kao što su zabavni i vodeni parkovi, koštaju mnogo, moraju da budu na pogodnoj lokaciji, obično van grada, i zahtevaju velike površine. Novac se ne vraća brzo, ali se veoma isplate na "duge staze".

Na rang-listi 20 najposećenijih mesta na svetu iz 2008. godine, četiri je bilo rezervisano za zabavne parkove. Na trećem i šestom mestu se nalaze Diznilendi u Americi, na osmom japanski Diznilend, dok je pariski deseti sa godišnjom posetom od 10,6 miliona turista. Iza njega sledi Kineski zid (deset miliona), a Luvr za jednu godinu obiđe tri miliona ljudi, manje nego što ih uživa u evropskom Diznilendu.

Karta za pariski zabavni park je 54 evra. Drugim rečima, u 2008. godini samo od ulaznica zarađeno je 572 miliona evra. Ako neko poželji ovih dana da poseti Paju i Mikija, dve noći sa doručkom u jednom od najboljih hotela u Diznilendu za dve osobe koštaju 528 evra.

A posle ta dva dana može da se ode do Parka Asteriks koji je nedaleko od Diznilenda. Širom Nemačke, Italije, Španije, Engleske nalaze se zabavni i akvaparkovi koji imaju sve – hotele, restorane sa internacionalnom kuhinjom, nebrojeno prodavnica, bioskopa, a po ulicama gradova iz bajki šetaju vikinci, paje, silvesteri, rimski legionari. U blizini Barselone nalazi se park u kojem se na šinama tzv. kosteru spuštate brzinom od 135 kilometara na čas.

Moja iskustva iz zabavnih i vodenih parkova širom kontinenta govore da se obično odrasli raduju više nego najmlađi. Trče od jedne do

druge atrakcije, guraju se u redu, nagovaraju klinge da odu s njima na još koju vožnju. Bilo bi nepravедno reći da i deca ne uživaju. Što se tiče rolerkoster, ispred je upozorenje da oni sa slabim srcem i kičmom ne treba da sedaju. Nakon prve vožnje, na uporna nagovaravanja uporno sam tvrdila da imam slabo srce i da bi me sigurno dokrajčilo sednem li još jednom. Prvi put sam tamo, pre osam godina, gledala 3D crtani film, a sreli smo i Šilju. Kakva radost. Pred nama je stajao junak našeg detinjstva. Raznežili se mi, raznežio se i Šilja. I tako, dok sam fotografisala drugaricu sa Diznijevim likom, on je lagano spustio ruku i pomilovao je po zadnjici. Nije nam to dugo ispričala. Tri godine nakon povratka iz Diznilenda, priznala je da je "Šilja bio navalentan".

A kako to obično biva, u slučajnom razgovoru koji se uopšte nije tičao događaja moje drugarice, jedan sagovornik reče da se priča da je neko vreme odelo pariskog Šilje nosio jedan Srbin. Pa ne dopadne li mu se komentar nekog deteta iz regiona, umeo bi tiho da odbrusi. Verovatno bi dete to otčutalo. Jer, ko bi poverovao da Šilja priča srpski ili hrvatski?

Ovaj članak je napravljen uz podršku Evropske unije. Sadržaj ovog dokumenta je isključivo odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije. Projekat ("Vrtine života u porodici evropskih naroda") finansira Evropska unija kroz program Medijiskog fonda u okviru evropskih integracija, kojim rukovodi Delegacija EU u Srbiji, a realizuje BBC World Service Trust.

DVOJAC SA KORMILAROM: Predsednik Medvedev i premijer Putin

MOSKVA

Vladimir Putin i narod

The Independent

Meri Deževski

Ruskog premijera se plaše na Zapadu. Da li iz straha vladari zapadnih zemalja ne veruju Putinu? Ove nedelje on odlazi u posetu Briselu, što i nije neka važna vest s obzirom na to da se susreti na visokom nivou između EU i Rusije održavaju svake godine. Ovog puta, međutim, sastanak privlači pažnju zato što je Rusija proteklih nekoliko meseci provela signalizirajući da želi da promeni karakter odnosa sa EU i preseli igru sa tesnog političkog na teren ekonomske modernizacije Rusije. Putin u Brisel kreće sa velikom svitom ministara i poslovnih ljudi. Kao i pre toga, biće mnogo prepreka dolasku stranih haj-tek investitora, najzad i zbog toga što je poverenje u poslovnu klimu i pravosudni sistem Rusije prilično uzdrmano posle ponovne osude bogataša Mihaila Hodorovskog. Ali, najveća prepreka ostaje neizgovorena. Svet van Rusije, naročito Evropa, a posebno Britanija, ima problem sa ruskim premijerom Vladimirom Putinom.

Njegov imidž teškog čoveka koji pod plaštom demokratije zemlju vraća u eru sovjetskih restrikcija i ambicije, pojačava istorijske strahove i sumnje zapadnog sveta u Rusiju. Dok ga mnogi na Zapadu doživljavaju kao osobu koja je nešto malo-manje-od-diktatora, sasvim je drugačija percepcija ruskog naroda.

Putinova popularnost u Rusiji u dva predsednička mandata i jednom aktuelnom premijerskom ostala je neokrnjena i u ekonomskoj krizi, i za vreme terorističkih napada, i za vreme prirodnih katastrofa i nesreća izazvanih ljudskim faktorom i dok je trajao ne sasvim uspešan rat. U bliskoj prošlosti nije bilo lidera čiji je imidž spolja i iznutra toliko u neskladu.

Pretpostavke poput "jednom KGB-ovac, uvek KGB-ovac" imaju jednu manu. Prva je: karijera u KGB-u nije sama po sebi negativna referenca, kako se veruje na Zapadu. Služba je postavljala visoke standarde za regrute i poštovala kodeks časti. Putin je još u ranim mladalačkim godinama hteo da se pridruži službi, ali mu je rečeno da prvo mora da završi fakultet, što je on i uradio.

Većina Rusa ne vidi Putina kao čoveka KGB-a, a ako ga neko tako i doživljava, ne smatra da je to nešto loše. Ruski narod vidi Putina prvenstveno kao nekoga ko je uveo neki red posle Jeljcina, obezbedio im redovne plate i omogućio im bolji standard nego ikada ranije u Rusiji. Koliko god da su pojedini Rusi danas cinični, samo nekolicina bi se usudila da kaže da je danas gore stanje nego pre 1992. ili čak 2000. godine.

VAŠINGTON

Da li je Vašington verovao u Isusa

AOL News

Džon Fi

Sledeće godine navršava se 280 godina od rođenja Džordža Vašingtona, a čak i posle toliko vremena još se vodi kulturološko-verski rat o njegovim ubeđenjima. Da li je bio pravi hrišćanin ili nevernik, to je pitanje koje se poslednjih godina žestoko politizuje i koristi u političkim platformama – "ako je Džordž Vašington bio hrišćanin, onda je Amerika hrišćanska zemlja", ili "ako Vašington nije bio hrišćanin, onda je sigurno želeo da Sjedinjene Američke Države bude sekularna zemlja".

Većina istoričara slaže se da je Vašington bio uzdržan u ispoljavanju svojih verskih ubeđenja. Za razliku od Džona Adamsa, Tomasa Džefersona ili Bendžamina Franklina, on nije ostavio definitivne zapise o svojoj veri. Ne znamo tačno šta Vašington podrazumeva pod pojmom *providence* (proviđenje), koji je upotrebio 270 puta u svojim zabeležkama kao sinonim za Boga. Svemoćan, sveznajući voljeni Bog koji je stvorio i uredio univerzum sa misterioznom svrhom.

Vašington se obraćao Bogu sa "gospodar univerzuma", "proviđenje" i "veliki vladar događaja", ali nijednom nije upotrebio ime Isusa Hrista u privatnom ili javnom govoru.

Postoje verodostojni dokazi iskazani u svedočenjima njegovih savremenika (i čukun-unuke Neli Keris Lusi) da Vašingtona nije interesovao obred pričešća, ali to nije bilo čudno u XIII veku. Ipak, na čvršćem smo tlu kada govorimo o njegovim stavovima povodom veze religije i javnog života. On je verovao da je hrišćanstvo potrebno da bi se održao moral zajednice. U jednom dokumentu piše da su "religija i moral nezamenjivi za politički prosperitet društva". To je osnovni dokaz koji sugeriše da je Džordž Vašington bio spreman da podrži bilo koju ili sve religiozne grupe za koje je verovao da mogu da doprinesu dobrobiti društva. Bio je vojnik i državnik, a ne teolog; nije bio ni evangelista. A kada je reč o njegovim verskim osećajima, istoričarima, teolozima i hrišćanima preporučuje se "oprezan hod".

Hajdučko srce

Trideset hiljada gledalaca koji su domaćinu OFK Beogradu doneli rekordan prihod u njegovoj istoriji nije moglo ravnodušno gledati radost armije navijača splitskih 'majstora baliuna', svi su prihvatili pesmu *Marjane, Marjane*

U pauzi nogometne utakmice između Radničkog iz Niša i Hajduka u svlačionici Hajdukovaca jedan je kondicijski izdržljiv igrač Hajduka doživio seksualno oslobađanje, a u drugom poluvremenu je sprintao kao da se u pauzi nije umarao. "Buletu je platila", tako bi se reklo u Splitu, navodno neka spremačica. I to baš u Nišu gdje je i Brega "fasovo trišu". Ta tiha legenda iz Hajdukove svlačionice nikad nije ni potvrđena ni demantirana, ali utiho je prepričavana. Bilo je to sedamdesetih godina u jeku svjetskog procesa znanog kao seksualna revolucija, zapravo u njegovu završnom desetljeću, završnom prema jednim teoretičarima, drugi pak smatraju da ta revolucija nikad nije ni završila, štoviše.

Hajduk je tih godina igrao fakerski nogomet i rušio sve pred sobom. Bio je najveći od "velike četvorke", dakle uspješniji od Crvene zvezde, Partizana i Dinama. Hajdukovi nogometaši bili su tada popularniji od pjevača. Poster, npr. dugokosog Ivice Šurjaka, iz Tempa, lijepili su se na zidove tinejdžerskih soba, ali i s unutrašnje strane vrata vojnih ormarića po kasarnama. O Slaviši Žungulu, golgeteru sa strašnim instinktom za zabijanje, sanjale su mnoge djevojke, a posrećilo se pjevačici Moni Kovačić. A tek lepi Bora (Bora Đorđević) u kojim on sve snovima nije bio. Mladići u naponu snage bili su popularniji i od svetaca i to ne samo u Dalmaciji. Prvenstveno, bila je to strašna skupina mangupa, uvijek spremnih na splitsku zajebanciju.

Dražen Mužinić imao je najveće srce hajdučko vjerojatno u povijesti Hajduka. Žar s kojim je nastupao za splitsku momčad nemjerljiva je. Bio je veliki fajter, ali i veliki psovač. S tribina Starog placa lijepo se znalo čuti kako srčano psuje na suigrače ako se nisu npr. posložili u obrani dok protivnička momčad izvodi korner. Jurio je kao bombarder na protivničke igrače, ali nije ostao zabilježen kao grubijan.

Juricu Jerkovića, nogometnog Stradivarija, jednom su (je li i to bilo u Nišu?) gađali šljivama, a on im se osvetio pokazavši im голу stražnjicu. Golman Rizah Mešković na centaršuteve u svom šesnaestercu jurišao je glavom, a u skoku je često hvatao lopte jednom rukom. Krivac je za prve Ivićeve sijede vlasi. A najtrofejniji trener Hajduka Tomislav Ivić bio je nogometni vizionar. Čovjek ispred vremena. To koji put splitska publika nije znala prepoznati pa su mu pojedinci znali vikati "Iviću majmune".

Pero Nadoveza, znan kao Pere splitski Pele, strašan golgeter koji je igrao i u šezdesetim i u sedamdesetim, volio je krvnu sliku popravljati dobrim vinom, pa je navodno jedne kasne noći viđen kako povraća s nekog balkona. Sutradan je na utakmici zabio dva gola.

Mnogo je još neispričanih mangupluka o "zlatnoj generaciji" Hajduka. Namjerno sam sve ovo ispričao da ne bi kojim slučajem obljetničarskim pretjerivanjem te ukrašavanjem osobito s ove distance to doba učinili nestvarnim,

a protagoniste tadašnje splitske nogometne bajke, ljude od krvi i mesa, mitskim bićima. Iako, kad bolje razmislim, oni to na neki način i jesu.

Mešković, Džoni, Rožić, Holcer, Buljan, Peruzović, Žungul, Mužinić, Oblak, Jerković, Šurjak. Može i Katalinić, Džoni, Rožić... Meditativna je to molitva-brojalica svakog navijača splitskog Hajduka koji je okusio te sedamdesete godine prošlog stoljeća, desetljeće dominacije Hajduka u tadašnjem jugoslavenskom nogometu, doba kada je Hajduk bio respektabilna momčad i u evropskim okvirima. Travu ispred klupa za rezervne igrače na utakmicama na Starom placu gazio je nogometni prorok Tomislav Ivić, a znao je, kad bi igrači “u kupe” a on “u špade”, doslovno kleknuti, čupati travu i gristi je.

U brojatici su se smjenjivali i Jovanić, Boljat,

Matković, Mijač, Luketin, Zlatko i Zoran Vujović, Dorđević...

Za uspjeh “zlatne generacije” Hajduka zaslužna je dobra selekcija igrača, trener inovator te spretni karizmatični predsjednik kluba. Dakako, i armija vjernih navijača. Taman potkraj šezdesetih godina Tomislav Ivić stvorio je najsajjniju generaciju juniora Hajduka koja je kasnije bila okosnica “zlatne generacije”. Igrači s hajdučkim srcem, splitska i dalmatinska dika i pokoje mudro pojačanje (Brane Oblak, prethodno Dragan Holcer), ostavljali su srce na terenu. Trener koji gleda u budućnost Ivić uvodio je elemente igre koje nogometna Evropa još nije vidjela. Totalni presing, linija obrane već je bila na centru. Imao je Hajduk tada krila na mlazni pogon, razarače u središtu terena, suptilnog dirigenta i golgetera – ubicu.

Suport toj nogometnoj rapsodiji na terenu bio je predsjednik Hajduka Tito Kirigin sa svojim suradnicima. Za vrijeme njegova predsjednikovanja sve je funkcioniralo. Jedino je stadion, tih uspješnih sedamdesetih, bio nedostojan kvaliteti Hajdukove nogometne igre. Predstavnici stranih klubova toliko su bili negativno šokirani trošnošću Starog placa da je Tito, čitavši im s lica, često hitro raspredao priču o novom modernom stadionu u izgradnji. Bila je to fikcija, nikakav se stadion još zadugo nije gradio. Kad se napokon sagradio za potrebe Mediteranskih igara (MIS), rezultatski se pokazao ne toliko sretnim. Rugoba kod stare plinare, ostala je sretnija (trofejnija) od poljudske ljepotice. U desetljeću “zlatne generacije” koje je uslijedilo nakon depresivnog desetljeća šezdesetih, Hajduk je osvojio devet trofeja, četiri prvenstva i pet kupova. Kupove je osvojio za redom, taj uspjeh nitko nije ostvario.

Hajduk je tih sedamdesetih osvajao simpatije diljem Jugoslavije i kao nijedan jugoslavenski klub imao je pristalice i simpatizere, a da oni nisu vezani isključivo po regionalnoj ili nacionalnoj osnovi. Čuveni reporter Radio Zagreba Ivan Tomić, prenoseći neku Hajdukovu utakmicu iz Srbije, opisivao je kako na tribinama ima dosta Hajdukovih zastava. Da se kojim slučajem igra na Mjesecu i tamo bi bilo bijelih zastava – zaključio je Tomić u svom karakterističnom tonu. U tom dobu bilo je zamislivo da protivnički navijači plješću pobjedniku. Primjerice, kada je Hajduk osvojio prvenstvo 1973/74, ispred Veleža i Zvezde trebala mu je pobjeda u zadnjem susretu koji je igrao s OFK Beogradom na Karaburmi. Hajduk je i pobijedio u impresivnoj igri koju su nahvalili trener državne reprezentacije Milovan Ćirić (“Bijeli igraju impresivno”), reprezentativna krila Ilija Petković (“Opčinjeni smo snagom i čvrstinom splitskog tima”) i Dragan Džajić (“Raduje me trijumf Hajduka. Kakav je velemajstorski gol dao Jerković”). Novinski reporter “Slobodne Dalmacije” atmosferu na utakmici opisao je ovako: “Karaburma se zapalila, stotine visoko uzdignutih bijelih barjaka i amblema i iz svih grla navijača Hajduka, pobjednička pjesma *Marjane, Marjane*. Trideset

STO GODINA SREĆE: Hajduk foto: FaH

Osnivanje

Fabijan Kaliterna, Lucijan Stella, Ivan Šakić i Vjekoslav Ivanišević, Splitski koji su studirali u Pragu, oduševili su se igrom nogometnih klubova Slavije i Sparte. Odlučili su u Splitu osnovati nogometni klub što su i učinili, a prof. Barač nadjenao mu je ime Hajduk. Od vlasti, Austro-Ugarske monarhije, zatraženo je odobrenje djelovanja, ali odgovor nikako nije stizao. U novom zahtjevu osnivači su naveli kako upravo nogometaši u marševima od 50 kilometara pod punom ratnom spremom redovito pobjeđuju. Monarhija, gladna "topovskog mesa", poslala je brzi pozitivan odgovor. Na Krajevoj njivi počelo se uređivati prvo igralište. Prve dresove iz Praga poslao je ing. Fabjan Kaliterna.

Trofeji

Nacionalno prvenstvo (Jugoslavija): 1927, 1929, 1941 (prvaci Hrvatske), 1946, 1950, 1952, 1954/55, 1970/71, 1973/74, 1974/75, 1978/79.

Nacionalni kup zvan Kup "Maršala Tita" (Jugoslavija): 1966/67, 1971/72, 1972/73, 1974, 1975/76, 1976/77, 1983/84, 1986/87, 1990/91.

Nacionalno prvenstvo (Hrvatska): 1992, 1993/94, 1994/95, 2000/01, 2003/04, 2004/05.

Nacionalni kup (Hrvatska): 1992/93, 1994/95, 1999/2000, 2002/03, 2009/10.

tisuća gledalaca koji su domaćinu OFK Beogradu donijeli rekordan prihod u njegovoj povijesti nije moglo ravnodušno gledati radost armije navijača splitskih 'majstora baliuna', svi su prihvatili pjesmu *Marjane, Marjane*, ispratili su pobjednika gromkim aplauzom. Na putu do Aerodroma Surčin pozdrav prvacima..."

Pomalo nestvarno djeluje ta reporterska bilješka. Danas se protivnički navijači pozdravljaju zviždukom i psovkama, a i kamenjem (sačekušama) kada se voze autobusom npr. od stadiona do aerodroma. Novo doba – novi običaji. Gdje god je nastupao, Hajduk je punio stadione i bio rado viđen gost, a najviše su mu se radovali blagajnici kluba domaćina.

Što se tiče same Dalmacije – postoji strahovita emotivna veza Dalmatinaca i Hajduka. Hajduk je simbol dišpeta, Split je uvijek bio grad izvan centra moći, daleko od nogometnih i političkih vlastodržaca, time su uspjesi Hajduka bili slađi i dolazili su kao potvrda da uz prirodni talent i rad i oni iz podređenijih podneblja mogu doći na svoje. Navijači vole Hajduka komparirati s Barcelonom, naspram Reala. Koliko god je bogata priča o Hajduku i njegovim igračkim postignućima toliko je bogata priča o Hajdukovim navijačima, te najstarijoj navijačkoj skupini u Evropi – Torcidi. Navijačka skupina koja je ime dobila po brazilskim navijačima, a impresije o njima u Split je donio legendarni igrač iz pedesetih Bernard Vukas, po mnogo čemu je posebna.

Biti navijač Hajduka u Dalmaciji nije isto što i biti navijač nekog kluba iz metropole. Dok se u metropoli lokalnim prevozom za 15-20 minuta može stići do stadiona, u Dalmaciji je to mukotrpnije. Sam put prema stadionu na kojem igra

Hajduk svoju utakmicu u Dalmaciji, jer Hajduk nije samo Split, ovisan je čak i o meteorološkim prilikama. Puše li bura, vrti li jugo, tramontana, lebić, koliki su valovi i vozi li uopće trajekt – prepreke su na putu do stadiona i užitka u navijanju za svoj klub. Mnogo je prirodnih gnjavaža običnog navijača Hajduka koji se zaputio do stadiona Hajduk. Trajekt s Lastova vozi pet sati u jednom smjeru, s Visa skoro tri sata. Nekad su vozili i dulje. Također dolazak na stadion i iz drugih gradova Dalmacije i Dalmatinske zagore nije tako elegantan kao u metropolama. Može se pretvoriti u pravu avanturu. Ali to je navijačima Hajduka – nešto normalno. Na velike utakmice, također i na proslavu stogodišnjice, dolazi se sa svih kontinenata, čak i iz Australije.

Fanatizam i ljubav što su 13. veljače pokazali navijači Hajduka prilikom proslave stotog rođendana kluba ulazi u anale. Predvođeni Klubom navijača Hajduka Torcida Split, navijači su se pokazali dobro organiziranim. Ali da će tako biti u to nitko nije ni sumnjao. Torcidaši su u žarko ljubavi užgali Split i Dalmaciju, bakljadama i navijanjem.

Osim zlatnog desetljeća sedamdesetih, Hajduk je imao uspješna razdoblja i u drugim erama. Hajdukovci Bernard Vukas, Luka Kaliterna, Frane Matošić, Vladimir Beara, Blaž Slišković, Zoran Simović, Ivan Gudelj, Aljoša Asanović, Igor Štimac, Alen Bokšić, Miki Rapajić, Senijad Ibričić... i mnogi drugi obilježili su jugoslavenski i hrvatski nogomet.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata Hajduka nisu uspjeli slomiti okupatori koji su mu nudili igranje u talijanskoj ligi. U svibnju 1944. nogometaši Hajduka otišli su na oslobođeni Vis, među partizane i tako se legitimirali na jedini mogući ispravan način. Kao reprezentacija NOVJ Hajduk je istrčao u rujnu 1944. u Bariju na najvećem ratnom sportskom spektaklu u Evropi pred 50.000 gledatelja. Igrao je protiv Reprezentacije britanske vojske. Hajduk je 1945. godine igrajući po svijetu bio predstavnik nove Titove Jugoslavije, pobjednice u ratu, zemlje na strani antifašističke koalicije. Upravo to mu je bio kredit da je kasnije bez posljedica odbio Titovu ideju da postane klub JNA i preseli u Beograd. Ostao je Hajduk. Ostao je u Splitu.

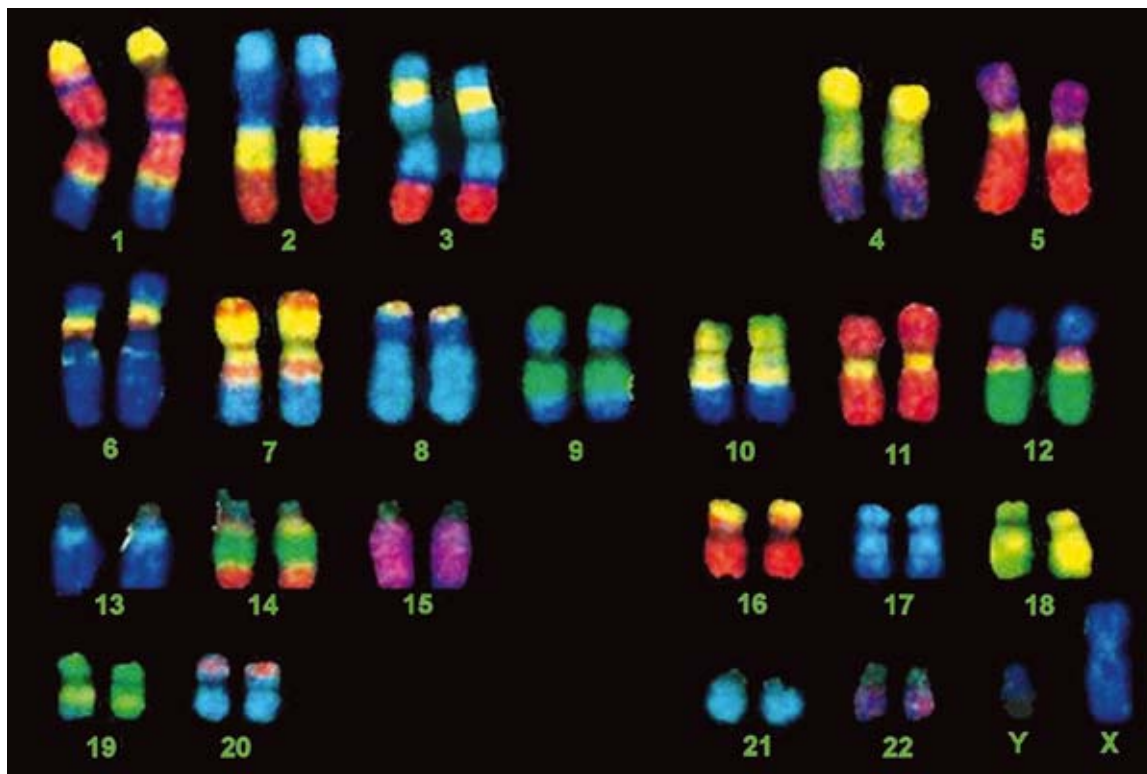
Dana 13. veljače Hajduk je proslavio stoti rođendan. Televizijska reporterka Mirta Šurjak (HTV) prilikom jednog od javljanja uživo stogodišnjem Hajduku zaželjela je barem još 100 godina. Zanimljivo je pritom da "Hajduk živi vječno", dakle da daljnjih 100 godina ne bi trebalo biti upitno. Ali, zapravo, nesvjesno je naslutila Hajdukovo stanje stvari: naš se stogodišnjak baš i ne osjeća dobro. I sve je moguće.

Zoran Simović, legendarni golman Hajduka iz osamdesetih godina, koji je u Hajduk došao iz Napretka (Kruševac), novinaru Miloradu Bibiću nedavno je izjavio da kad se sjeti Hajduka – počne plakati. Sjeti se, kaže, najljepših godina svog života. Brojnim starijim navijačima Hajduka koji su

imali priliku gledati generaciju iz sedamdesetih, pa i onu manje uspješniju iz osamdesetih, naviru suze na oči kada vide današnjeg Hajduka. Drukčije su to suze od Simovićevih. Njegovе su radosnice.

Ima li smisla igrati nogomet kad je tako loš? To je često pitanje dijela navijača i novinara primjerice nakon najvećeg hrvatskog derbija između Hajduka i Dinama. Pitanje se postavlja dugi niz godina, na isti način kao što se u Beogradu pitao i dio gledatelja i novinara, nakon 139. "večitog derbija" između Zvezde i Partizana. Zašto i kako je nogomet na ovim prostorima postao takav da nam od njega dolaze suze na oči? Upravo tako, za plakanje, igrao je Hajduk na obljetničarskoj utakmici s praškom Slavijom. Izgubio je s 2:0. Slavija je jedanaesta u češkom prvenstvu, a Hajduk u hrvatskom – drugi, i nije se odrekao sna o tituli. Ljudi moji – i to je moguće! ◀

Zvonimir Krstulović

Dvadeset tri

Koliko je dovoljno za veštačku inteligenciju? Recimo da na Tjuringovom testu postavite ovo pitanje čoveku i mašini koji se znoje i razmišljaju u različitim sobama. Ako jedan odgovori 23, a drugi ne, ko je čovek, a ko veštačka inteligencija? I, zašto baš 23? Uz malo truda i pameti, može se iskopati takozvani numerološki značaj bilo kog broja za bilo koju pojavu, a naročito za 23. Naime, ovaj broj ima tu nesreću, ili "enigmu", da mu numerolozi i pseudonaučnici pripisuju kako je većina nesrećnih slučajeva na neki način povezana sa njim. Na primer, čovek je poginuo tačno 23 godine nakon što je doživeo prethodnu saobraćajnu nesreću, ili, pao je avion u kome je bila stjuardesa čija se sestra udala za čoveka koji je odgajao 23 legla mačića. Gotovo da nema slučaja gde se ne može naći slična veza sa bilo kojim brojem. Deluje kao sumanut sport, ali to nam sa raznim vezama i raznim brojevima svakodnevno rade.

Međutim, neka se značenja zaista mogu učitati u broj 23. Prost račun verovatnoće, na primer, pokazuje da ako se u nekoj prostoriji nađe 23 osobe, verovatnoća da u njoj budu dve osobe sa istim datumom rođenja iznosi 50 odsto. Sa druge strane, u ljudskom organizmu svaka ćelija u svom jedru ima 23 para hromozoma (od kojih su 22 autozoma i jedan par polnih hromozoma X i Y). Takođe, broj 23 je red veličine Avogardovog broja, što će reći da u svakom molu nekog gasa uvek ima 10^{23} čestica.

Za matematiku je, naravno, zanimljiv jer je prost broj i kao takav, ima svakojačke karakteristike u teoriji brojeva. Neke od onih monstruozno teških, nedokazivih teorema vezuju se i za njega, kao

uostalom i za sve ostale proste brojeve. Slavan je slučaj kad je Dejvid Hilbert 1900. godine na kongresu matematičara u Parizu izneo listu svih takvih nerešenih matematičkih problema – bilo ih je tačno 23. Neki od njih kao Velika Fermaova teorema ili Poenkareova hipoteza su kasnije uspešno rešeni. No, najdramatičniji odgovor stigao je 1930. od Kurta Godela, koji je za prva dva pitanja iz ovog problema dokazao da se ne može znati jesu li te teoreme uopšte dokazive i da se, zapravo, ne može napraviti zatvorena matematička teorija.

To je za matematičare bio nesrećan slučaj, jednako tragičan kao pomenuto padanje aviona ili drugih udesa. Ali, to nije bilo sve. Sedam godina kasnije, odgovarajući takođe negativno na treći deo ovog Hilbertovog problema, Alan Tjuring je konstruisao zamišljenu Tjuringovu mašinu, bez koje zapravo nikad ne bi bilo ni računara, ni potencijalne veštačke inteligencije. Savremena tehnološka revolucija je počela ovde, u prostoru najčistije, formalne matematike.

Međutim, kako kaže ser Rodžer Penrouz u "Carevom novom umu", Godelova teorema je i pre Tjuringa postavila suštinska ograničenja – ako sve tačne iskaze ne može dokazati nijedan formalni sistem, onda to ne može niti jedan kompjuterski program (koji je i sam formalni sistem).

Da li je 23 neophodno za veštačku inteligenciju? Mašina će uvek odgovoriti da jeste, ma koliko simulirala da je čovek – negativan odgovor dovodi u pitanje samu njenu pretpostavku da jeste veštački inteligentna. Bez obzira na 23. Čovek ga, međutim, neće ignorisati.

S. B.

Čekaju li roboti električne

Na početku druge decenije XXI veka roboti su očigledno preživeli poslednju "AI zimu", ali se za većinu običnih ljudi čine još isuviše daleko

Za većinu priča i romana o robotima koje su nastale sredinom prethodnog veka, budućnost je odavno trebalo da počne. U epohi buđenja robotike i kibernetike, bilo je prirodno da SF autori pred i post apokaliptične vizije budućnosti smeste na kraj XX i početak XXI veka, podrazumevajući da će do tog doba androidi svakako postati svakodnevnica. Međutim, kako je u narednim decenijama situacija sa stvarnim robotima presporo odmicala, u ponovljenim izdanjima knjiga o robotima neki izdavači su čak pomerili godinu u kojoj se radnja odvija.

Posle se pokazalo da ništa nije značilo preći sa 1992. na 2012, već da većinu robotskih priča treba smestiti u znatno dalju budućnost, otprilike tamo negde kad Srbija bude ušla u Evropu ili čak kasnije. Kad je 1956. godine Džon Makarti smislio kovanicu "veštačka inteligencija" (AI, *Artificial Intelligence*) definišući je kao "nauku i tehniku pravljenja inteligentnih mašina", očekivanja od robota su izgledala mnogo brže ostvariva.

Konvencionalni, proceduralni računari u današnjem smislu nisu

postojali i sva tadašnja kompjuterska nauka se vrtela oko ideje mehaničke inteligencije i razvoja veštačkih ljudi.

Tada su u začetku i prve mehaničke, automatizovane ruke, a sa prodorom u oblasti električnih neuronskih mreža Marvinu Minskog razmišlja se o problemu "učenja" mašina. Nakon radova Noama Čomskog u oblasti jezika, otvara se i problem mašinskog prevođenja (ruskog) jezika, a sa njim i čitav spektar zadataka prepoznavanja reči, lica i šablona. Hladni rat je u svom zenitu i vojni fondovi finansiraju armiju AI istraživača.

Međutim, šezdesetih godina postaje jasno da se stvari sa robotima ne kreću očekivanom brzinom. Ili bar ne onom koju su želeli finansirati istraživanja. Mehanički problemi deluju nerešivo – roboti nisu u stanju da hodaju, ali ni da "misle" – veštačke neuronske mreže najednom prestaju da budu zanimljive, AI teorija ne nudi nikakav jasan put ka veštačkom mozgu. Misaoni eksperimenti poput "kineske sobe" pokazuju da AI možda uopšte nije moguća. U međuvremenu, američka vlada 1966. gasi projekat prevođenja ALPAC, a potom SAD

Iaste?

dramatično smanjuju i vojna ulaganja u AI kroz agenciju DARPA.

Nakon što se 1973. u Velikoj Britaniji pojavljuje Lajthilov izveštaj o neuspehu AI da postigne svoje "grandiozne ciljeve", u domino efektu gase se izdašni fondovi širom sveta. U međuvremenu, sa ubrzanom razvojem poluprovodničkih procesora novi heroj budućnosti postaje personalni računar – 1982. magazin "Tajm" ga i bukvalno bira za ličnost godine, najavljujući novu PC epohu.

U to doba se otvoreno govori da je AI bila velika zabluda, ništa više nego naučna fantastika – ovaj period skoro potpunog gašenja robotike se zbog toga često naziva "AI zima", po ugledu na "nuklearnu zimu". Međutim, novi uspjesi u obučavanju veštačkih neuronskih mreža sa propagacijom i povratnom spregom, kao i razvoja fazi logike i ekspertnih sistema, korak po korak iznova oživljavaju oblast veštačke inteligencije.

Novi istraživači ulaze u AI iz elektronike, biologije, fizike i lingvistike i ona se širi u razućenu mrežu svakojakih interdisciplinarnih oblasti i slabo povezanih istraživanja konkretnih problema. U robotici dolazi do

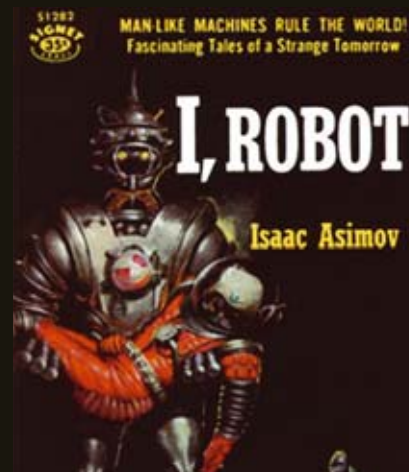
SF: Tri zakona robotike

1. Robot ne sme da povredi ljudsko biće, niti da, uzdržavanjem od delanja, dopusti da ljudsko biće bude povređeno.

2. Robot mora da izvršava naređenja koja mu daju ljudska bića, osim ako se to ne kosi sa Prvim zakonom.

3. Robot mora da vodi računa o svom opstanku, osim ako se to ne kosi sa Prvim i Drugim zakonom.

(Isak Asimov,
"Robi", 1939)

Tri pitanja o robotima

Mogu li se mašine ponašati inteligentno? Mogu li rešiti svaki problem koji čovek može rešiti razmišljanjem?

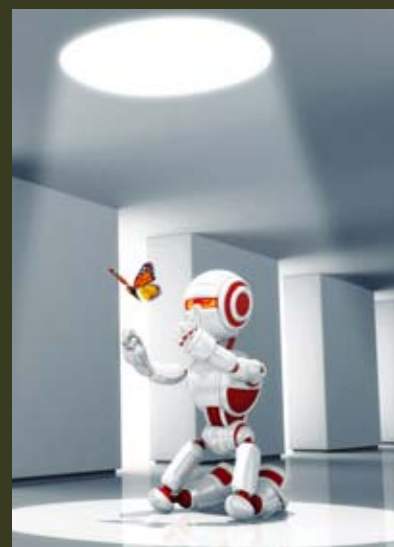
(AI)

Da li mašine imaju um, mentalna stanja i svest u istom smislu kao i ljudi? Mogu li imati osećanja?

(FILOZOFIJA)

Da li je ljudska i mašinska inteligencija jedna ista stvar? Da li je ljudski mozak računar?

(PSIHOLOGIJA)

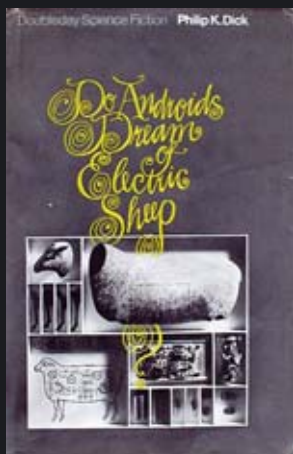
novih rešenja za hod androida, na osnovu principa Tačke nula momenta koji je još 1970. otkriven u Beogradskoj školi robotike na Institutu "Mihajlo Pupin". Zahvaljujući tome, industrija automatskih, industrijskih robota koja radi od pedesetih godina, pre svega u Japanu, postaje zainteresovana i za androide, počinju da se prave roboti sa sve većim stepenom slobode i humanoidi se šire svetom u obilju modela.

Mada će do novog zastoja doći i sredinom osamdesetih, roboti preživljavaju "AI zimu". Budućnost se primiće, ali slavni japanski androidi poput Asima i HPR-4 još nisu dovoljno optimizovani, da bi se masovno proizvodili i postali svakom dostupni po ceni. No, danas se vidi kako je njihova uloga značajno izmenjena pojavom inteligentnih agenata u konvencionalnom softveru. Budućnost robota je, zapravo, mnogo više uslovljena potrebama ogromnog tržišta svog mlađeg brata koji je zaista izmenio svet – kompjutera. Nakon duge zime, roboti se skrivaju među njima i još bojažljivo čekaju da izađu. Da li dolazi električno proleće?

S. BUBNJEVIĆ

Čovek vs. robot

Kako otkriti da li je neka mašina robot ili čovek? Prema Alanu Tjuringu, samo na osnovu njihovog ponašanja. U klasičnom Tjuringovom testu, čovek i robot u zatvorenim prostorijama odgovaraju na ista pitanja koja im postavlja ispitivač iz treće prostorije. Ako ispitivač ne može da razlikuje koji su odgovori ljudski, a koji nisu, može se govoriti o veštačkoj inteligenciji mašine. Ova ideja je poslužila američkom piscu Filipu K. Diku u priči "Sanjaju li androidi električne ovce", po kojoj je Ridley Scott snimio film *Blejdraner*.

TIJURINGOVA MAŠINA

VEŠTAČKI UM

Problem kineske sobe

Ukoliko bi mašina uspeła da uverljivo simulira inteligentan razgovor, da li to nužno znači da ga i razume? Ovo pitanje je iniciralo i danas atraktivan misaoni eksperiment američkog filozofa Džona Serla. U eksperimentu iz 1980. godine nazvanom Kineska soba, Serl je zamislio sebe kako u jednoj prostori, oponašajući računar, izvršava nekakav program.

Taj program simulira ponašanje čoveka koji govori na kineskom, i koji oponaša čoveka kome je kineski jezik maternji. Ispred prostorije u kojoj je Serl nalaze se ljudi koji mu pod vrata ubacuju papire sa kineskim slovima, a on, iako mu to izgleda kao nekakav švrapkopis, zahvaljujući programu uspeva da im odgovori na pitanja s papira na savršenom kineskom.

Da li mašina bukvalno razume kineski ili samo simulira sposobnost da razume kineski? Ova prva pozicija bila bi, kako je Serl zaključio, "jaka veštačka inteligencija", dok je druga "slaba veštačka inteligencija". Serl se onda zapitao i da li veštačka inteligencija zaista postoji, ukoliko kompjuter samo zahvaljujući odgovarajućem programu navodno razume i može da misli. Ako Serl ne razume kineski, a govori ga, to bi onda trebalo da znači da ni kompjuter ne razume to što radi.

Serl je zaključio da računar nema ni um ni sposobnost razumevanja, bez obzira na to koliko inteligentno deluju njegovi odgovori ili ponašanje. Program, prema Serlu, ne stvara um, niti je dovoljan za um.

M. VIDIĆ

GOLEM

Ekspertni sistem

Nešto stariji koncept, često osporavan kao deo AI. Rešava problem tako što ga hijerarhijski raščlanjuje na pitanja – svaki mogući odgovor zatim otvara novo pitanje. Prolazeći kroz stablo, softver baziran na ovom konceptu na kraju izabere najpribližnije rešenje. Prirodno, ograničeni su samo na diskretan broj mogućih raspleta, ali se ponekada kombinuju sa inteligentnim agentima i neuronskim mrežama. Brojni bankarski softveri danas ih koriste u sklopu AI rešenja za upravljanje investicijama ili donošenje odluka, a odomaćeno se koristi u avio-saobraćaju ili kod savremenijih upravljačkih mehanizama u automobilima.

Veštačka neuronska mreža

Teorijske strukture osmišljene tako da oponašaju neurone u mozgu. Sačinjene su od takozvanih sinoptičkih veza i njima spojenih čvorova gde se ulazni signal transformiše po zadatoj funkciji. Neuronske mreže provode ulazni signal kroz slojeve čvorova, dajući izlaz koji zavisi od geometrije mreže i date funkcije. Neuronska mreža može da “uči” tako što se kroz nju naizmenično propušta signal, a potom se u povratnoj sprezi menja, sve dok se ne dobije željeni izlaz. Zahvaljujući tome, neke veštačke neuronske mreže kao što su perceptroni ili Hopfildove mreže stekle su veliku popularnost i izvesnu primenu. Koriste se kod prepoznavanja glasa ili pokreta u čitavom nizu softverskih rešenja, kod radara ili bezbednosnih kamera, kod filtriranja elektronske pošte i brisanja spama, kod “iskopavanja” informacija iz baza podataka, a savremenije bolnice koriste veštačke neuronske mreže za organizaciju rada, smena i smeštaja bolesnika, ali i za dijagnostikovanje bolesti.

Intelligentni agent

Intelligentni agenti su doneli revoluciju u svakodnevnoj primeni AI – oni su virtuelni roboti koji neprekidno lutaju internetom, društvenim mrežama, bazama podataka i u svakojakim drugim sistemima. Šta su intelligentni agenti? Pomalo filozofski posmatrano, običan termostat koji, nakon dovoljnog zagrevanja gasi bojler, ili bilo kakav električni uređaj, predstavlja jednog inteligentnog agenta – on “posmatra” svoju okolinu i reaguje kad se nešto u njoj desi. Takođe, u ovaj koncept može se svrstati i čovek koji osmatra i odgovara na okolne promene (najjednostavniji slučaj je, na primer, stražar), ali i čitave grupe ljudi koje se udružuju da streme ka jednom cilju. No, pod intelligentnim agentima u AI naukama se obično podrazumeva autonomni softver koji na osnovu “osmatranja” okoline usmerava svoju aktivnost na konkretan cilj. Intelligentni agenti mogu biti sasvim jednostavni, ali i užasno kompleksni, a danas se nalaze u većini softvera koje svakodnevno koristimo – na primer, u paketu Microsoft Office. Posebnu primenu, intelligentni agenti su stekli na internetu kod pretraživača kao što je Google.

Život bez tela

Cela ideja o veštačkim ljudima menjala se sa društvenim kontekstom. Od jevrejske priče iz XVI veka o Golemu, čoveku od gline koga je oživeo rabin Loev ben Bezalel do Fausta i viktorijanske priče Meri Šeli o Frankenštajnu, veštački ljudi su nosili biblijsku poruku o opasnostima koje pojedinca vrebaju od preteranog saznanja. No, nakon tehnološke revolucije sve se menja – kad je češki pisac Karel Čapek 1920. u komadu RUR (Rosumovi univerzalni roboti) prvi put upotrebio reč “robot” za stvorenje koje je neka vrsta biorobota, on već predstavlja pretnju ne od eksperimenta pojedinca, već od šireg tehnološkog razvoja. No, uoči Drugog svetskog rata robot menja ulogu. Tada mehanički čovek postaje standardizovani industrijski produkt u službi čoveka – ovu ideju 1939. u svojim prvim pričama predstavlja američka SF ikona, Isak Asimov (1920–1992), koji je objavio više od 500 knjiga, da bi uzgred smislio naziv “robotika”, kao i čuvena “tri zakona robotike”. Tokom nuklearne paranoje pedesetih godina robot se sve češće zamišlja kao superbiće koje će čoveka naslediti nakon njegovog istrebljenja, a nezaobilazan je i u svim tada popularnim svemirskim pustolovinama. U međuvremenu, kako se razvija genetika, roboti se mešaju sa klonovima, pretvaraju se u kiborge ili biorobote. Sa popularizacijom ideje o stvarnosti kao simulakrumu tokom devedesetih, kroz filmove poput *Matriksa*, robot prestaje da bude fizički objekat. Današnji robot je, najpreciznije rečeno, bestelesan. Mada su dvonožni androidi već dugo u proizvodnji, savremena ideja robota nije ni mehanička, ni biološka – roboti danas žive u virtuelnom svetu interneta i računarskih procesora. Tamo gde ih, u suštini, i ima najviše.

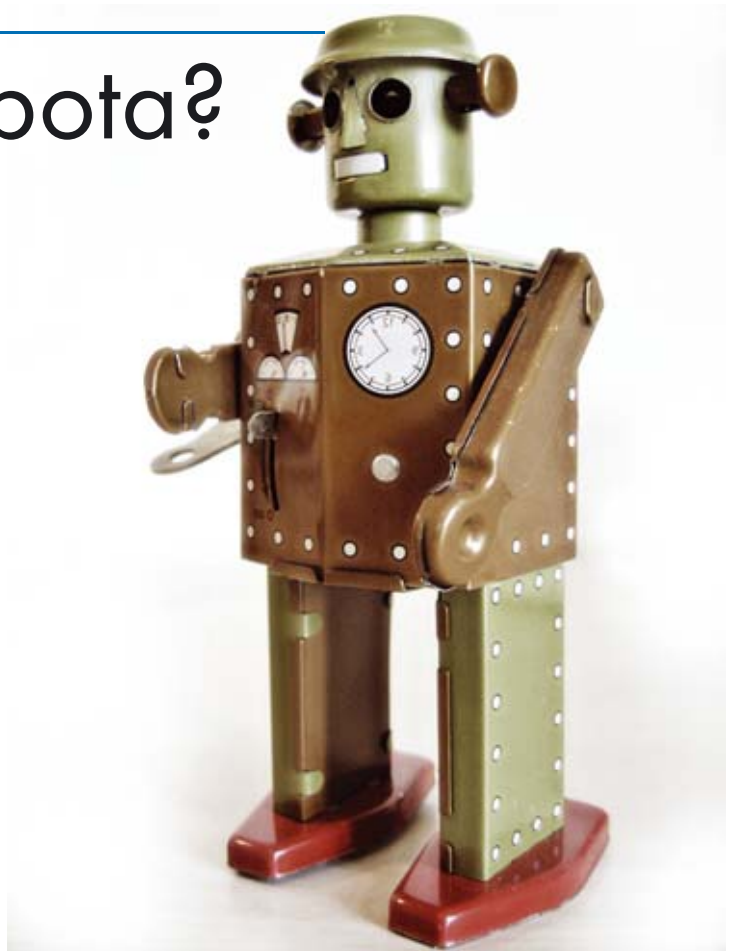
Srbija, zemlja robota?

U istoriji razvoja robotike Srbija je jedno vreme – oko dve decenije – bila izuzetno važna tačka. Tokom šezdesetih i sedamdesetih godina ponajviše zahvaljujući dr Miomiru Vukobratoviću sa Instituta “Mihajlo Pupin” (vidi tekst Tačka nula momenta), upravo u Srbiji napravljen je prvi egzoskelet i osmišljen teorijski koncept koji je omogućio da čovekoliki roboti danas stoje, hodaju, trče maraton ili igraju fudbal. Međutim, tokom godina krize i izolacije, srpska robotika gotovo je potpuno zamrla.

U međuvremenu, u nekim drugim zemljama, a najviše u Japanu i Sjedinjenim Američkim Državama, robotika je doživela bum i postala bitan faktor ne samo u industriji već i u svakodnevnom životu malog čoveka. Milioni ovakvih mašina umesto čoveka rade opasne, prljave i monotone poslove, u fabrikama zamenjuju čoveka (auto-industrija danas bila bi nezamisliva bez robota) jer svoje poslove rade preciznije i brže, uz manje štete (po čoveka i fabriku). Rade u vojsci, zdravstvu i školama, istražuju ljudima nedostupne delove Zemlje i druge planete, a kod kuće vrše one rutinske poslove – od čišćenja do zabavljanja ukućana.

A kakvo je stanje kod nas? Ima li robota po domaćinstvima u Srbiji? Rade li u fabrikama?

Odgovor zaista jeste očigledan: ima ih, ali izuzetno malo. Pojedini

Tačka nula momenta

Robotika je u svetu počela intenzivno da se razvija šezdesetih godina XX veka. Pre tačno pola veka prvi programabilan robot, doduše ne humanoid, počeo je da obavlja manuelne poslove u fabrici kompanije General Motors. Njegov zadatak bio je da pomera komad vrućeg metala, prevrućeg da bi to čovek uradio. Ovog robota pod nazivom Unimate napravila je kompanija Unimation, i to je bio prvi industrijski robot koji je, zamenivši čoveka, obavljao manuelni rad.

No, nakon toga tek je rad srpskog naučnika, akademika Miomira Vukobratovića, koji se smatra jednim od očeva robotike, značajnije pokrenuo njen razvoj. Vukobratović je na Institutu “Mihajlo Pupin” u okviru takozvane Beogradske škole robotike, gde su prvi pokušaji pravljenja robota bili još 1963, šest godina kasnije objavio tezu koja je postala svetski poznata kao “Tačka nula momenta”.

Tačka nula momenta je teorijski model kretanja humanoidnog robota na kome se i danas zasniva kretanje svih vrsta androida. Zahvaljujući njemu čovekoliki robot može da hoda i ostane u ravnoteži, iako na njega deluju brojne sile koje ga teraju da padne. Vukobratović je uspeo da osmisli način kako telo robota može stalno da izračunava ove sile i da stvara povratnu spregu zahvaljujući kojoj i kada korača uspeva da održi ravnotežu.

U trenutku kada je Vukobratović objavio rad o Tački nula momenta, nije postojao nijedan humanoidni robot u svetu, jer je nedostajalo upravo rešenje tog, iz današnje perspektive vrlo jednostavnog problema. Pola veka kasnije, međutim, u robotici se nije došlo do naprednije ideje. Svi humanoidi i drugi roboti “sa nogama” još se kreću zahvaljujući Tački nula momenta.

roboti su u našim fabrikama instalirani još pre više decenija. Na primer, u Slobodi iz Čačka jedan je služio samo za izvlačenje čaura topova, ali on je uništen u bombardovanju. Iako bi mogli drastično da poboljšaju učinak i smanje troškove poslovanja, roboti su izuzetno skupi i nedostižni za većinu preduzeća. No, ima i suprotnih primera: kompanija Polimark ima robota čiji je posao da slaže i pakuje kutije majoneza i kečapa; u fabrici štednjaka na čvrsto gorivo Alfa u Vranju radi robot za zavarivanje, a Metalac, koga znamo po boilerima i šerpama, uposlio je Radišu, domaćeg robota iz firme ICM Electronics. Radiša je uspeo da reši veliki problem Metalca – da oštire rubove posuđa obradi i na njih nanese fini sloj emajla. Robot je kupljen krajem 2008. godine i čitava investicija – Radiša, alat i jedinica za brušenje emajla – koštali su oko 200.000 evra. Ovaj robot je pre dve godine prao 200 do 400 komada posuđa po smeni, a onda mu je ostajalo čak i još slobodnog vremena za eventualne druge aktivnosti.

Ovakvih primera ima još, ali teško da se može reći da su roboti ušli u srpsku industriju, i ne očekuje se da će se to dogoditi ni u narednim godinama. Ako je za neku utehu, ovih dana Srbija je u tom smislu baš u trendu: u Japanu su mnogi roboti zbog krize “popili” otkaz da bi se tako sačuvala radna mesta za ljude.

Što se onih drugih, kućnih robota tiče, ubedljivo najpopularniji proizvod za sada je Roomba, robot usisivač, koji se kod nas može nabaviti za oko 500 evra. Roomba usisava kada mu se to kaže (isprogramira), bez obzira na to jesu li ukućani prisutni ili ne. On tačno zna gde se u kući nalazi nameštaj i drugi predmeti pa ne udara u njih. Dovoljno je mali da se podvuče pod policu, a dovoljno pametan da “provali” da ga je napao pas ili mačka. Kada završi temeljno usisavanje sa nekoliko različitih četki, vrati se u bazu gde puni baterije i sprema se za novi posao.

M. VIDIĆ

Bakin mali pomagač

U četvrtak, 24. februara, kada ovaj broj "Vremena nauke" bude u vašim rukama, ili na vašem ekranu, počće prvi svetski maraton za robote. Kompanija Vistoun koja u Japanu organizuje ovu nesvakidašnju četvorodnevnu manifestaciju najavila je da se prve godine takmiči pet robota. Ta brojka zvuči malo za jedno svetsko takmičenje, ali, razmislimo još jednom: na svetu postoji čak pet robota koji su u stanju da brzo trče, a da pri tome ne skrenu sa puta, ne padnu i ne sapletu jedni druge.

Vistoun najavljuje da će takmičari pokazati izdržljivost, a njihovi kreatori lakoću upravljanja mašinama. Uslovi za prijavu bili su da je robot android, da ima dve noge, da može da istrči 422 kruga na trkačkoj stazi u sali, odnosno da pretrči čak 42 kilometra. Ljudi će

imati pravo da tokom trke robotima zame-
ne baterije ili obave popravke.

Simbolično, maraton se završava 27. februara kada u Tokiju počinje "običan", "ljudski" maraton. Trke robota, kao i popularni Robokup – svetsko takmičenje u fudbalu za robote – pokazuju koliko brzo napreduje razvoj robotike, a i dobar su podsticaj i motivacija za konstruktore da intenziviraju rad na svojim mašinama.

Dok je prve, 1997. godine, na Robokupu učestvovalo svega 38 timova iz 11 država, u junu prošle godine takmičilo se mnogo više robota nego pravih fudbalera – bilo je oko 500 timova koji dolaze iz 40

država, uglavnom sa prestižnih svetskih univerziteta kao što su MIT, Oksford i Osaka.

No, iako se mediji uglavnom bave humanoidnim robotima koji su najatraktivniji, svet robota izuzetno je raznolik i raznovrsan. Najpre, najviše robota zapravo radi u postrojenjima, u najrazličitijim industrijama, a posebno sofisticirani su oni koji se koriste u vojnoj industriji (špijuniraju, ratuju, istražuju) i u medicini (operišu i distribuiraju lekove na precizna mesta u organizmu). Mnogi od tih industrijskih robota rade u magacinima, pa noću, kada svi spavaju, preslažu kutije na mesta za koja smatraju da su najzgodnija za njih. Značajan razvoj i masovnu proizvodnju u poslednjoj deceniji doživeli su i kućni roboti, koji nisu nužno androidi. Oni spremaju čaj, mere temperaturu i pritisak, daju terapiju, usisavaju i spremaju po kući, pomažu gazdi da ustane, šalju ukućanima najrazličitije servisne informacije ("baki je skočio pritisak")... Iako se ovakve sprave najviše prodaju u Japanu, poslednja istraživanja javnog mnjenja su pokazala da su i Evropljani konačno spremni da zarad malo više slobodnog vremena i odmora svoja vrata otvore za ovakvu posluđu.

M. V.

"AI" EFEKAT

Oni su oko nas

Kada će veštačka inteligencija ispuniti očekivanja iz XX veka? Možda bi vas iznenadio odgovor nekog AI eksperta da ih je možda u poslednje dve decenije zapravo prevazišla jer se preselila na sasvim novo polje. Nakon takozvane AI zime, stručnjaci iz oblasti veštačke inteligencije devedesetih godina sve češće počinju da se bave takozvanim informacionim sistemima, što je do tada bilo isključivo dvorište konvencionalne nauke o računarima. Naime, ispostavlja se da neki standardni AI koncepti kao što su neuronske mreže, fazi logika i ekspertni sistemi imaju i te kakvu primenu za mnoga otvorena informatička pitanja kao što je pretraga podataka, upravljanje ili prepoznavanje glasa. AI je izuzetno prisutna u svetu zabavnog

softvera, koristi se u kompjuterskim alatima za učenje, ali i u saobraćaju, industriji i upravljanju bankama. Prisutna je kao deo softvera poput Microsoft Office paketa ili pak na internetu. Zašto međutim, uopšte, ne vidimo sve te robote oko nas? To zadiru u samu definiciju veštačke inteligencije. Naime, AI stručnjaci obično kažu da je tu reč o takozvanom AI efektu – kad veštačka inteligencija reši neki problem, on više nije deo veštačke inteligencije. To je

povezano sa bojaznima da će AI na tržištu biti loše prihvaćena. Više puta prevarene u očekivanju, vlade nerado ulažu novac u direktan razvoj robotike, a komercijalni sektor ih prilagođava konvencionalnim proizvodima. Popularizator veštačke inteligencije i autor knjige *Gedel, Ešer, Bah* Daglas Hofstadter, kaže da je "AI sve što do sada nije rešeno".

S. B.

Otac mašina

Temelje za razvoj kibernetike postavio je engleski matematičar Alan Tjuring (1912–1954), koji je podjednako odgovoran za razvoj savremenih računara. Pre njega je osmišljeno nekoliko računara, kao što je Bebidžov kompjuter, ali su oni uvek pri računu izvršavali isti sled funkcija, te bili nesposobni da rešavaju druge probleme.

Tjuring je dao teorijsku pozadinu za kompjutersku revoluciju koja će uslediti. Cela stvar je počela iz sasvim nepraktičnih delova matematike, onih koji su pokušali da odgonetnu da li su neke od najpoznatijih nedokazanih teorema matematike uopšte dokazive. Povodom toga je Dejvid Hilbert zadao tri pitanja: da li je matematika kompletna; da li je konzistentna; i treće, da li je odlučiva (odnosno, da li postoji algoritam kojim se može odlučiti da li je valjana neka formula)?

Austrijski matematičar Kurt Godel je 1930. godine, u neočekivanom civilizacijskom obrtu, odgovorio na prva dva Hilbertova pitanja i pokazao da nijedan formalni matematički sistem nije zatvoren i da će uvek biti onih tvrdnji koje se ne mogu dokazati, što je izazvalo depresiju među matematičarima tridesetih godina.

Pokušavajući da odgovori na treće pitanje – na problem odlučivosti – Tjuring je 1937. godine na Kings koledžu u Londonu krenuo sasvim neočekivanim putem. Uočavajući izvesne pravilnosti u svakodnevnom računanju, konstruisao je takozvanu Tjuringovu mašinu – misaoni eksperiment kojim se na traci sa simbolima simulira računanje. Tjuringova mašina nije stvarno napravljena, ali je unela revoluciju kao koncept – praktično je definisala ono što će kasnije biti

shvaćeno kao kompjuterski algoritam.

No, nakon toga, Tjuring je osmislio i Univerzalnu Tjuringovu mašinu koja je mogla da simulira rad bilo koje Tjuringove mašine. Uz pomoć nje je tokom iste godine nega-

tivno odgovorio na Hilbertovo treće pitanje. Međutim, stvarajući ovu mašinu, postavio je temelj za ono što će kasnije biti softver računara.

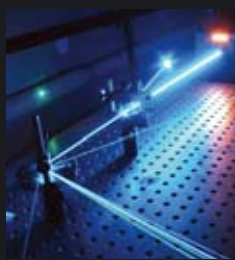
Tokom Drugog svetskog rata, Tjuring je bio angažovan u Blečli parku, na tajnom projektu dešifrovanja nemačke Enigme, za šta je, zbog ogromnog broja kombinacija koje su se morale ispitati, konstruisao jedan od prvih računara, takozvanu Bombu. Kasnije je radio na razvoju mašine ACE (Automatic Computing Machine), a osmislio je i takozvani Tjuringov test.

Mada presudno značajan i za razvoj kompjutera i za robotiku, a uz to, i britanski ratni heroj, zbog svoje seksualne orijentacije Alan Tjuring je doživeo tragičnu sudbinu. Kao homoseksualac, 1952. godine je surovo kažnjen hemijskom kastracijom i bio proganjan iz vodećih istraživanja – dve godine kasnije izvršio je samoubistvo, zagriživši jabuku u koju je ubrizgao cijanid. Smatra se da je kompanija Apple svoj simbol zagrižene jabuke izabrala u čast Alana Tjuringa. Kako god, Tjuringova zaostavština je ogromna. Nedavno je u izdanju kuće Heliks na srpskom jeziku objavljena Tjuringova biografija *Čovek koji je suviše znao* Dejvida Livita.

S. BUBNJEVIĆ

Šta smo saznali između 22 i 23?

NAPRAVLJEN ANTILASER

Tim fizičara sa Univerziteta Jejl napravio je antilaser, uređaj koji može da apsorbira laserski zrak.

Razmatrajući kakvi materijali bi mogli

da se upotrebe kao osnova za lasere, profesor Daglas Stoun i njegov tim došli su do ovog zaista zanimljivog otkrića koje su objavili u časopisu "Science". Oni su pokazali da antilaser može da apsorbira 99,4 odsto dolazećeg svetla i da može biti upotrebljen kao optički prekidač. Istraživači, međutim, napominju da antilaser nije zamišljen kao odbrana od laserskog oružja velike snage, već da se može koristiti u budućoj generaciji superkompjutera, čije će komponente verovatno koristiti svetlost, a ne elektrone.

NOVA LABORATORIJA SLAVNIH

British Council i Radio-televizija Srbije najavili su novu "Laboratoriju slavnih" (Fame Lab), peto po redu takmičenje za izbor najboljeg mladog komunikatora nauke u Srbiji. Oni su pozvali mlade ljude (18-35 godina) koji studiraju ili rade u oblasti prirodnih, tehničkih nauka ili matematike da osmisle kako da za samo tri minuta, na zabavan, jednostavan i originalan način objasne neki naučni koncept pred stručnim žirijem, publikom u studiju i TV kamerama. Pobjednik takmičenja u Srbiji učestvovaće u međunarodnom finalu "Laboratorije slavnih" u junu u britanskom gradu Čeltnemu. Rok za prijavljivanje je 7. mart, a više informacija o Fame Labu može se naći na sajtu British Councila.

NAUČNI PROJEKTI DO 2014.

Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj je objavilo konačne rezultate konkursa za finansiranje naučnih projekata za period od 2011. do 2014. godine. Na konkurs se prijavilo 12.315 istraživača na 878 projekata, od čega će od strane Ministarstva nauke biti finansirano 780 projekata. Od prihvaćenih projekata 51 odsto čine projekti osnovnih istraživanja, 32 odsto su projekti tehnološkog razvoja, a 14 odsto čine projekti integralnih i interdisciplinarnih istraživanja. Umesto 8300 naučnika koliko je do sada radilo na projektima Ministarstva, u naredne četiri godine će biti podržano 11.615 naučnika.

Ziloti u civilu

Stranka posebnih potreba

VREME 1050

Nema realne opasnosti od eventualne eskalacije ekstremizma, mada sa ovakvim nusproduktima postratnog društva, kao što je novoregistrovana partija Naši 1389, treba biti oprezan. Iako propagiraju nacionalističke ideje koje se temelje na svim mitovima i legendama o Srbima, od Marka Kraljevića naovamo, oni nisu nacionalisti ni desničari, već samo ljudi koji zloupotrebljavaju kompleks malog naroda, koji je kod nas duboko ukorenjen, uglavnom iz razloga izbegavanja zabrane obavljanja delatnosti, a bogme i krivičnog gonjenja, što je gospodin Pančić, u svom stilu, primetio. Naši 1389, nemaju nikakvu političku ideju, naprotiv, celokupno delovanje ovih zilota u civilu svodi se na pothranjivanje frustracija naroda koji je za svoju nesreću kriv najmanje jednako kao oni koji su ga vodili. Priučeni agitatori, potpomognuti nekim crkvenim elementima, samo koriste nedostatak ozbiljne, evropske partije desne političke orijentacije, koja bi ih, da postoji, istisnula sa političke scene jednako brzo kao što su na nju i stupili. Međutim, priča o levo-desnoj političkoj orijentaciji kod nas je dovedena do apsurdna, ako je u poslednjih 65 godina uopšte i postojala, pa je ta dezorijentisanost partija, koje menjaju ideologiju od izbora do izbora, omogućila da se pojavljuju ovakvi crkveno-fašistički elementi da nas

brane od unutrašnjih i spoljašnjih neprijatelja. Ideja levice. Skoro sve partije u Srbiji danas su socijal-demokratske, dok je desnica skrajnuta, i bez razloga se predstavlja kao neko kosmičko zlo, što je potpuno pogrešno.

Marko Tošović, elektronskom poštom

Deformacija programa

Leteći portfeli i danajski poklon

VREME 1050

Interesantno je pratiti politički put g. Mladena Dinkića. To svakako interesuje mnoge čitaoce koje treba podsetiti na njegove marifetluke, manipulacije i političke izdaje. Međutim, tako se prikriva njegov razorni uticaj na srpsku ekonomiju i finansije. Mislim da svakako treba jasno istaći da Dinkić deset godina kreira našu ekonomsku katastrofu. Za to vreme zaduženje prema inostranstvu povećano je sa oko deset milijardi dolara na preko 35 milijardi. Spoljnotrgovinski debalans za isto vreme iznosi preko 53 milijarde evra i finansira se uglavnom zaduživanjem prema inostranstvu i deviznim doznakama stanovništva. Broj zaposlenih pao je sa 2,1 miliona na 1,8 miliona, a industrijska proizvodnja procentualno iznosi 44,6 odsto u odnosu

na 1990. Plate su najniže na Balkanu, što se nije dešavalo nikad u istoriji. Dinkić i njegovi puleni drastično su deformisali Program radikalnih ekonomskih reformi u SR Jugoslaviji, koji je uradila grupa eksperata G17, ne G17 plus. Tako je izvršena otimačka privatizacija, prilikom koje su neki članovi G17 plus čak padali u nesvest zbog naloga koje su morali da sprovedu, na primer u Komisiji za hartije od vrednosti.

Neću da ređam druge brojne nenamerne ili namerne greške, a mogu. Umesto toga, predlažem redakciji i glavnom uredniku da se pozabave ovom stranom lika i dela nekadašnjeg guvernera, ministra i potpredsednika Vlade. Kao ozbiljan i odgovoran nedeljnik, mislim da to dugujete svojim čitaocima i Srbiji.

Miloš Milošević, elektronskom poštom

Španski i crnogorski

Srbi, nezaštićeni u Srbiji i šire

VREME 1050

Mnogo vas gospodine Antiću, cenim kao istoričara sve dok se u vašim studijama/komentarima ne osvrćete na Crnu Goru – tada postajete zagovornik velike Srbije.

Kad je kod njih u pitanju srpski jezik, podsećam vas na *Pisma iz Crne Gore* Ljubomira Nenadovića. Čitiram po sećanju: Da nije udžbenika iz Srbije, crnogorski i srpski jezik bi se razlikovali kao što se razlikuju portugalski i španski.

Bora Martinović, elektronskom poštom

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997-2010	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do kraja 2010. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

KNJIGE I DVD-ovi

Srbija	Svet
FILIP ŠVARM: knjiga i DVD Jedinica	790 din 34 USD
samo knjiga Jedinica	670 din 23 USD
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret	600 din 19 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Mišarska 12, Beograd**, ili faksom na broj **011/3238-662**, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

Putopis: Arača

Ovaj ponešto pretenciozan naslov za opis dvočasovnog izleta odabran je s razlogom. Arača je ruševina benediktinske opatije romaničke arhitekture, koja, kako se procenjuje, potiče iz XIII veka. Udaljena je dvanaestak kilometara od Novog Bečaja i može joj se pristupiti kolskim (rđavim, razume se) puteljkom koji polazi od puta Novi Bečej – Novo Milošev. Zečevi koji tuda vrludaju u izobilju mogu vas, međutim, pošteno zabaviti i prekratiti deprimirajuće truckanje.

Oko Arače se prostiru nepregledna (trivijalna i duboko ugnjavljajuća) polja suncokreta i kukuruza, a u neposrednoj blizini je i pokoje stablo kajsije – uostalom, od ovih biljki pate ogromne površine vojvođanske “prirode”. Tu od (ne-taknute) prirode, naime, nema ništa! Kada paor svojom umornom šakom razmrvi grudvu zemlje, simboličan je čin koliko i kada stanovnik grada pomilki beton zgrade u kojoj živi ili punim plućima udahne otrovno-kužnu isparotinu koju je sklon nazivati vazduhom.

Njive su, međutim – kako i samo ime posade-nog bilja kaže – kultura (paori su, u tom smislu, oni koji – nije sprdnja! – prirodu pretvaraju u kulturu – takoreći, kulturni

radnici). Paor preobličava (kultiviše) spoljašnju prirodu za razliku od, recimo, slikara ili pisca koji to čini sa unutrašnjom (čovekovom) prirodom. Ali povratimo se našem predmetu – Arači.

Upravo je to, dakle, ono značajno! – Kod Arače možda najviše fascinira kvalitet neočekivanosti u doživljaju – usred trivijalnih njivurina, takoreći ničega, podižu se iznebuha monumentalni ostaci drevnog hrama. Oprečnost (i iznenađenje) je vanredno. Arača je, kako se to kaže, kulturno-istorijski spomenik prvog reda – jedini na ovom području te važnosti iz srednjeg veka. Prostor između zidina je impozantan, sa obiljem zanimljivih (dovoljno očuvanih) arhitektonskih elemenata i detalja – rozeta (ukras u obliku ruže) nad portalom, dvostruki niz stubova, naknadno dozidan

gotički toranj, apsida – to sve laik može sasvim lako prepoznati i pored potpune devastiranosti objekta.

“Treba prvo videti svoje pa tek onda ići u inostranstvo” – u tome, neočekivano, zaista ima nečeg. Ne, razume se, toga da, doslovce, prvo treba videti svoje pa potom tuđe, već to da turistički ili estetski pristup stvarima zavisi u velikoj mери od nas samih. To znači da ne moramo uplatiti turistički aranžman da bismo se držali kao turisti (estete). Japanci su znameniti po svom “izvanzemaljskom” oduševljenju i neumorno-zaludnom uslikavanju golubova od Pariza do Beograda iako sasvim pristojnih golubova ima i pod tokijskim nadstrešnicama. Oni su na putovanju i ponašaju se kao turisti, ali, međutim, ne vide da i u Tokiju (ili u “crnom” Bečeu) mogu posmatrati estetski, a ne samo pragmatički. Jesmo li ikad na estetski način razgledali sopstveni grad? Zgrada “Vojvođanske banke” u bečejskoj Glavnoj ulici je samo mesto gde moram “colovati” ratu kredita, a ne i atraktivni primer secesionističke arhitekture. Ista stvar se posmatra različitim očima. Držanje turista je, naprosto, lov na impresije – turista je podesio svoj prijemni aparat i samo guta. Turista (esteta), dakle, nije nužno biti jedino na egzotičnoj destinaciji. Potrebna je i sposobnost da se u svakidašnjem prepoznaje neobično (lepo umesto korisnog – dok je “lepo i korisno”, naprotiv, sumnjiva kategorija).

Šta je današnji smisao Arače? Šta je, zapravo, Arača i šta može biti? Istorijski lokalitet? Hrišćansko svetilište kome se hodočasti? Lokalna turistička destinacija i dobro mesto za roštiljanje (ostaci hrane bejahu svuda naokolo)? Zanimljivo je na ovom mestu pitati se da li je, na neki način, svetogriđe ne obnavljati hramove božje (u blizini ruine postavljena su dva drvena krsta)? Da li bi se, ipak, starodrevni, mistični ugođaj koji pružaju razvaline Arače raspršio pred novopodignutim “Poletovim” krovom? Sme li, da opet obrnemo, religiozan osećaj trpeti podsticaj od (spoljašnjeg, irelevantnog) kvaliteta starine, daha prohujalih vremena ili, s druge strane, od bajoslovnih dragocenosti kojima se pirlitaju pravoslavne i katoličke “božje kuće”? Teško je, napokon, ne prepuštiti se sugestivnom porivu (i uživati u njemu) da, koliko to fantazija i znanje pojedinca dopuštaju, pred očima ne pokušamo rekreirati minuli život Aračinih redovnika. Kako bilo, danas ovde obitavaju tek golubovi i ose (što svakako ne mora biti obeshrabrujuće za turistu gorenaznačenog “japanskog kalibra”).

Arača je, da sumiramo, mesto istorijske, religiozne i turističke vrednosti; upravo radi “turističkog štimunga” valja spomenuti da su na lokalitetu vidljive rupe koje su za sobom ostavljali tragači zakopanog blaga. Nama, naposljetku, preostaje samo da vam izlet u Araču (iz-let je is-korak iz svakidašnjice – estetski pogled namesto pragmatičkog) i izravno preporučimo.

Ivan Kovač

foto: Boris Kovač

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec